

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΜΣ: ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ - ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ

Μεταπτυχιακή διατριβή με θέμα:

**‘Σχέδιο Βιώσιμης Ανάπτυξης Υπαίθρου: Η περίπτωση της Κοιλάδας
Σολέας (Κύπρος)’**

Επιμέλεια: **Καρεκλά Λουΐζα**

Επιβλέπων: **Σαπουνάκης. Α**

Βόλος 2014

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή έχει ως θέμα τη βιώσιμη ανάπτυξη του σύγχρονου αγροτικού χώρου. Ο αγροτικός χώρος –ύπαιθρος, αναγνωρίζεται σήμερα ως χώρος άσκησης πολλαπλών δραστηριοτήτων με πολυλειτουργικό χαρακτήρα. Οι αγροτικές περιοχές παρόλο που παρουσιάζουν αρκετές ομοιότητες μεταξύ τους εντούτοις η κάθε μια ξεχωριστά έχει τα δικά της χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες που την καθιστούν μοναδική στο χώρο.

Η διακρίβωση και η αξιολόγηση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών και δυνατοτήτων μιας αγροτικής περιοχής αποτελεί βασικό στόχο της παρούσας εργασίας. Για την εκπόνηση της έρευνας πραγματοποιήθηκε ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης στην Κοιλάδα Σολέας χρησιμοποιώντας στοιχεία από τη βιβλιογραφία, τη Στατιστική Υπηρεσία, καθώς και από έρευνα πεδίου με την χρήση ερωτηματολογίων. Από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε προκύπτουν στοιχεία που επαληθεύουν τον αγροτικό χαρακτήρα της περιοχής, ενώ παράλληλα διαπιστώνονται ενδοπεριφερειακά προβλήματα που οφείλονται κυρίως στη διάρθρωση της τοπικής οικονομίας. Παρόλα αυτά από την έρευνα γίνεται αντιληπτό πως η περιοχή μελέτης διαθέτει ένα πλούσιο απόθεμα φυσικού και πολιτιστικού πλούτου που αυξάνει σημαντικά τις αναπτυξιακές της προοπτικές. Η εργασία καταλήγει με τη διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης πρότασης η οποία μέσα από τους εισηγούμενους στόχους και δράσεις αναμένεται να συμβάλει θετικά στην αναπτυξιακή πορεία της Κοιλάδας Σολέας.

Έγκειται ωστόσο αποκλειστικά στις Τοπικές Αρχές και στους κατοίκους να υιοθετήσουν προτάσεις και να αξιοποιήσουν κατά τον καλύτερο τρόπο τις αναπτυξιακές δυνατότητες του δικού τους αγροτικού χώρου.

Λέξεις κλειδιά: Αγροτικός χώρος – ύπαιθρος, πολυλειτουργικότητα, Βιώσιμη ανάπτυξη, Κοιλάδα Σολέας.

ABSTRACT

This paper examines the sustainable development of contemporary rural areas. Rural areas and the countryside in general are recognised today as spaces where multiple activities with a multifunctional character take place. Although rural areas demonstrate similarities, each area has its own characteristics and peculiarities, thus making it unique.

The main aim of the present paper is the identification and evaluation of the development potential and characteristics of a rural area. For the purposes of the study, an analysis of the present situation in Soleas Valley was carried out, on the basis of primary and secondary research and in particular using data collected from questionnaires, the Statistical Service and relevant bibliography.

The results of the research verify the rural character of the area and at the same time, illustrate the intraregional problems that exist due to the structure of the local economy. Nevertheless, the research also reveals that the area has a rich surplus of natural and cultural wealth that increases significantly the area's development potentials. The paper concludes by outlining a detailed proposal that is anticipated to contribute positively to the development of the Soleas Valley, through the recommended objectives and actions.

However, the decision to adopt the aforementioned proposal and make the most of this rural area's development potential lies solely with the Local Authorities and its inhabitants.

Keyword: Rural areas, Sustainable development, Multifunctional, Soleas Valley.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	15
2.1 ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ – ΥΠΑΙΘΡΟΣ	15
2.2 ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ – ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ	18
2.3 Η ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΜΕΣΟ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	20
2.4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ Ε.Ε ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	22
2.5 ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ	25
2.6 ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ	28
2.7 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	30
2.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ	33
3.1 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2007-2013/ ΥΠΑΙΘΡΟΣ	34
3.2 ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ (ΕΣΠΑ) 2007-201	35
3.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	36
3.4 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ	38
3.5 ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ – Ο ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΝΟΜΟΣ	40
3.5.1 ΔΗΛΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΔΠ) ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ:	41
3.5.2 ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ (ΡΣΚΥ)	42
3.6 ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	42
3.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ	47
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ:	47
4.2 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΣΟΛΕΑΣ	49
4.2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΣΟΛΙΑΣ	49
4.3 ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	51
4.3.1 ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΕΔΑΦΟΥΣ	51
4.3.2 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΕΔΑΦΟΥΣ	52
4.3.3 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	52
4.3.4 ΚΛΙΜΑ	53
4.3.5 ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	53
4.4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	54

4.4.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΑ	56
4.4.2 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	57
4.4.3 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	59
4.4.4 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.....	60
4.4.5 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.	61
4.4.5.1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ.....	62
4.4.6 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ.....	63
4.4.7 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ.....	65
4.5 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΑ - ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ.....	65
4.5.1 ΟΙΚΙΣΤΙΚΙΕΣ ΖΩΝΕΣ – ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ	66
4.5.2 ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ	67
4.6 ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΜΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ	69
4.7 ΑΝΑΛΥΣΗ S W O T.....	72
4.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΡΟΤΑΣΗ:.....	81
5.1 ΣΤΟΧΟΣ 1: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ – ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	82
5.1.1 ΜΕΤΡΟ 1: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ – ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ	82
5.1.2 ΜΕΤΡΟ 2: ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ.....	83
5.2 ΣΤΟΧΟΣ 2: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ	84
5.2.1 ΜΕΤΡΟ 1: ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ: ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΙΝΟΥ	85
5.2.2 ΜΕΤΡΟ 2: ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ: ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΝΕΡΟΥ ΤΟΥ ΥΔΑΤΟΦΡΑΚΤΗ.....	85
5.2.3 ΜΕΤΡΟ 3: ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	86
5.3 ΣΤΟΧΟΣ 3: ΑΠΟΔΟΣΗ ΡΟΛΩΝ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	89
5.3.1 ΡΟΛΟΣ 1: ΚΑΤΥΔΑΤΑ ΛΙΝΟΥ ΦΛΑΣΟΥ: ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ.....	90
5.3.2 ΡΟΛΟΣ 2: ΕΥΡΥΧΟΥ: ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ	90
5.3.3 ΡΟΛΟΣ 3: ΚΟΡΑΚΟΥ ΤΕΜΒΡΙΑ: ΚΕΝΤΡΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ	90
5.3.4 ΡΟΛΟΣ 4: ΚΑΛΙΑΝΑ ΣΙΝΑΟΡΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ	90
5.3.5 ΡΟΛΟΣ 5: ΓΑΛΑΤΑ ΚΑΚΟΠΕΤΡΙΑ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ, ΠΟΙΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	91

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΠΙΛΟΓΟΣ	94
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	97

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	29
Πίνακας 5: Πληθυσμιακές μεταβολές ανά κοινότητα.....	57
Πίνακας 6: Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός ανά Κοινότητα.....	58
Πίνακας 2: Μνημεία – Αρχαιότητες ανά κοινότητα Κοιλιάδας Σολέας.....	119
Πίνακας 3: Μύλοι και γεφύρια Κοιλιάδας Σολέας	120
Πίνακας 4: Αριθμός Διατηρητέων Οικοδομών ανά κοινότητα.....	121
Πίνακας 7: Επιχειρήσεις τριτογενή τομέα ανά κλάδο και κοινότητα	122
Πίνακας 8: Απασχόληση τριτογενούς τομέα ανά κλάδο και κοινότητα	123
Πίνακας 11: Χαρακτηριστικά Οικιστικών Ζωνών ανά κοινότητα	125
Πίνακας 12: Τουριστικές Υποδομές Κοιλιάδας Σολέας ανά τύπο και κοινότητα	127
Πίνακας 13: Επιχειρήσεις δευτερογενή τομέα ανά είδος και κοινότητα	128

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Σχεδιάγραμμα 1:Ευρωπαϊκά Προγράμματα που σχετίζονται με την ύπαιθρο της Κύπρου.....	33
Σχεδιάγραμμα 2: Επιχειρησιακό πρόγραμμα εξειδίκευσης ΕΣΠΑ.....	39
Σχεδιάγραμμα 3: Ηλικιακή διάρθρωση πληθυσμού	57
Σχεδιάγραμμα 4: Πρόταση.....	81
Διάγραμμα 5: Απόδοση Ρόλων στις Κοινότητες Σολέας με βάση τα χαρακτηριστικά τους	91

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ

Παράρτημα Ι	104
Εικόνα 06: <i>euphoria veneris</i>	105
Εικόνα 05: <i>Pinus Brutia</i>	105
Εικόνα 02: <i>Sylvia melanothoracs</i>	105
Εικόνα 04: <i>carlina involucrata ssp.</i>	105
Εικόνα 03: <i>Allium willeaum</i>	105
Εικόνα 01: <i>Oenanthe cypriaca</i>	105
Εικόνες 07,08 πάνω: Κανάλια άρδευσης εντός κοινοτήτων.....	106
Εικόνες 10 , 11: Μεταλλείο «Σκουριώτισσας» στις κοινότητες Σκουριώτισσα Κατύδατα, Λινού.....	107

Εικόνες 12,13,14,15,16 Βιοτεχνίες και εργαστήρια εντός των οικισμών καθώς και στοιχεία υποβάθμισης.....	108
Εικόνες 17,18,19,20,21: Στοιχεία εγκατάλειψης κτιριακού δυναμικού εντός πυρήνων οικισμών.....	109
Εικόνες 22,23,24,25: Αλλοιώσεις στον παραδοσιακό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα των κοινοτήτων.....	110
Εικόνες 28,29,30: Οι κοινότητα Αγ. Γεώργιος Σολέας και η σήμανση εισόδου στη νεκρή ζώνη.....	111
Εικόνες 26,27: Εγκαταλελειμμένος οικισμός μεταλλω-ρύχων στη Σκουριώτισσα.....	111
Εικόνες 31,32,33 (α, β, γ): Γεφύρια Φλάσου, Κακοπετριά, Ευρύχου.	112
Εικόνες 37,38,39,40: Σημεία θέας από κοινότητα Λινού οι πάνω, από Κοράκου και Γαλάτα οι κάτω.	113
Εικόνες 41,42: Πρόταση ανάπλασης δρόμων πυρήνων οικισμών.....	114
Εικόνες 42,43: Πρόταση για ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς / Δημιουργία μονοπατιού διαδρομής φύσης και τοπίου.....	115
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II

Διάγραμμα 2: Ποσοστό Οικονομικής Διάρθρωσης πληθυσμού.....	117
Διάγραμμα 1: Οικονομική διάρθρωση πληθυσμού ανά τομέα παραγωγής.....	117
Διάγραμμα 3: Οικονομική Διάρθρωση πληθυσμού ανά κοινότητα.....	118
Διάγραμμα 4: Αριθμός επιχειρήσεων τριτογενή τομέα ανά κλάδο και κοινότητα.....	118

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΧΑΡΤΩΝ στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΩΝ

ΑΤΗΚ Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου

ΑΗΚ Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου

CEC Commission for Environmental Cooperation

ΔΠ Δήλωση Πολιτικής

Ε.Ε Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΠΑΑ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας και Αειφορίας

ΕΣΠΑ Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013

ΚΑΠ Κοινή Αγροτική Πολιτική

Κ.Π Κοινοτική Πρωτοβουλία

Καρεκλά Λουΐζα

Κλπ και λοιπά

OECD Organization for Economic Co-operation and Development

ΟΟΣΑ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

πχ παραδείγματος χάρη

πΧ προ Χριστού

ΣΣΑ Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης 2007-2013

SWOT Strengths Weaknesses Opportunities Threats

ΤΠΟ Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως

ΤΓΕ Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης (Κύπρου)

ΥΠΑΑΤ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

ΥΣΤΑΤ Υπηρεσία Στατιστικής (Κύπρου)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα ήθελα να εκφράσω την εκτίμηση και τις ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα της μεταπτυχιακής διατριβής μου κ. Σαπουνάκη Άρη, Αναπληρωτή Καθηγητή του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, για τη συνεργασία και τη σημαντική βοήθεια και καθοδήγηση που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής. Παράλληλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κ.κ Η. Μπεριάτο και κ.κ Δ. Γούσιο, μέλη της τριμελούς επιτροπής.

Ευχαριστίες οφείλω κυρίως στους γονείς μου Μιχάλη και Λάουρα, για την υποστήριξη, κατανόηση, δυνατότητα και βοήθεια που μου προσέφεραν ώστε να μπορέσω να ολοκληρώσω και τις μεταπτυχιακές μου σπουδές.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω τα Κοινοτικά Συμβούλια της Σολέας για τη συνεργασία τους, καθώς και τους λειτουργούς του Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως για τις διευκρινήσεις που μου παρείχαν.

Τέλος ευχαριστώ θερμά τους φίλους (ες) μου για την ηθική τους υποστήριξη, καθώς και τους συμφοιτητές μου για την επιμέλεια του εξωφύλλου.

Κεφάλαιο 1: *Εισαγωγή*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι αρχές του 21ου αιώνα βρίσκουν την υπαίθρο και τον αγροτικό χώρο σε κατάσταση μετάλλαξης. Η γεωργία και οι αγροτικές δραστηριότητες δεν αποτελούν πλέον τα κυρίαρχα στοιχεία της υπαίθρου αλλά φαινόμενα όπως από - γεωργοποίηση, αστική διάχυση, πολυλειτουργικότητα της γεωργίας και του αγροτικού χώρου, διαγράφουν τη νέα φυσιογνωμία της υπαίθρου. Αναγνωρίζεται ουσιαστικά ότι ο αγροτικός χώρος αποτελεί ένα πολυλειτουργικό πεδίο στο οποίο συνδυάζονται η γεωργική παραγωγή με τη χωρική κατανάλωση (αναψυχή, τουρισμός, δεύτερη κατοικία). Στις αλλαγές αυτές συμβάλλουν η αναγνώριση του νέου ρόλου της υπαίθρου από τον ΟΟΣΑ καθώς και οι Ευρωπαϊκές Πολιτικές, ιδιαίτερα μέσω της Νέας Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) δημιουργώντας προγράμματα και δράσεις που στοχεύουν στην μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των περιφερειών.

Η Κύπρος ως μέλος της Ε.Ε. προσαρμόζει πλέον τις Εθνικές Πολιτικές της με βάση τις συμβατικές της υποχρεώσεις. Ωστόσο, η Κυπριακή υπαίθρος αντιμετωπίζεται ως ένας χώρος που βρίσκεται σε φθίνουσα αναπτυξιακή πορεία συναντώντας δυσκολίες στη συγκράτηση του πληθυσμού της. Τάσεις αστυφιλίας και γήρανσης του πληθυσμού, εξάρτηση από την γεωργία, έλλειψη επαρκών οικονομικών δραστηριοτήτων, είναι ανάμεσα στα προβλήματα που βιώνει καθημερινά ή υπαίθρος και κυρίως οι ορεινές και απομακρυσμένες κοινότητες. Στα προβλήματα αυτά προστίθενται μειονεκτήματα που προκύπτουν από την απουσία Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου με αποτέλεσμα η εφαρμογή προγραμμάτων αναβάθμισης της υπαίθρου να αποτελείται από τομεακές κυρίως παρεμβάσεις. *Το βασικό επομένως ερώτημα που τίθεται για την Κυπριακή υπαίθρο είναι κατά πόσον οι οικισμοί της μέσα από τα αρνητικά τους χαρακτηριστικά αλλά και τις δυνατότητες και προοπτικές που τους παρέχουν τα διάφορα προγράμματα, μπορούν να εκμεταλλευτούν τα πλεονεκτήματα του χώρου και να δώσουν όχι μόνο μέλλον αλλά να συμβάλουν θετικά στην αναπτυξιακή τους πορεία και αναγέννηση.*

Η παρούσα μελέτη, μέσα από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης σε μια αγροτική περιοχή της Κύπρου, την Κοιλιάδα Σολέας γίνεται προσπάθεια εντοπισμού των αναπτυξιακών της προβλημάτων και να καταγραφή των δυνατοτήτων/προοπτικών του συγκεκριμένου χώρου. Ακολούθως, επιχειρείται ένα πλαίσιο πρότασης αποτελούμενο από στόχους μέτρα και δράσεις, στο οποίο μέσα από τους ρόλους που μπορούν να διαδραματίσουν οι κοινότητες της περιοχής δύναται να επιτύχουν αφενός τη μείωση των ενδοπεριφερειακών τους ανισοτήτων και αφετέρου την ενίσχυση της

οικονομικής βάσης της περιοχής, στηριζόμενες στην μεταξύ τους οριζόντια συνεργασία.

Για την συγκεκριμένη έρευνα της περιοχής μελέτης, χρησιμοποιούνται στοιχεία από την διαθέσιμη βιβλιογραφία και καταρτίζεται ερωτηματολόγιο το οποίο και μοιράζεται στα δέκα Κοινοτικά Συμβούλια της περιοχής. Τα ερωτηματολόγια είναι οργανωμένα σε μικρές ενότητες έχοντας ως στόχο αφενός μέσα από την εμπειρία και την γνώση των Τοπικών Αρχών να εντοπίσουν τα κυριότερα χαρακτηριστικά και προβλήματα που αντιμετωπίζει καθημερινά η κάθε Κοινότητα ξεχωριστά και αφετέρου, να διαφανεί το όραμα και ο τρόπος σκέψης για το μέλλον της περιοχής σε θέματα ανάπτυξης.

Η εργασία είναι δομημένη ως εξής: Το πρώτο Κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή. Στο δεύτερο Κεφάλαιο παρουσιάζεται το βασικό πλαίσιο στο οποίο εξελίχτηκε ο αγροτικός χώρος – υπαίθρος, κυρίως μέσα από την επίδραση των πολιτικών που εφαρμόστηκαν και ιδιαίτερα της αγροτικής πολιτικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αναγνωρίζεται και αναδεικνύεται η πολυλειτουργικότητα του αγροτικού χώρου ως μέσον προώθησης της τοπικής ανάπτυξης η οποία και εκδηλώνεται μέσα από μηχανισμούς, ολοκληρωμένα προγράμματα και δράσεις (Leader). Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι Ευρωπαϊκές και Εθνικές πολιτικές που αφορούν και επηρεάζουν την ανάπτυξη της Κυπριακής υπαίθρου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο Στρατηγικό Πλαίσιο Ανάπτυξης, στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ), στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα. Στο πλαίσιο των Εθνικών Πολιτικών περιγράφεται η φιλοσοφία του Χωροταξικού Πλαισίου της Κύπρου και ιδιαίτερα της Δήλωσης Πολιτικής, αναδεικνύοντας τις αδυναμίες του συστήματος για εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων αναβάθμισης της υπαίθρου ως αποτέλεσμα της απουσίας Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου (Island Plan).

Στο τέταρτο Κεφάλαιο παρουσιάζεται και αναλύεται η Κοιλιάδα Σολέας η οποία αποτελεί την περιοχή μελέτης. Η ανάλυση γίνεται μέσω δευτερογενών κυρίως στοιχείων (ΥΣΤΑΤ Κύπρου) και στοιχείων που λαμβάνονται υπόψη από τα Ρυθμιστικά Σχέδια και το Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Τροόδους. Παράλληλα λαμβάνονται υπόψη τα στοιχεία που προέκυψαν από πρωτογενείς πηγές όπως συνεντεύξεις με προέδρους των οικείων Κοινοτικών Συμβουλίων.

Στο πέμπτο Κεφάλαιο επιχειρείται να δοθεί μια πρόταση η οποία εκτιμάται ότι θα συνεισφέρει στην τόνωση της βιώσιμης ανάπτυξης των κοινοτήτων της Κοιλάδας Σολέας. Η πρόταση αυτή εκτιμάται ότι μπορεί να συμβάλει στη προσπάθεια για αντιμετώπιση των προβλημάτων δίνοντας μια μορφή κατεύθυνσης με μέτρα και δράσεις που μπορούν να προωθηθούν στο πλαίσιο της συνεργασίας των Κοινοτήτων μεταξύ τους.

Η εργασία καταλήγει με τον επίλογο στο έκτο Κεφάλαιο και τέλος παρατίθεται η σχετική βιβλιογραφία.

Κεφάλαιο 2

Θεωρητικό Υπόβαθρο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

2.1 ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ – ΥΠΑΙΘΡΟΣ

Η έννοια του αγροτικού χώρου μέχρι τα τέλη του 20^{ου} αιώνα ήταν ταυτισμένη με την γεωργία και τις αγροτικές δραστηριότητες. Ωστόσο φαινόμενα όπως από – γεωργοποίηση, αστική διάχυση, πολυλειτουργικότητα της γεωργίας και του αγροτικού χώρου, οικονομική διαφοροποίηση, διαμορφώνουν μια νέα φυσιογνωμία της υπαίθρου (Ανθοπούλου, 2011:15), δημιουργώντας με τον τρόπο αυτό μια νέα δυναμική προοπτική της αγροτικής αναδιάρθρωσης ή αγροτικής αναγέννησης (Ανθοπούλου και Μωυσίδης, 2005:103).

Ο αγροτικός χώρος σήμερα αποτελεί ένα πεδίο στο οποίο συνδυάζονται η γεωργική παραγωγή με την χωρική κατανάλωση (αναψυχή, τουρισμός, δεύτερη κατοικία). Με άλλα λόγια θα μπορούσε να λεχτεί ότι συνυπάρχουν τα τυπικά αγροδιατροφικά προϊόντα με τα μη αγοραία προϊόντα που απαντώνται στον Αγροτικό Χώρο όπως τοπία, φυσικό περιβάλλον, θέλγητρα κλπ. Παράλληλα στον Αγροτικό Χώρο παρουσιάζεται μείωση του γεωργικού πληθυσμού, (Ανθοπούλου, 2011:15) ενώ ταυτόχρονα παρατηρείται ένα ανανεωμένο ενδιαφέρον των κατοίκων των πόλεων, για τον αγροτικό χώρο, ως μια κίνηση «επιστροφής στη φύση», ή αναζήτησης «υγιεινών τοπικών προϊόντων» εκφράζοντας με τον τρόπο αυτό τις νέες αντιλήψεις, τις καταναλωτικές τάσεις και τον καταναλωτικό τρόπο ζωής των αστών. (Ανθοπούλου και Μωυσίδης, 2005:105). Μέσα από τη βιβλιογραφία διαπιστώνεται πως ο αγροτικός χώρος δεν μπορεί να καθοδηγείται από τις πολιτικές και πρακτικές του παρελθόντος που βασιζόταν στον αγροτικό εκσυγχρονισμό και την αύξηση της παραγωγής, διότι πλέον η νέα φυσιογνωμία της υπαίθρου (ήδη από το 1992) σύμφωνα με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) την χαρακτηρίζει ένα πολύμορφο και πολυλειτουργικό χώρο. Δεν θεωρείται μόνο ως ο χώρος άσκησης της γεωργικής δραστηριότητας, αλλά και ως χώρος άσκησης πολλαπλών παραγωγικών δραστηριοτήτων, άλλοτε συμπληρωματικών και άλλοτε ανταγωνιστικών μεταξύ τους (OECD, 1992). Η υπαίθρος επίσης, αναγνωρίζεται και ως χώρος άσκησης ουσιαστικών περιβαλλοντικών και κοινωνικών λειτουργιών, ζωτικών για το κοινωνικό σύνολο όπως παραθεριστική κατοικία, αναψυχή, γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον κ.ά. και σχετίζεται πλέον άμεσα με δράσεις όπως η ανάδειξη πολιτισμικής κληρονομιάς, προστασία περιβάλλοντος κλπ.

Ακολουθώντας την διαχρονική εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), η οποία στόχευε στην στήριξη της γεωργικής οικονομίας των κρατών μελών της Ε.Ε διαπιστώνονται τα ακόλουθα:

- α. Οι πολιτικές αγροτικής ανάπτυξης, όπως αναφέρει ο Fennel προσεγγίζονται μονοτομεακά και επικεντρώνονται σχεδόν αποκλειστικά στον γεωργικό τομέα ως βασικό παραγωγικό κλάδο της οικονομίας. (Μαρδάκης, 2006· Μπεριάτος και Ψαλτόπουλος, 2003: 212) Δηλαδή προσεγγίζεται η ευημερία του αγροτικού χώρου με την ευημερία του γεωργικού τομέα με την αιτιολογία ότι η πλειοψηφία του πληθυσμού των αγροτικών περιοχών απασχολείται κυρίως με τη γεωργική δραστηριότητα. (Μπεριάτος και Ψαλτόπουλος, 2003: 212). Σύμφωνα με το CEC 1999 αποτέλεσμα της πολιτικής αυτής (εντατικής γεωργίας) ήταν από τη μία η προώθηση της αλόγιστης χρήσης των φυσικών πόρων και από την άλλη η περιθωριοποίηση ή και εγκατάλειψη των οριακών – λιγότερων ευνοημένων – γεωργικών περιοχών. Οι διαδικασίες αυτές συνέβαλαν στην υποβάθμιση του αγροτικού περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. (Παπαδόπουλος κ.ά, 2007: 99). Παράλληλα δεν επιλύονται διαρθρωτικά προβλήματα του γεωργικού τομέα και ιδιαίτερα των περιοχών που χαρακτηρίζονται από φτωχές και μειονεκτικές διαρθρώσεις. (Μπεριάτος και Ψαλτόπουλος, 2003: 212).
- β. Η δεκαετία του 90' χαρακτηρίζεται από εσωτερικές πιέσεις για αναθεώρηση της ΚΑΠ με σημαντικότερη προσπάθεια την μεταρρύθμιση του τότε επίτροπου γεωργίας της Ε.Ε MacSharry το 1992 στην οποία εισάγεται η διαδικασία αποσύνδεσης της στήριξης από την αγροτική παραγωγή. (Παπαδόπουλος κ.ά 2007: 99).
- γ. Το διάστημα που ακολουθεί τον Ιούλιο του 1997 στο πλαίσιο της Ατζέντας 2000 προτείνεται η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ έχοντας ως κύρια κατεύθυνση την πολυλειτουργικότητα, τη βιωσιμότητα και την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Γεωργίας. Η εν λόγω μεταρρύθμιση ολοκληρώνεται στο Βερολίνο το 1999. (Τζίκα, 2012). Στο πλαίσιο αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission 1999 εξειδικεύει τη νέα πολιτική αγροτικής ανάπτυξης της οποίας οι βασικές αρχές αφορούν:
 - i. τον πολυλειτουργικό χαρακτήρα της γεωργίας, ο οποίος εκτός από την παραγωγή ειδών διατροφής περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών στο

κοινωνικό σύνολο, τη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς και τη δημιουργία εναλλακτικών πηγών εισοδήματος,

- ii. την πολυτομεακή και ενσωματωμένη στην αγροτική οικονομία προσέγγιση, προκειμένου να δημιουργηθούν νέες πηγές εισοδήματος και απασχόλησης και να προστατευθεί η κληρονομιά της υπαίθρου,
- iii. την ευελιξία των ενισχύσεων για αγροτική ανάπτυξη, η οποία στηρίζεται στην αρχή της επικουρικότητας και προωθεί την αποκέντρωση και την εταιρική σχέση,
- iv. τη διαφάνεια στην κατάρτιση και διαχείριση των προγραμμάτων μέσω μιας απλουστευμένης και πιο προσιτής νομοθεσίας. (Μπεριάτος και Ψαλτόπουλος, 2003: 217)

Το σημαντικότερο στοιχείο της Ατζέντας 2000 είναι η καθιέρωση του Πυλώνα 2 της ΚΑΠ που έχει ως κύριο στόχο την Αγροτική Ανάπτυξη. Η πολιτική περιλαμβάνει ένα αριθμό μέτρων που δίνει έμφαση στην περιβαλλοντική προστασία ενώ συγχρόνως αποσκοπεί στην δημιουργία προϋποθέσεων ώστε η γεωργία να καταστεί πιο αποδοτική. (Τζίκια, 2012).

- δ. Το διάστημα που ακολουθεί, η πολιτική της αγροτικής ανάπτυξης την περίοδο 2007 -2013 επικεντρώνεται σε τρεις βασικούς τομείς: στο περιβάλλον, στον αγροτικό πληθυσμό και στα γεωργικά διατροφικά προϊόντα. Με την εφαρμογή της πολιτικής αυτής η Κοινότητα αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, στην ενσωμάτωση περιβαλλοντικών ζητημάτων στις επιμέρους αναπτυξιακές πολιτικές, στην προώθηση της πολύ – δραστηριότητας και στην αποσύνδεση της υπαίθρου από την αγροτική παραγωγή. (Ιστοσελίδα, eu/agriculture). Η πολιτική αυτή προσπαθεί να εντάξει στο πλαίσιο δράσης της, όλες τις πιθανές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην ύπαιθρο, προωθώντας μια σειρά μοντέλων που αναφέρονται στη διαχείριση του τοπίου, την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη του αγροτικού τουρισμού (αγροτουρισμού), την διάδοση την βιολογικής καλλιέργειας και την παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας που θα συνδέονται με συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές.

Στην Ευρώπη γενικά, η ύπαιθρος μεταφέρει όχι μόνο περιβαλλοντικές αξίες και ενδιαφέροντα, αλλά επίσης φέρει σημαντικά πολιτισμικά και ιστορικοπολιτικά χαρακτηριστικά (Παπαδόπουλος και Πατρώνης, 2003:187). Ο επίτροπος αρμόδιος για

θέματα γεωργίας και αγροτικής ανάπτυξης Fischler, το 1998 αναφέρει ότι η ύπαιθρος δεν είναι απλά ένας γεωγραφικός τόπος, αλλά ένα οικονομικό και κοινωνικό μοντέλο που ανήκει σε μια ευρύτερη κοινωνική δομή. Συνεχίζοντας, αναφέρει ότι η κοινωνική και περιβαλλοντική ισορροπία των αγροτικών περιοχών υποχωρεί. Έτσι είναι απαραίτητη η πολυλειτουργική απασχόληση, η χρήση της περιοχής για διαμονή και αναψυχή καθώς και η πολιτισμική και περιφερειακή ετερογένεια που προσφέρει. Ουσιαστικά πρέπει να υπάρχουν βιώσιμες αγροτικές περιοχές σε ολόκληρη την Ευρώπη ώστε να αποβαίνουν προς όφελος αυτών που διαμένουν στην ύπαιθρο καθώς και την κοινωνία γενικότερα. (Παπαδόπουλος και Πατρώνης, 2003:187). Βάση για την πιο πάνω άποψη αποτέλεσε η διακήρυξη του (Cork Declaration - 1996) στην οποία διατυπώνεται ξεκάθαρα η ανάγκη για ιεράρχηση της αειφόρου αγροτικής ανάπτυξης στην κορυφή της ατζέντας της Ε.Ε. (Παπαδόπουλος και Πατρώνης, 2003:188). Το Ευρωπαϊκό μοντέλο της αγροτικής αειφόρου ανάπτυξης (Ε.Ε, 1999, 2006) στηρίζει την αναζωογόνηση της υπαίθρου και των χωριών στον πολυλειτουργικό ρόλο της γεωργίας, στην προστασία και αξιοποίηση του πλούτου και την ποικιλομορφία των τοπίων, των προϊόντων διατροφής, τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά, παραχωρώντας πρωτεύοντα ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού. (Σωτηροπούλου, 2007:38)

2.2 ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ – ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ

Ο ορισμός των αγροτικών περιοχών είναι συνδεδεμένος με τον ορισμό των αστικών περιοχών και της πόλης, για τα οποία υπάρχει εκτενής αναφορά σε βιβλιογραφικές πηγές. Οι αγροτικές περιοχές και ο αγροτικός πληθυσμός ορίζονται διεθνώς με δημογραφικά κριτήρια, όπως η δημογραφική πυκνότητα και το πληθυσμιακό μέγεθος μέσω της στατιστικής ταξινόμησης. Συνήθως για τον προσδιορισμό των αγροτικών περιοχών επικρατεί ο ορισμός του ΟΟΣΑ (OECD 1994) ο οποίος χρησιμοποιεί το κριτήριο της δημογραφικής πυκνότητας. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό 'η μέγιστη δημογραφική πυκνότητα στις αγροτικές κοινότητες προσδιορίζεται στους 150 κατοίκους ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο ($150\text{κατ}/\text{km}^2$) για την Ευρώπη'. Το ίδιο ισχύει και για τη Βόρειο Αμερική, την Αυστραλία και τη Νέα Ζηλανδία. Σύμφωνα με το προαναφερθέν μέγεθος δημογραφικής πυκνότητας, προσδιορίζονται τρεις τύποι περιοχών:

- i. 'Κυρίως αγροτικές' στις οποίες πάνω από 50% του πληθυσμού ζει σε αγροτικές κοινότητες.

- ii. *‘Σημαντικά αγροτικές’* στις οποίες το ποσοστό αγροτικού πληθυσμού κυμαίνεται μεταξύ 15 και 50%
- iii. *‘Κυρίως αστικοποιημένες’*, στις οποίες λιγότερο από 15% του πληθυσμού είναι αγροτικός πληθυσμός από άποψη απασχόλησης.

Σύμφωνα με τον Οικονομικό Οργανισμό Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ, 1992) οι αγροτικές περιοχές – οι περιοχές της υπαίθρου διακρίνονται σε:

- i. *‘Απομονωμένες περιοχές της υπαίθρου’* που χαρακτηρίζονται από μικρή πυκνότητα είναι δηλαδή αραιοκατοικημένες και βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές μακριά από τα αστικά κέντρα. Παρουσιάζουν υψηλούς δείκτες γήρανσης, ύπαρξη περιορισμένων υποδομών και υπηρεσιών, χαμηλό επίπεδο κατάρτισης και εργατικού δυναμικού, χαμηλά εισοδήματα, υψηλή εξάρτηση από την γεωργία και χαμηλό βαθμό ολοκλήρωσης με την υπόλοιπη οικονομία.
- ii. *‘Ενδιάμεσες περιοχές της υπαίθρου’* χαρακτηρίζονται κυρίως από πληθυσμιακή αύξηση και διαφοροποίηση της παραγωγικής και οικονομικής τους βάσης. Εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από τον αγροτικό τομέα αλλά η οικονομία τους διαφοροποιείται σταδιακά προς την μεταποίηση και τις υπηρεσίες. Είναι σχετικά απομακρυσμένες από τα αστικά κέντρα αλλά η σύνδεσή τους είναι εφικτή και εύκολη λόγω ύπαρξης ικανοποιητικών υποδομών.
- iii. *‘Ολοκληρωμένες περιοχές της υπαίθρου’* παρατηρείται δημογραφική ανάπτυξη και συνήθως βρίσκονται κοντά σε κάποιο αστικό κέντρο. Χαρακτηρίζονται από την παρουσία του γεωργικού τομέα και τη δυναμική παρουσία του δευτερογενούς και τριτογενούς κλάδου της οικονομίας. Τα εισοδήματα από τον αγροτικό τομέα είναι υψηλά αλλά συγχρόνως αντιμετωπίζουν απειλές όσον αφορά το περιβάλλον την πολιτιστική και κοινωνική τους κληρονομιά.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ταξινομεί τις Περιοχές της Υπαίθρου της Κοινότητας σύμφωνα με το πλαίσιο του προγράμματος Ευρώπη 2000+ (Συνεργασία για την Ευρωπαϊκή Πολιτική) στις εξής κατηγορίες:

- i. *‘Περιαστικές Περιοχές της Υπαίθρου’*. Οι περιοχές αυτές βρίσκονται στην περιφέρεια αστικών κέντρων και χαρακτηρίζονται από ανεπτυγμένες υποδομές, τη συνεχή αύξηση του πληθυσμού και της οικονομικής δραστηριότητας, την εντατική άσκηση της γεωργίας, ενώ σε αυτές

παρουσιάζονται περιβαλλοντικά προβλήματα και τάση ενσωμάτωσης στο αστικό περιβάλλον που τις περιβάλλει.

- ii. *‘Περιοχές της Υπαίθρου με έντονα τουριστικά θέλγητρα’*. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από υποδομές οι οποίες μπορούν να υποστηρίξουν το μαζικό τουρισμό και την μαζική συγκέντρωση δραστηριοτήτων πράγμα το οποίο δημιουργεί μια ισχυρή σχέση εξάρτησης της οικονομίας από τον τουρισμό.
- iii. *‘Περιοχές της Υπαίθρου με διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης και ποικιλία δραστηριοτήτων’*. Οι περιοχές αυτές βρίσκονται ανάμεσα σε περιαστικές και απομονωμένες περιοχές της υπαίθρου. Η οικονομία τους στηρίζεται από τον πρωτογενή τομέα παραγωγής (γεωργία) και από τις συμπληρωματικές δραστηριότητες στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα όπως ο αγροτουρισμός η βιομηχανία και βιοτεχνία.
- iv. *‘Περιοχές της Υπαίθρου στις οποίες κυριαρχεί η γεωργία’* Στις περιοχές αυτές κυριαρχεί ο πρωτογενής τομέας παραγωγής δηλαδή η άσκηση της γεωργίας. Ως προς την παραγωγικότητα μπορούν να διαχωριστούν σε δύο ζώνες, υψηλής και χαμηλής παραγωγικότητας με εντατικά συστήματα παραγωγικότητας για την πρώτη περίπτωση και παραδοσιακή για την δεύτερη.
- v. *‘Δυσπρόσιτες και απομονωμένες περιοχές της υπαίθρου’*. Στις περιοχές αυτές παρουσιάζεται γεωργία χαμηλής παραγωγικότητας, γήρανση πληθυσμού και ερήμωση. Η ώθηση στην ανάπτυξη προσπαθεί να δοθεί μέσα από δημόσιες επενδύσεις στοχεύοντας στη βελτίωση των υποδομών.

2.3 Η ΠΟΛΥΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΩΣ ΜΕΣΟ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Τα τελευταία χρόνια στον αγροτικό χώρο παρατηρείται μια συνεχής αλλαγή της τοπικής οικονομίας σε σχέση με τη γεωργική δραστηριότητα που αποτελούσε το κυρίαρχο στοιχείο. Το γεγονός αυτό συνδέεται άμεσα τόσο με τις συνεχείς μεταμορφώσεις όσο και με τις αλληπάλληλες προσαρμογές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ). Η αναφορά για μια πολυλειτουργική ύπαιθρο είχε αποτελέσει θέμα συζήτησης το 1996 όπου και τέθηκαν οι βάσεις από τη διακήρυξη του Cork. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πρόγραμμα δράσης 2000 διατύπωσε μια νέα στρατηγική για την αγροτική ανάπτυξη με κύρια χαρακτηριστικά την πολυλειτουργικότητα και

πολυτομεακή προσέγγιση στη βάση της παρακίνησης της πολυδραστηριότητας τόσο στον αγροτικό χώρο όσο και στο αγροτικό νοικοκυριό. Η γεωργία δεν θεωρείται πλέον ως η μόνη πηγή εισοδήματος αλλά συνυπάρχει με άλλες δραστηριότητες οι οποίες παρέχουν εναλλακτικές μορφές εισοδήματος. Η πολιτική αυτή βελτιώνει την ποιότητα ζωής στην ύπαιθρο, συγκρατεί πληθυσμό αλλά δημιουργεί και συνθήκες ελκυστικότητας της υπαίθρου.

Ο ΟΟΣΑ σε έκθεσή του για την πολυλειτουργικότητα δίνει ένα ορισμό αναφορικά με την γεωργία και με τον τρόπο αυτό ξεκινά την συζήτηση σχετικά με τις περιβαλλοντικές συνιστώσες της αγροτικής παραγωγής. Τα βασικά χαρακτηριστικά της πολυλειτουργικότητας είναι :

- α. Η ύπαρξη πολλαπλών εμπορευματικών και μη – εμπορευματικών αποτελεσμάτων που παράγονται από κοινού στη γεωργία.
- β. Το γεγονός ότι μερικά από τα μη εμπορευματικά αποτελέσματα επιδεικνύουν χαρακτηριστικά που δεν μπορούν να κοστολογηθούν ή είναι δημόσια αγαθά, με αποτέλεσμα οι αγορές αυτών των αγαθών να μην υπάρχουν ή να λειτουργούν ανεπαρκώς. (OECD, 2001:7).

Αυτό που προσφέρει η έννοια της πολυλειτουργικότητας είναι ότι αναγνωρίζονται οι διαφορετικοί ρόλοι της γεωργίας. Ο ένας αναφέρεται στην πολυλειτουργικότητα ως ένα χαρακτηριστικό της παραγωγικής διαδικασίας, ενώ ο άλλος αναφέρεται στους πολλαπλούς ρόλους της γεωργίας όπως τη διατήρηση, τη διαχείριση και την αξιοποίηση του αγροτικού τοπίου, την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος ενώ συγχρόνως συνεισφέρει στη βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών. (EC 1991^a). Η πολυλειτουργικότητα της γεωργίας όπως υποστηρίζουν οι Potter και Burney, αφορά την ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος στην αγροτική πολιτική. (Παπαδόπουλος και Πατρώνης, 2003: 187) Οι ρόλοι της γεωργίας δεν αποτελούν απλώς μη – κοστολογήσιμα έξοδα ή οφέλη από τη γεωργική παραγωγική διαδικασία, αλλά αποτελούν τη βάση για την εμπέδωση της γεωργίας στο θεσμικό και κοινωνικοπολιτικό ιστό των αγροτικών περιοχών. Στις απομακρυσμένες και λιγότερο ευνοημένες αγροτικές περιοχές, η γεωργία αποτελεί ουσιαστικά το κυριότερο στοιχείο της τοπικής οικονομίας. Στις περιοχές αυτές είναι απαραίτητη η ενθάρρυνση και η στήριξη περεταίρω του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας ώστε να προωθηθεί η βιωσιμότητά τους και η ισόρροπη γεωγραφική ανάπτυξη. (EC, 1999β).

Το πολυλειτουργικό παρεμβατικό παράδειγμα στοχεύει στη διατήρηση της αγροτικής στήριξης, επισημαίνοντας το γεγονός ότι η γεωργία εκπληρώνει περισσότερες από μια λειτουργίες όπως για παράδειγμα την παραγωγή, μέσω της αναπαραγωγής και γενικότερα μέσω των δημοσίων αγαθών που πρέπει να διατηρηθούν για τις επόμενες γενιές. Το παράδειγμα της πολυλειτουργικότητας της υπαίθρου συντείνει σε περισσότερο στοχευόμενη εδαφική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη. (Παπαδόπουλος και Χατζημιχάλης, 2008).

Σχετικά με την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των αγροτικών περιοχών, αναφέρεται πως μπορεί να εξασφαλιστεί διαμέσου της αύξησης του αγροτικού εισοδήματος, αύξηση της προστιθέμενης αξίας της παραγωγής, μέσω νέων τεχνικών εμπορίας, και της απασχόλησης σε άλλες δραστηριότητες που συνδέονται με τον αγροτικό χώρο. Με τον τρόπο αυτό γίνεται ξεκάθαρο πως και άλλες δραστηριότητες καταναλώνουν και αναπαράγουν τον αγροτικό χώρο όπως για παράδειγμα ο αγροτουρισμός, η περιβαλλοντική προστασία και η παρασκευή προϊόντων ονομασίας προέλευσης. (Παπαδόπουλος και Πατρώνης, 2003:198) Η διαπίστωση αυτή ενισχύει την άποψη ότι ο αγροτικός χώρος παράγει χωρική κατανάλωση διαμέσου των μη αγοραίων προϊόντων η οποία αναπτύχθηκε και πιο πάνω. Συμπερασματικά μπορεί να διατυπωθεί η άποψη της Ανθοπούλου η οποία αναφέρει πως :

η γεωργία ως ένα υποσύστημα πλέον της όλης οικονομίας και κοινωνίας, αντλεί όλο και περισσότερο τη δυναμική της από τη λειτουργική διασύνδεσή της με τις υπόλοιπες δραστηριότητες (βιοτεχνικές, τουριστικές, περιβαλλοντικές, πολιτισμικές) στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης αγροτικής ανάπτυξης σε επίπεδο εδαφοχωρικής ενότητας. (Ανθοπούλου, 2001:21)

2.4 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ Ε.Ε ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχει εκτεταμένο πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων της, το οποίο εκδηλώνεται μέσω δύο διαφορετικών μηχανισμών:

- α. Ένας αριθμός αγροτικών περιφερειών χαρακτηρίζεται ως αποδέχτης ενισχύσεων σύμφωνα με τους στόχους και τα κριτήρια της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής πολιτικής. Ο Στόχος 1, αφορά την Ανάπτυξη των λιγότερο ευνοημένων περιοχών. Ο Στόχος 2 αφορά την αναζωογόνηση περιοχών οι οποίες αντιμετωπίζουν διαρθρωτικές δυσκολίες συμπεριλαμβανομένων των

βιομηχανικών, αγροτικών, αστικών και αλιευτικών περιοχών. Ο Στόχος 3 αφορά την ενίσχυση της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της απασχόλησης. (Woods, 2011: 289 – 290)

- β. Η αγροτική ανάπτυξη ενισχύεται από την κοινοτική πρωτοβουλία LEADER¹ η οποία ανήκει στην αρμοδιότητα της Γενικής Διεύθυνσης Γεωργίας και στοχεύει ειδικά στην υποστήριξη της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών. (Woods, 2011: 289 – 290).

2.4.1 Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ LEADER

Η Κοινοτική Πρωτοβουλία (Κ.Π) όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία ‘αφορά την ολοκληρωμένη ή ενδογενή Αγροτική / Τοπική ανάπτυξη και έχει χαρακτηριστεί ως το «εργαστήρι της αγροτικής ανάπτυξης» στον Ευρωπαϊκό Χώρο’. (EC, 1990a,b από Bance και Newtom, 1997, Ray, 2000 από Woods, 2011:293). Σύμφωνα με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ) το LEADER χαρακτηρίζεται:

‘ως το πρόγραμμα που αξιοποιεί τις τοπικές πρωτοβουλίες για να αποκτήσει η ύπαιθρος προοπτικές ανάπτυξης’.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της ΚΠ LEADER αφορούν:

- α. *Στη χωρική προσέγγιση:* η οποία εισάγει μια διαδικασία βασισμένη στους πόρους καθώς και στις ανάγκες κάθε περιοχής.
- β. *Στην προσέγγιση «από τη βάση προς τη κορυφή»* η οποία διευκολύνει τους τοπικούς παράγοντες (οικονομικές και κοινωνικές ομάδες, δημοσίου και ιδιωτικού τομέα κλπ) να συμμετάσχουν σε ολόκληρη τη διαδικασία σχεδιασμού και διαμόρφωσης της πολιτικής της τοπικής ανάπτυξης, καθώς και τη συλλογική λήψη αποφάσεων και την εφαρμογή του αναπτυξιακού προγραμματισμού.
- γ. *Στη δημιουργία και λειτουργία μιας Ομάδας Τοπικής Δράσης (ΟΤΔ)* που σχεδιάζει και διαχειρίζεται την ΚΠ σε τοπικό επίπεδο, και είναι υπεύθυνη για την εκπόνηση και υλοποίηση του στρατηγικού αναπτυξιακού σχεδίου της περιοχής.

¹ LEADER: "Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale"

- δ. Στην Καινοτομία δηλαδή τον καινοτόμο χαρακτήρα των δράσεων που αφορούν την τόνωση νέων και καινοτόμων προσεγγίσεων της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών.
- ε. Στην πολυτομεακή προσέγγιση. Οι δράσεις και τα έργα που περιλαμβάνονται στις τοπικές στρατηγικές πρέπει να έχουν πολυτομεακό χαρακτήρα, να υπάρχει δηλαδή συνδυασμός πολυτομεακών τομέων και συνάφεια μεταξύ διαφόρων έργων σε σχέση με μια κοινή προσέγγιση.
- στ. Στη δικτύωση και τη διακρατική συνεργασία που επηρεάζουν τις σχέσεις μεταξύ του τοπικού επιπέδου και του «εξωτερικού κόσμου».
- ζ. Στην αποκεντρωμένη διαχείριση και χρηματοδότηση οι ΟΤΑ καθορίζουν τον προϋπολογισμό τους βάση των κατευθύνσεων του προγράμματος και κατανέμουν τους πόρους στα διάφορα μέτρα. (Προσέγγιση LEADER Βασικός οδηγός 2006 ·Κουτσούρης, 2007: 73)

Σύμφωνα με την πιο πάνω ανάλυση των χαρακτηριστικών της ΚΠ LEADER προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία:

- α. Η έννοια της συμμετοχής από τη «βάση προς την κορυφή» συνδέεται με την ενδογενή ανάπτυξη κατά την οποία οι αναπτυξιακοί στόχοι δεν διαμορφώνονται από την κεντρική κυβέρνηση αλλά προκύπτουν μέσα από τις διαβουλεύσεις σε τοπικό επίπεδο. (Κουτσούρης, 2007: 73)
- β. Η προσέγγιση της ΚΠ LEADER ως ένα εργαστήριο αγροτικής ανάπτυξης συνδέεται με την έννοια της πολυλειτουργικότητας της υπαίθρου δίνοντας τη δυνατότητα διαχείρισης και επίλυσης τοπικών προβλημάτων. (Παπαδόπουλος κ.ά., 2007: 108).
- γ. Κύρια επιδίωξη της ΚΠ ήταν και εξακολουθεί να είναι η ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας των αγροτικών περιοχών, με την καλύτερη αξιοποίηση των φυσικών, ανθρώπινων και οικονομικών πόρων τους, την ανακάλυψη νέων πηγών εισοδήματος (μέσω πολυτομεακών δράσεων) και την παράλληλη προστασία της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς. (Προσέγγιση LEADER Βασικός οδηγός, 2006: 5).

Η ΚΠ LEADER αναπτύσσεται σε τρεις φάσεις. Η πρώτη φάση LEADER I (1991-1993) έχει πιλοτικό και πειραματικό χαρακτήρα και εφαρμόζεται στις αγροτικές περιοχές των περιφερειών του Στόχου 1. Η δεύτερη φάση LEADER II (1994 – 1999) αποτελεί γενίκευση του προγράμματος, δίνοντας βαρύτητα στην καινοτομία των

δράσεων και έργων. (Bance και Newtom, 1997). Η τρίτη φάση LEADER+ (2000 – 2006) είναι η φάση όπου το πρόγραμμα περνά πια σε μια ολοκληρωμένη στρατηγική αγροτικής ανάπτυξης πιλοτικού χαρακτήρα (φάση παγίωσης), μέσα από τον οποίο αναδεικνύεται ο χαρακτήρας και η ταυτότητα κάθε περιοχής η οποία τυγχάνει εφαρμογής του. Πλέον εισάγονται οι έννοιες της προστασίας του περιβάλλοντος και η αειφόρος προσέγγιση, η προώθηση ίσων ευκαιριών και η κοινωνία της πληροφορίας. Από το 2007 και μετά ενσωματώνεται στη συνολική πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (Προσέγγιση LEADER Βασικός οδηγός, 2006: 6).

Από παραδείγματα πρακτικής υλοποίησης της πρωτοβουλίας LEADER φαίνεται η επιτυχής δράση της αλλά ωστόσο υπάρχουν και αμφισβητήσεις ως προς την ενδογενή ανάπτυξη, δομικό χαρακτηριστικό στοιχείο της πρωτοβουλίας.

Συγκεκριμένα για την περιφέρεια Montiferru της Σαρδηνίας (Ιταλία) βοήθησε στην αναζωογόνηση του κοινωνικοοικονομικού ιστού της περιφέρειας η οποία βασίστηκε στο ζωικό της κεφάλαιο και στις μικρές βιοτεχνικές επιχειρήσεις της, μέσα από πρακτικές όπως η προώθηση της εικόνας του Montiferru, της αποκατάστασης της κοινωνικοπολιτικής κληρονομιάς, της διαφύλαξης των φυσικών πόρων και της δημιουργίας προστιθέμενης αξίας στα τοπικά προϊόντα. (Προσέγγιση LEADER Βασικός οδηγός, 2006: 22)

Αναφορικά με την ενδογενή ανάπτυξη ο McDonagh το 2001 επισημαίνει για παράδειγμα στην δυτική Ιρλανδία, την «απογοήτευση της από τα κάτω ανάπτυξης» που όπως αναφέρεται πιο πάνω αποτελεί χαρακτηριστικό της ΚΠ LEADER «από τη βάση στην κορυφή». Η απογοήτευση όπως επισημαίνει, παρουσιάζεται στο ότι εντοπίζονται δυσκολίες σχετικά με το συντονισμό και την αντιπροσώπευση των διαφορετικών κοινωνικών συμφερόντων του τοπικού πληθυσμού, ενώ παράλληλα τα συμφέροντα της ευρύτερης κοινότητας δεν αντιπροσωπεύονται πάντοτε από τις βασικές ομάδες. (Woods, 2011 :303). Ερωτηματικά σχετικά με το βαθμό εμπλοκής της ενεργού συμμετοχής διαφορετικών τμημάτων μιας κοινότητας απασχολούν και άλλους μελετητές όπως τον Edward και Storey (Woods, 2011: 303).

2.5 ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Η ανάπτυξη μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 ταυτίζεται με την οικονομική μεγέθυνση. Ωστόσο τις τελευταίες δεκαετίες χρησιμοποιείται κατά κόρον ο όρος βιώσιμη (αειφόρος) ανάπτυξη στηριζόμενος σε τρεις βασικούς πυλώνες που

περιλαμβάνουν την οικονομική ανάπτυξη - αποτελεσματικότητα, την περιβαλλοντική προστασία και τη κοινωνική δικαιοσύνη. Με τον τρόπο αυτό η οικονομική ανάπτυξη χάνει την μονοσήμαντη προσέγγιση και ενσωματώνει παραμέτρους κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς.

Ουσιαστικά ο βασικός στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης προσβλέπει στην επίτευξη υψηλής ποιότητας ζωής, αλλά ταυτόχρονα συνδυάζει την εξασφάλιση της ορθολογικής διαχείρισης των πόρων ικανοποιώντας τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους. (Europe, 1987:16).

Στο πλαίσιο της βιώσιμης (αιφόρου) ανάπτυξης ο χωρικός σχεδιασμός αποτελεί την πρακτική εκείνη, που αποσκοπεί στην ισόρροπη ανάπτυξη του χώρου σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο. Οι διάφορες περιοχές λόγω των διαφορετικών γεωγραφικών, κοινωνικών και οικονομικών τους συνθηκών δεν αναπτύσσονται με την ίδια δυναμική λόγω των διαφορετικών γεωγραφικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών. (Κορρές και Κοκκίνου, 200*). Κάτω από τις συνθήκες αυτές αναδεικνύεται η σημαντικότητα του ρόλου της χωροταξίας και του χωρικού σχεδιασμού αναφορικά με το σχεδιασμό και το συντονισμό στο χώρο της παροχής ισότιμης πρόσβασης σε όλους τους πολίτες σε βασικές υπηρεσίες, εξυπηρετήσεις και υποδομές. (Κορρές και Κόκκινου, 200*). Αναφορικά με το ρόλο της χωροταξίας η Γοσποδίνη το 2007 αναφέρει ότι: 'η χωροταξία προωθεί τον συντονισμό ανάμεσα σε διαφορετικούς τομείς πολιτικής, ακολουθώντας τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή την ισορροπία ανάμεσα στην ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική συνοχή και την ποιότητα ζωής και περιβάλλοντος'.

'Η τοπική ανάπτυξη και ο σχεδιασμός στην σύγχρονη οικονομία αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες της οικονομικής ανάπτυξης και της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας'. (Κορρές και Κόκκινου, 200*).

Συγχρόνως οι δύο αυτές παράμετροι (τοπική ανάπτυξη και σχεδιασμός) αποτελούν τον πλέον σημαντικό παράγοντα των αναπτυξιακών δυνατοτήτων μιας οικονομίας με καθοριστική επίδραση στη διαδικασία ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού. Η σχέση της χωρικής και περιφερειακής διάστασης με την οικονομική απόδοση των περιφερειών αποκτά ολοένα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Η προσέγγιση αυτή προϋποθέτει την αξιολόγηση των περιφερειακών χαρακτηριστικών, δυνατοτήτων, αδυναμιών, απειλών

και ευκαιριών, η οποία δημιουργεί την περιφερειακή ποικιλομορφία και διαφοροποίηση'. (Κορρές και Κόκκινου, 200*).

Η σταδιακή δημιουργία και ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού χώρου σχεδιάστηκαν με κυρίαρχο στοιχείο την ισόρροπη χωρική ανάπτυξη με βασικούς στόχους την οικονομική κοινωνική και χωρική συνοχή του. (ΣΑΚΧ, 1999 : 11)

Με βάση την πιο πάνω διαπίστωση ο χώρος φαίνεται να αποκτά το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Πολιτικής και η ανάπτυξή του, θεωρείται πρόκληση στο πλαίσιο του χωρικού σχεδιασμού της. Με δεδομένες τις υφιστάμενες αναπτυξιακές ανισότητες σε περιφερειακό επίπεδο, καθώς και τις αντιθετικές χωρικές επιπτώσεις των κοινοτικών πολιτικών και με γνώμονα τη διασφάλιση ισόρροπης ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κρίνεται αναγκαία η διατύπωση κατευθύνσεων χωρικής ανάπτυξης. Ως εκ τούτου τα κράτη μέλη της (ΕΕ) σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέληξαν στο Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ), European Spatial Development Perspective (ESDP). (ΣΑΚΧ, 1999: 11) Οι βασικοί στόχοι του εν λόγω σχεδίου που αποτελούν και επιλογές πολιτικής για το χώρο της ΕΕ συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- α. Ανάπτυξη ενός πολυκεντρικού και εξισορροπημένου αστικού συστήματος και την ενίσχυση της εταιρικής σχέσης μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών (πόλης – υπαίθρου).
- β. Προώθηση ολοκληρωμένων αντιλήψεων για τις μεταφορές και επικοινωνίες ώστε να διασφαλιστεί ισότιμη πρόσβαση στις υποδομές και στη γνώση.
- γ. Συνετή διαχείριση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από τη διατήρηση και την ανάπτυξη των φυσικών και πολιτιστικών διαθεσίμων, την περεταίρω ανάπτυξη της περιφερειακής ταυτότητας και την προστασία της φυσικής πολιτιστικής πολυμορφίας των πόλεων και των περιφερειών. (ΣΑΚΧ, 1999: 22).

Σύμφωνα με τα πιο πάνω ο υπαίθρος χώρος αποκτά πρόσθετο ενδιαφέρον στη διαδικασία της ανάπτυξης. Με δεδομένο το γεγονός ότι οι περιφέρειες της υπαίθρου διαφέρουν, θεωρείται απαραίτητο να συνεκτιμώνται οι ιδιαιτερότητες και ανάγκες της κάθε περίπτωσης στο σχεδιασμό και προγραμματισμό προκειμένου να αξιοποιούνται οι προοπτικές τους, και να διασφαλίζεται η ολοκληρωμένη ανάπτυξή τους. (ESPON από Λουκάκης και Θεοδωρά, 2013). Αυτό, ενισχύεται και διαμέσου της άποψης ότι η

ένταξη του χώρου σε μια αναπτυξιακή διαδικασία απαιτεί χωρική συνοχή, ταυτότητα και αλληλεγγύη άρα οδηγεί στην ανάγκη προσδιορισμού των χώρων των φορέων και των δρώντων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα σημεία στήριξης της τοπικής και ενδογενούς ανάπτυξης. (Γούσιος, 1999: 159).

Σύμφωνα με τους Λουκάκης και Θεοδωρά, ο χώρος στον οποίο θα πρέπει να αναζητηθεί η εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων ενδογενούς ανάπτυξης, πρέπει να προσφέρεται ως μονάδα προγραμματισμού, δηλαδή να αποτελεί μια μικροπεριφέρεια. Ως εκ τούτου ο Χωρικός Σχεδιασμός με τα υφιστάμενα θεσμικά εργαλεία χωροταξικού – πολεοδομικού και περιβαλλοντικού σχεδιασμού του, για να αποκτήσει οντότητα και να τύχει εφαρμογής θα πρέπει να προσδιοριστούν με σαφήνεια οι μικροπεριφέρειες ώστε να μπορέσει να καταλήξει σε ένα Σχέδιο Χρήσεων Γης, στο οποίο ο χώρος να προβάλλεται ως πεδίο ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων. (Λουκάκης και Θεοδωρά, 2013)

2.6 ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Όπως αναφέρθηκε και στην ενότητα 2.1 της παρούσας μελέτης, ο χώρος της υπαίθρου δεν περιορίζεται αποκλειστικά στις γεωργικές δραστηριότητες. Αποκτά μια νέα δυναμική διάσταση δια μέσου της οποίας παρέχεται η δυνατότητα αξιοποίησης πρόσθετων πολυκλαδικών δραστηριοτήτων, στο πλαίσιο της πολυλειτουργικότητας που χαρακτηρίζει πλέον την ύπαιθρο σύμφωνα και με τις πολιτικές της ΕΕ.

Στην ύπαιθρο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια ιδιαίτερη δραστηριοποίηση γύρω από νέα προϊόντα και υπηρεσίες που περιλαμβάνουν διάφορες μορφές τουρισμού, αγροδιατροφικά προϊόντα ειδικής ποιότητας, ιδιότυπα βιοτεχνικά προϊόντα που προέρχονται από τοπικές οικοτεχνίες και βιοτεχνίες. (Ανθοπούλου, 2004:203). Η ελληνική βιβλιογραφία παραθέτει αρκετά επιτυχημένα παραδείγματα αξιοποίησης των πιο πάνω δραστηριοτήτων οι οποίες αποτελούν την αφετηρία της ανάδειξης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και ευκαιριών των περιοχών της υπαίθρου και τυγχάνουν αναγνώρισης (πχ Πάνορμο Κρήτης, Δήμος Αρχανών Κρήτης, Ανάβρα Μαγνησίας). Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και οι ευκαιρίες αναδύονται έπειτα από μελέτη ενός χώρου – μιας περιοχής αφού αποτελούν παραμέτρους προς αξιοποίηση για συνεισφορά στην εσωτερική αναγέννηση/ανάπτυξη. Αυτό βέβαια δεν θα πρέπει να συνεπάγεται την

«εμπορευματοποίηση της υπαίθρου²» αλλά να γίνεται με ορθολογικό τρόπο εμπεριέχοντας αειφορικές προσεγγίσεις. Τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζουν οι περιοχές της υπαίθρου όπως αναφέρονται στην Έκθεση Αναθεώρησης της Δήλωσης Πολιτικής του Υπουργείου Εσωτερικών της Κυπριακής Δημοκρατίας για την Ύπαιθρο (2008: 16) συνοψίζονται κυρίως μεταξύ άλλων στα ακόλουθα:

- α. Ύπαρξη φυσικού πλούτου και βιοποικιλότητας.
- β. Αξιόλογο φυσικό τοπίο και Πολιτιστικό Περιβάλλον.
- γ. Αξιόλογος ιστορικός κοινωνικός και πολιτιστικός πλούτος και γενικότερα ενδιαφέροντα στοιχεία πολιτιστικής κληρονομιάς.
- δ. Ποικιλία αγροτικών και παραδοσιακών γεωργοκτηνοτροφικών προϊόντων.

Στο πλαίσιο δραστηριοποίησης γύρω από νέα προϊόντα και υπηρεσίες που αναφέρονται στην αρχή της παρούσας ενότητας και σε συνδυασμό με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της υπαίθρου δύναται να αναπτυχθούν ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού και παραγωγή τοπικών παραδοσιακών προϊόντα τοπικής προέλευσης.

Η αύξηση της ζήτησης για εναλλακτικό τουρισμό τα τελευταία χρόνια αποτελεί μια σταθερά δυναμική τάση της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς. (Τσιάρτας και Στογιαννίδου, 2004:296) Ορισμένες από τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού συνοψίζονται στον πιο κάτω πίνακα:

Πίνακας 1: Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	
Αγροτουρισμός	Εκπαιδευτικός Τουρισμός
Οικοτουρισμός	Θρησκευτικός Τουρισμός
Τουρισμός Υγείας και Φυσικής Ζωής	Θαλάσσιος Τουρισμός
Φυσιολατρικός Τουρισμός	Τουρισμός Περιπέτειας
Αθλητικός Τουρισμός	Ορεινός Τουρισμός
Πολιτιστικός Τουρισμός	Χειμερινός Τουρισμός
Ιαματικός Τουρισμός, Θερμαλιστικός Τουρισμός	Περιηγητικός Τουρισμός
Επιστημονικός Τουρισμός	κα
Πηγή: Τσιάρτας, Στογιαννίδου κα (2004:296)	

² Εμπορευματοποίηση: Όταν η αξία στην οποία μπορεί να πωληθεί ένα αντικείμενο (η «αξία ανταλλαγής του») είναι μεγαλύτερη από την «αξία χρήσης του». Εμπορευματοποίηση της Ύπαιθρου: «όπως όλα τα εμπορεύματα, έτσι και η ύπαιθρος «συσκευάζεται» και γίνεται αντικείμενο μάρκετινγκ με τέτοιο τρόπο, ώστε να προσελκύσει το μεγαλύτερο δυνατό αριθμό αγοραστών. (Woods 2011:330)

Η ζήτηση για αυτές τις μορφές τουρισμού προϋποθέτει την ύπαρξη ανάλογης υποστηρικτικής υποδομής. Η αξιοποίηση των πιο πάνω εναλλακτικών μορφών τουρισμού μπορεί μεν να συνδράμει στην εσωτερική ανάπτυξη / αναγέννηση των περιοχών, υπάρχει όμως πάντοτε ο κίνδυνος να υπάρξει μια «ολιστική» επέκταση της τουριστικής ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο με αρνητικές επιπτώσεις οδηγώντας στο μαρασμό και εγκατάλειψη άλλων παραγωγικών κλάδων που έχουν προοπτικές ανάπτυξης, όπως γεωργία οικοτεχνία, βιοτεχνία. (Τσιάρτας και Στογιαννίδου, 2004:3). Για αποφυγή μιας τέτοιας εξέλιξης απαιτείται η λήψη μέτρων και παρεμβάσεων όπως:

- α. Τη λειτουργική διασύνδεση με άλλους τοπικούς οικονομικούς κλάδους.
- β. Δημιουργία και αναβάθμιση έργων τουριστικής ανάπτυξης που συμβάλουν στην τοπική ανάπτυξη, προστασία και ανάδειξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος.
- γ. Δημιουργία και ενίσχυση υποδομών που να προβάλλουν και να προωθούν την τυποποίηση των τοπικών προϊόντων παραγωγής. (Τσιάρτας και Στογιαννίδου, 2004:303)

2.7 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Όπως αναφέρθηκε στην πιο πάνω παράγραφο η αύξηση της ζήτησης για εναλλακτικό τουρισμό αποτελεί μια σταθερά δυναμική τάση της παγκόσμιας αγοράς. Κύριο χαρακτηριστικό των ειδικών μορφών τουρισμού είναι η διαφύλαξη του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και η ανάπτυξη νέων θεματικών τρόπων προσέλκυσης τουριστών με τη δημιουργία καινούργιων τουριστικών πόλων και αντίστοιχων τουριστικών ρευμάτων. Το νέο πρότυπο τουρισμού σέβεται το περιβάλλον και τον πολιτισμό, προβάλλει την πολιτιστική κληρονομιά κάθε τόπου, αξιοποιεί την τοπική κουζίνα και προωθεί τα τοπικά προϊόντα. Παράλληλα ωφελεί τους πολλούς και τους μικρούς, προσφέρει στους τουρίστες εμπειρίες και συμβάλλει στην επιβίωση και αναζωογόνηση της υπαίθρου. (Πουλάκης και Λαγός, 2013).

Αναφορικά με τον τουρισμό της υπαίθρου ορίζεται ως 'η σχεδιασμένη χρήση των πόρων η οποία οδηγεί στην αύξηση της γενικής ευημερίας του περιβάλλοντος της κοινότητας και των επισκεπτών'. (Gilbert, 1989) Απώτερος στόχος της ανάπτυξης του τουρισμού της υπαίθρου πρέπει να είναι η αύξηση της ευημερίας του αγροτικού χώρου. (Βελτίωση της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και περιβαλλοντικής ευημερίας). (Gilbert, 1989).

Σύμφωνα OECD 1994 ‘αγροτικός τουρισμός ορίζεται ως ο τουρισμός που λαμβάνει χώρα στην ύπαιθρο’ και συνδέεται από ένα πακέτο με ποικιλία τουριστικών προϊόντων των αγροτικών περιοχών, στοχεύοντας στη διατήρηση, την αποκατάσταση και αξία της περιοχής, αναφορικά με την αρχιτεκτονική, ιστορική, φυσική κληρονομιά και το πολιτιστικό τοπίο. (Loureiro, 2014). Η διασύνδεση αυτή αποτελεί μέρος της Πορτογαλικής πολιτικής για τον τουρισμό. Ο τουρισμός της υπαίθρου εκτός από τουριστικά καταλύματα και διευκολύνσεις περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως επίσκεψη σε τόπους πολιτιστικής κληρονομιάς και μουσεία, επίσκεψη σε αγροτικές εκθέσεις, αλλά πολύ περισσότερο συμμετοχή σε δραστηριότητες όπως ο τρύγος το μάζεμα φρούτων, η εκμάθηση παραδοσιακών ειδών χειροτεχνίας κλπ. (Loureiro, 2014).

Δηλαδή το περιεχόμενο του αγροτικού τουρισμού γίνεται ένα πολύ ενδιαφέρον πεδίο, όπου στη συνέχεια η προβολή του αγροτικού χώρου μέσω του μάρκετινγκ (marketing), δεν αποτελεί απλή προβολή ενός τόπου αλλά γίνεται ο προμηθευτής μιας σειράς από εμπειρίες. (Gilbert, 1989). Επομένως η εμπειρία είναι κάτι περισσότερο από μεταφορά υπηρεσίας. Δημιουργείται ανάμνηση, η οποία καλείται ‘σκηνική εμπειρία’ όπου τελικά ο αγοραστής γίνεται φιλοξενούμενος και ο πωλητής γίνεται προμηθευτής (Loureiro, 1989).

2.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στο κεφάλαιο αυτό, μέσα από το θεωρητικό υπόβαθρο επιχειρείται μια προσπάθεια προσέγγισης του αγροτικού χώρου υπογραμμίζοντας καταρχήν τον κυρίαρχο ρόλο που εξακολουθεί να διαδραματίζει η γεωργία στην ανάπτυξη της υπαίθρου. Στη συνέχεια μέσα από την γενικότερη εικόνα της υστέρησης που παρατηρείται στις αγροτικές περιοχές αποκτά ενδιαφέρον η αναπροσαρμογή της πολιτικής και η ταύτιση της ανάπτυξης με την έννοια του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της υπαίθρου και της γεωργίας. Η πολιτική αυτή γίνεται πράξη μέσα από μηχανισμούς, ολοκληρωμένα προγράμματα και δράσεις (πχ Leader) που υιοθετούνται από την ΕΕ ώστε να μειώσει τις ανισότητες μεταξύ των περιφερειών προωθώντας την αρχή της ισόρροπης ανάπτυξης.

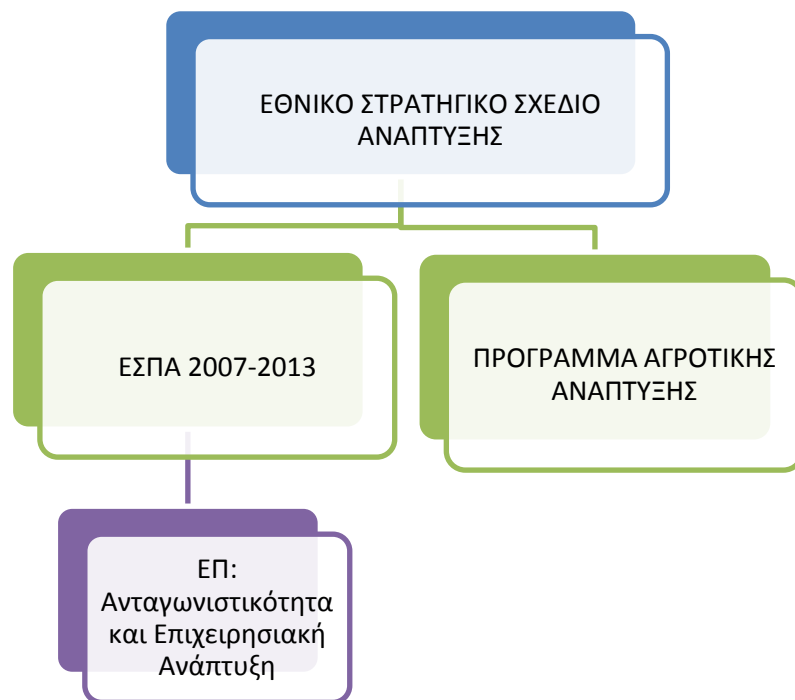
Κεφάλαιο 3

Εθνικές και Ευρωπαϊκές Πολιτικές για την Κυπριακή ύπαιθρο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΥΠΑΙΘΡΟ

Η ένταξη της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004, αποτελεί ιστορικό γεγονός για την Κύπρο αφού αρχίζουν οι διαδικασίες εναρμόνισης με την Ευρωπαϊκή πραγματικότητα που μεταξύ άλλων περιλαμβάνει και την ενσωμάτωση των Ευρωπαϊκών πολιτικών στην Εθνική Κυπριακή Νομοθεσία. Στο πλαίσιο αυτό η υλοποίηση της γενικότερης αναπτυξιακής στρατηγικής που αφορά την ύπαιθρο βασίζεται στο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης (ΣΣΑ) 2007 - 2013³. Το ΣΣΑ αποτελεί την αναπτυξιακή στρατηγική του κράτους, και περιλαμβάνει το σύνολο των αναπτυξιακών επιδιώξεων και στόχων στηριζόμενο σε οχτώ άξονες προτεραιότητας. Το σχέδιο βρίσκεται σε άμεση συνάφεια τόσο με την πολιτική του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013, το οποίο περιλαμβάνει το επιχειρησιακό πρόγραμμα Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα, με συγκεκριμένες πρόνοιες για τις περιοχές της υπαίθρου, όσο και με το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης το οποίο συμπίπτει με το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης.

Σχεδιάγραμμα 1: Ευρωπαϊκά Προγράμματα που σχετίζονται με την ύπαιθρο της Κύπρου

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης 2007- 2013, Ιδία επεξεργασία

³ Τα δεδομένα στηρίζονται στην προγραμματική περίοδο 2007 -2013, ενόψει της παράτασης του χρονικού ορίζοντα μέχρι το 2015 (ισχύς των διαφόρων σχεδίων) ώστε να δοθεί ο χρόνος για κατάρτιση έγκριση και εφαρμογή του νέου σχεδίου για την προγραμματική περίοδο 2014-2020

3.1 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2007-2013/ ΥΠΑΙΘΡΟΣ

Ο άξονας οχτώ του ΣΣΑ αναφέρεται στην Ορθολογική και Ισόρροπη Χωρική και Αγροτική Ανάπτυξη. Καταγράφει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Κυπριακή Ύπαιθρος και δίνει κατεύθυνση μέσω στρατηγικών στόχων και μέτρων, επιδιώκοντας την επίλυσή τους. Τα προτεινόμενα μέτρα αφορούν τον Πολεοδομικό και Χωροταξικό Σχεδιασμό και την Βελτίωση της Ελκυστικότητας των περιοχών της υπαίθρου. Συγκεκριμένα για την ύπαιθρο μέσω του Χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού προτείνεται:

- α. ‘Συνέχιση της Ετοιμασίας Ρυθμιστικών Σχεδίων Κοινοτήτων της Υπαίθρου, καθώς και Σχεδίων Περιοχής, που να στηρίζονται στην εφαρμογή Συστημάτων Γεωγραφικών Πληροφοριών’. (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης, 2007-2013 :167)

Για την Βελτίωση της Ελκυστικότητας των Περιοχών της Υπαίθρου προτείνονται μεταξύ άλλων τα ακόλουθα:

- α. Δημιουργία νέων οικονομικών δραστηριοτήτων και ευκαιριών απασχόλησης για όλο τον πληθυσμό.
- β. Περαιτέρω προώθηση του τουρισμού της υπαίθρου, για διαφοροποίηση/εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος και συνέχιση του προγράμματος αγροτουρισμού.
- γ. Δημιουργία επιχειρηματικών υποδομών.
- δ. Δημιουργία ή επέκταση εκπαιδευτικών κέντρων, με έμφαση στην έρευνα και σύνδεση με τις επιχειρήσεις.
- ε. Αξιοποίηση περιβαλλοντικών και πολιτιστικών πόρων.
- στ. Διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς.
- ζ. Ανάπτυξη τηλεπικοινωνιακής υποδομής, για προώθηση της ευρυζωνικότητας στις περιοχές της υπαίθρου.
- η. Αναβάθμιση του οδικού δικτύου και βελτίωση της συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης στις περιοχές της υπαίθρου.
- θ. Αναβάθμιση των μέσων μαζικής μεταφοράς σε ότι αφορά τις συνδέσεις αστικών κέντρων με περιοχές της υπαίθρου. Βελτίωση της εσωτερικής προσβασιμότητας στις πόλεις. (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης, 2007-2013: 168).

3.2 ΕΘΝΙΚΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ (ΕΣΠΑ) 2007-201

Σύμφωνα με τη Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Συντονισμού και Ανάπτυξης το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) αποτελεί ένα στρατηγικό προγραμματικό έγγραφο, στο οποίο αναλύεται η αναπτυξιακή στρατηγική στα πλαίσια της οποίας αξιοποιούνται οι συνολικοί πόροι των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής της ΕΕ που παραχωρούνται στην Κύπρο κατά την περίοδο 2007-2013 -(2015).

Συγκεκριμένα στο ΕΣΠΑ ειδική αναφορά για την ύπαιθρο γίνεται στο Κεφάλαιο 2 της Κοινωνικοοικονομικής Ανάλυσης του τριτογενούς τομέα παραγωγής στο οποίο αναφέρει:

- α. 'Η Κυπριακή Ύπαιθρος διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα, τα οποία μπορούν να αξιοποιηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό για την διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος αναφορικά με το φυσικό περιβάλλον (NATURA 2000) και των πολιτιστικών πόρων της, μερικοί εκ των οποίων έχουν χαρακτηριστεί ως μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς UNESCO'. (ΕΣΠΑ, 2006:29)
- β. 'Λόγω της έλλειψης βασικών τουριστικών υποδομών που σχετίζονται με τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού προτείνει παρεμβάσεις για τη προώθηση συγκεκριμένων προϊόντων εναλλακτικών μορφών τουρισμού (πολιτιστικός, οικολογικός, τουρισμός της υπαίθρου)'. (ΕΣΠΑ 2006:29)

Στο Κεφάλαιο 3 Στρατηγική και Θέματα Προτεραιότητας το ΕΣΠΑ κάνει αναφορά για την βελτίωση της ελκυστικότητας της υπαίθρου και συγκεκριμένα:

- α. 'Αναφέρει ότι ο βασικός στόχος για την ύπαιθρο είναι η επίτευξη μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας μέσα από την προώθηση αειφόρων μορφών ανάπτυξης και σε Συνδυασμό με το Στρατηγικό Σχέδιο Αγροτικής Ανάπτυξης στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων'. (ΕΣΠΑ, 2006:111)
- β. 'Προωθούνται μέτρα για τη βελτίωση της ελκυστικότητας των περιοχών της υπαίθρου μέσα από τη διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης δημιουργώντας εναλλακτικές οικονομικές δραστηριότητες, καθώς και αξιοποίηση του φυσικού πλούτου'. (ΕΣΠΑ, 2006:111).

- γ. 'Προωθούνται μέτρα βελτίωσης της προσβασιμότητας των απομακρυσμένων περιοχών για την αναβάθμιση των υποδομών στον τομέα των χερσαίων μεταφορών, καθώς και τη διερεύνηση της χρησιμοποίησης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών'. (ΕΣΠΑ 2006:111)

3.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Οι προτεραιότητες που έχει καθορίσει η Κύπρος σύμφωνα με το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) είναι:

- α. 'Διατήρηση και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας στα προϊόντα που η Κύπρος έχει συγκριτικό πλεονέκτημα': Οι ενισχύσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας ιδιαίτερα στο γεωργικό τομέα, με έμφαση σε τομείς και προϊόντα στα οποία υπάρχει ή μπορεί δυνητικά να υπάρξει συγκριτικό πλεονέκτημα. Όπως είναι τα προϊόντα ονομασίας προέλευσης, τα βιολογικά προϊόντα και τα αρωματικά. (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, 2007: 21)
- β. 'Βελτίωση του περιβάλλοντος και ενίσχυση της βιοποικιλότητας': Αποτελεί προτεραιότητα η διατήρηση της γεωργικής γης και του παραδοσιακού τοπίου. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην αντιμετώπιση της φυτικής και ζωικής παραγωγής που παρατηρείται σε κάποιους παραγωγικούς τομείς, ενώ συγχρόνως θεωρείται υψίστης σημασίας η διατήρηση και περεταίρω ενίσχυση της βιοποικιλότητας μέσα από στοχευμένα αγροπεριβαλλοντικά μέτρα. (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, 2007: 22)
- γ. 'Ενθάρρυνση της διαφοροποίησης και βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές': Δίνεται έμφαση στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές, αλλά συγχρόνως ενθαρρύνεται και η διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων διαμέσου της αναζωογόνησης και της δημιουργίας έργων υποδομής και στήριξης ιδιαίτερα στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Επιμέρους στρατηγικές επιλογές αποτελούν η στήριξη της επιχειρηματικότητας μικρού και μεγάλου μεγέθους. Στρατηγική προτεραιότητα αποτελεί παράλληλα και η στήριξη συμπληρωματικών τουριστικών δραστηριοτήτων από κοινού με τις ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για τον τουρισμό της υπαίθρου για περεταίρω οικονομική ανάπτυξη με

κονδύλια από τα διαρθρωτικά ταμεία. (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, 2007: 23)

- δ. 'Άξονας Leader': Μέσα από τον άξονα αυτό λαμβάνεται υπόψη το τοπικό συγκριτικό πλεονέκτημα της κάθε περιοχής, οι τοπικές ανάγκες και οι αναπτυξιακές προοπτικές που προσφέρονται από την εσωτερική αγορά προωθώντας την Ανταγωνιστικότητα - Περιβάλλον Οικονομία και διαφοροποίηση της ποιότητας ζωής με μια από 'τα κάτω προς τα πάνω' προσέγγιση. (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007: 23)

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης η στρατηγική που καθορίζουν οι πιο πάνω προτεραιότητες καθορίζονται στους παρακάτω άξονες και μέτρα:

Άξονας προτεραιότητας 1: 'Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας'. Περιλαμβάνει μέτρα που αφορούν τους τομείς της γεωργίας κτηνοτροφίας της δασοπονίας και των τροφίμων δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα που αφορούν τη μεταφορά γνώσεως, καινοτομίας και ποιοτικής παραγωγής. (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007).

Άξονας προτεραιότητας 2: 'Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου'. Περιλαμβάνει μέτρα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και την αναβάθμιση των φυσικών πόρων καθώς και τη διατήρηση και αναβάθμιση των πολιτιστικών τοπίων των αγροτικών περιοχών.

Άξονας προτεραιότητας 3: 'Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας'. Περιλαμβάνει μια σειρά από μέτρα τα οποία παρουσιάζονται πιο κάτω:

- α. 'Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων και προώθηση πολιτιστικής κληρονομιάς. Στόχοι του μέτρου αυτού είναι η συγκράτηση του πληθυσμού της υπαίθρου, η ανάδειξη των αξιόλογων περιβαλλοντικών και πολιτιστικών στοιχείων της υπαίθρου και η βιώσιμη αξιοποίηση του φυσικού, ιστορικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος. Η δημιουργία και διατήρηση ενός ρεύματος επισκεπτών και περιηγητών ειδικού ενδιαφέροντος, η ενίσχυση της προώθησης και πώλησης των τοπικών προϊόντων και η βελτίωση της βιωσιμότητας και αποτελεσματικότητας των επενδυτικών προγραμμάτων και δράσεων που

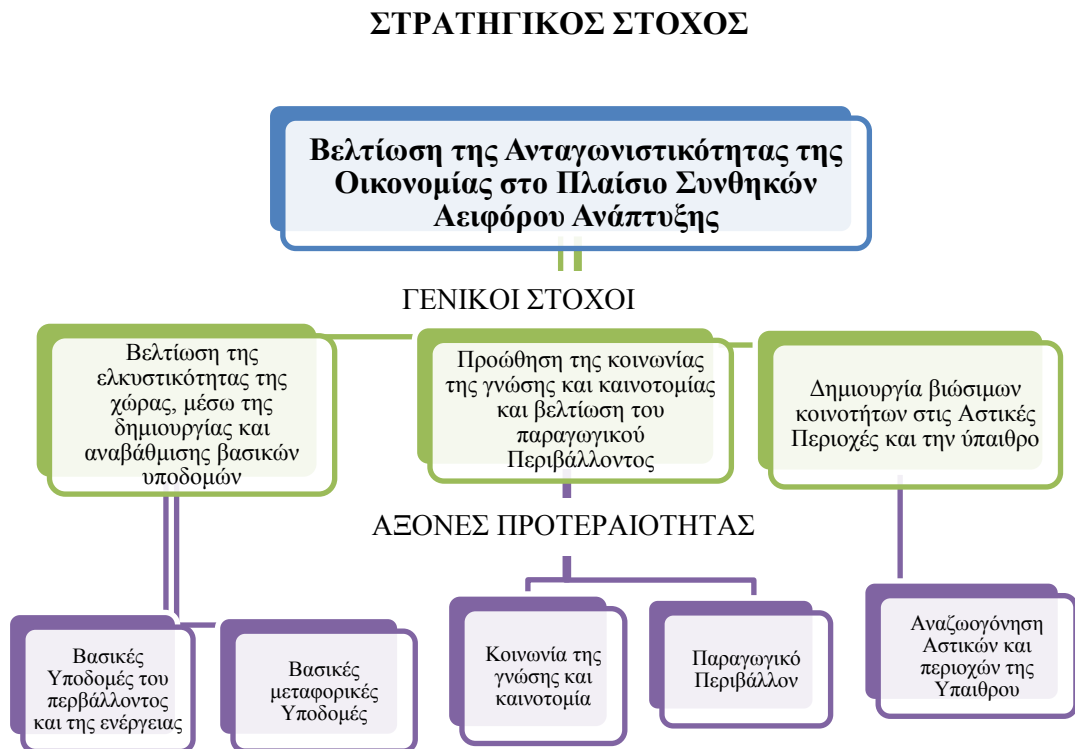
χρηματοδοτούνται από άλλα προγράμματα με επίκεντρο τον αγροτουρισμό. (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007: 220)

- β. ‘Διατήρηση, αποκατάσταση και αναβάθμιση της πολιτιστικής κληρονομιάς και του φυσικού πλούτου’. Στόχος είναι η βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος της υπαίθρου ώστε να διαμορφωθούν σε περισσότερα ελκυστικά μέρη για διαβίωση και προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων. Περιλαμβάνει επίσης την υλοποίηση παρεμβάσεων για την περιβαλλοντική προστασία, και την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007: 225)

3.4 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ‘Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα (ΕΠΑΑΑ) 2007-2013’ αποτελεί ένα από τα δύο Επιχειρησιακά Προγράμματα που εξειδικεύουν το ΕΣΠΑ και περιλαμβάνει την αναπτυξιακή στρατηγική για την αξιοποίηση των πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης. Ο στρατηγικός στόχος του εν λόγω προγράμματος είναι η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας στο πλαίσιο συνθηκών αειφόρου ανάπτυξης. Διαχωρίζεται σε τρεις γενικούς στόχους και πέντε άξονες προτεραιότητας όπως εμφανίζονται στο πιο κάτω σχήμα. (Ιστοσελίδα Γενικής Διεύθυνσης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Συντονισμού και Ανάπτυξης: 2014).

Σχεδιάγραμμα 2: Επιχειρησιακό πρόγραμμα εξειδίκευσης ΕΣΠΑ

Πηγή: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 'Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα':2007: 86

Για την ύπαιθρο σημαντικοί είναι ο τρίτος γενικός στόχος και ο τέταρτος και πέμπτος άξονας προτεραιότητας. Συγκεκριμένα ο τρίτος γενικός στόχος αναφέρεται στη 'Δημιουργία Βιώσιμων Κοινοτήτων στις Αστικές Περιοχές και την Ύπαιθρο' στόχος του οποίου είναι η 'επίτευξη μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας μέσα από την προώθηση αειφόρου ανάπτυξης στην ύπαιθρο'. (ΕΠΑΑΑ, 2007 – 2013 :88)

Ο Άξονας Προτεραιότητας τέσσερα '**Παραγωγικό Περιβάλλον**' δίνει έμφαση στη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με βαρύτητα στον εμπλουτισμό και αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος που σχετίζεται με τις ειδικές μορφές τουρισμού και τον ουσιαστικό εκσυγχρονισμό της υφιστάμενης ξενοδοχειακής υποδομής. Προωθούνται επίσης κίνητρα για ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και την ανάληψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από πληθυσμιακές ομάδες όπως οι γυναίκες και οι νέοι. (ΕΠΑΑΑ, 2007 - 2013:88)

Ο Άξονας Προτεραιότητας πέντε '**Αναζωογόνηση Αστικών Περιοχών και Περιοχών της Υπαιθρου**' έχει στόχο τη δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων στις περιοχές της

υπαίθρου. Ειδικοί στόχοι για τις περιοχές της υπαίθρου είναι η διαφοροποίηση της οικονομικής τους βάσης και η ενίσχυση της προσβασιμότητας. Ενδεικτικές κατηγορίες έργων για τις περιοχές της υπαίθρου είναι:

- α. Παροχή κινήτρων προς μικρομεσαίες επιχειρήσεις για την προώθηση δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον τουρισμό της υπαίθρου.
- β. Ετοιμασία ρυθμιστικών σχεδίων στο πλαίσιο του χωροταξικού σχεδιασμού όπως ορίζεται από τον Περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμο.
- γ. Υλοποίηση έργων που απορρέουν από τα Διαχειριστικά Σχέδια των περιοχών NATURA 2000 και στοχεύουν στη δημιουργία ήπιων οικονομικών δραστηριοτήτων στις περιοχές αυτές.
- δ. Έργα δομημένου περιβάλλοντος πχ (πλατείες, πολιτιστικά κέντρα, σε ορεινές περιοχές με υψόμετρο άνω των 500 μέτρων).
- ε. Διεύρυνση της χρησιμοποίησης των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών.
- στ. Αναβάθμιση / ενίσχυση δημόσιων υποδομών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας υγειονομικής περίθαλψης.
- ζ. Προβολή του τουριστικού προϊόντος της υπαίθρου. (ΕΠΑΑΑ, 2007- 2013: 166-167)

3.5 ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ – Ο ΠΕΡΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΝΟΜΟΣ

Στην Κύπρο η προαγωγή και ο έλεγχος της ανάπτυξης νομικά, διέπεται από τον Περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμο του 1972 ο οποίος τέθηκε σε ισχύ το 1990. Ο νόμος αυτός προβλέπει την ετοιμασία σχεδίων ανάπτυξης μέσω των οποίων προδιαγράφονται οι πολιτικές οι οποίες πρέπει να ακολουθούνται για την προαγωγή και τον έλεγχο της ανάπτυξης. (ιστοσελίδα Τμήματος Πολεοδομίας και Οικήσεως, (ΤΠΟ)2014). Με βάση το νόμο αυτό τα σχέδια ανάπτυξης περιλαμβάνουν:

- α. Σχέδιο για τη Νήσο (Island Plan):
- β. Δήλωση Πολιτικής (Γενικό πλαίσιο πολιτικής για την Ύπαιθρο)
- γ. Τοπικά Σχέδια (Πολεοδομικός Σχεδιασμός Αστικών κυρίως περιοχών καθώς και ευρύτερων γεωγραφικών ενοτήτων της Υπαίθρου).
- δ. Σχέδια περιοχής: Λεπτομερή Πολεοδομικά Σχέδια υποπεριοχών αστικών συμπλεγμάτων. (Περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος, 1972- 2012)

Αναλυτικότερα, το Σχέδιο για τη Νήσο αποτελεί μια μορφή Εθνικού, Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδίου. Αποτελεί ουσιαστικά το θεμέλιο όλων των άλλων σχεδίων ανάπτυξης επειδή με αυτό ως βάση είναι δυνατό να τροχοδρομηθεί η βιώσιμη ενοποιημένη και οργανωμένη πολεοδομική ανάπτυξη που στηρίζεται σε στρατηγικό σχεδιασμό. Το Σχέδιο για τη Νήσο αποτελεί το Στρατηγικό Σχέδιο στο οποίο καθορίζεται το χωρικό πλαίσιο που συμπεριλαμβάνει μεταξύ άλλων κοινωνικούς, οικονομικούς και αναπτυξιακούς στόχους της κυβέρνησης, οι οποίοι πρόκειται να υλοποιούνται στο επίπεδο της πολεοδομίας και χωροταξίας. Το σχέδιο για τη Νήσο δεν εφαρμόστηκε μέχρι σήμερα (2014) κυρίως λόγω της έκρυθμης κατάστασης που δημιουργήθηκε το 1974 ως συνέπεια της Τουρκικής εισβολής και κατοχής του 37% του εδάφους της Κύπρου.

3.5.1 ΔΗΛΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ (ΔΠ) ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΎΠΑΙΘΡΟ:

Η Δήλωση Πολιτικής διαγράφει τη Γενική Πολιτική αναφορικά με την προαγωγή και τον έλεγχο της ανάπτυξης και την προστασία του περιβάλλοντος στην Ύπαιθρο⁴ και στα χωριά. Επίσης προνοεί την κατανομή περιοχών προς χρήση για κατοικία ή για γεωργικούς, βιομηχανικούς, εμπορικούς ή άλλους σκοπούς και καθορίζει τις περιοχές διατήρησης της φύσης, τις περιοχές διατήρησης των χωριών και τις περιοχές φυσικής καλλονής. (Δ Π, 2014: 1-2) Αναθεωρημένο Κείμενο Β' φάση)

Η ΔΠ, αποτελείται σήμερα από γραπτό κείμενο με συνοδευτικούς επεξηγηματικούς χάρτες και περιλαμβάνει γενικές και εξειδικευμένες πολιτικές κατά θεματική ενότητα και τύπο ανάπτυξης. Αναπόσπαστο μέρος της ΔΠ αποτελούν τα λεπτομερή σχέδια πολεοδομικών ζωνών και εγγράφων. Οι πολεοδομικές ζώνες της ΔΠ δείχνουν τη κατανομή των διαφόρων χρήσεων στο χώρο, τους συντελεστές δόμησης και κάλυψης, ύψος οικοδομών και αριθμό ορόφων. Με άλλα λόγια οι Πολεοδομικές Ζώνες καθορίζουν το είδος, την πυκνότητα και την ένταση της ανάπτυξης κτιρίων στο χώρο. (Δ Π, 2014 Αναθεωρημένο Κείμενο Β' φάση)

Η ΔΠ όπως ισχύει σήμερα εκπονήθηκε και τροποποιήθηκε σε διάφορες φάσεις με βάση το άρθρο 34Α του Περί Πολεοδομίας και χωροταξίας Νόμου (σήμερα 18Α). Αναθεωρείται ανά πενταετία από τον Υπουργό Εσωτερικών που είναι η αρμόδια αρχή

⁴ Ύπαιθρος θεωρούνται οι περιοχές οι οποίες δεν είναι αστικές δηλαδή εκτός τοπικών σχεδίων αστικών συμπλεγμάτων. (Δ Π: 2014 Αναθεωρημένο Κείμενο Β' Φάση)

και εγκρίνεται από το Υπουργικό Συμβούλιο. (Δ Π, 2014: 1-2) Αναθεωρημένο Κείμενο Β' φάση)

3.5.2 ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ (ΡΣΚΥ)

Σύμφωνα με το παρόν Κεφάλαιο στην ενότητα 3.4 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα 'Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα, στον τρίτο γενικό στόχο 'Δημιουργία Βιώσιμων Κοινοτήτων στις Αστικές Περιοχές και την 'Υπαιθρο', το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως αναλαμβάνει σε συνεργασία με τον Ιδιωτικό Τομέα, τη διαδικασία εκπόνησης Ρυθμιστικών Σχεδίων για τα χωριά της Υπαίθρου. Η συνεργασία αυτή γίνεται στο πλαίσιο του προγράμματος της Ε.Ε του Στόχου 2, Μέτρο 1.3 'Ανάπτυξη Βιώσιμων Κοινοτήτων'. (ΕΠΑΑ, 2007-2013: 167) Το πρόγραμμα, συμβάλει στην αναβίωση και αναβάθμιση της Υπαίθρου με απώτερο στόχο τη συγκράτηση του πληθυσμού καθώς και την οικονομική και κοινωνική συνοχή. Ουσιαστικά αποτελούν:

'ολοκληρωμένες μελέτες αναβάθμισης / αναζωογόνησης των Κοινοτήτων με σκοπό τη βιώσιμη, μεθοδική και συμπαγή ανάπτυξη, τη συγκράτηση πληθυσμού αλλά και την προσέλκυση επισκεπτών'. Ταυτόχρονα στοχεύουν στην αναβάθμιση και διατήρηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, στον εντοπισμό και διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και παραδοσιακών δραστηριοτήτων της κάθε κοινότητας, στη λειτουργική ένταξη νέων σύγχρονων λειτουργιών και καταλήγει στον εντοπισμό και προγραμματισμό έργων (Εγγραφα διαγωνισμού Ρυθμιστικών Σχεδίων / ΤΠΟ, 2007).

Δηλαδή πρόκειται για μελέτες που αφορούν έργα, δράσεις και προγράμματα αναβάθμισης του δομημένου περιβάλλοντος βασισμένα στους πυλώνες της οικονομικής, κοινωνικής και πολεοδομικής ανάπτυξης των κοινοτήτων της υπαίθρου. Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι τα ρυθμιστικά σχέδια δεν αποτελούν επίσημα νομικά έγγραφα κάτω από τον Περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμο και ως εκ τούτου δεν θεωρούνται δεσμευτικά.

3.6 ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ

Αν και με βάση τον ορισμό του OECD αγροτικές περιοχές θεωρούνται οι κοινότητες με πληθυσμιακή πυκνότητα μικρότερη των 150 κατοίκων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, εντούτοις στη περίπτωση της Κύπρου δεν μπορεί εύκολα να εφαρμοστεί, γι' αυτό αγροτικές χαρακτηρίζονται οι περιοχές που δεν ορίζονται ως αστικές από τα τοπικά πολεοδομικά σχέδια. Αυτό συμβαίνει επειδή η Κύπρος είναι μια μικρή χώρα με μικρό

γεωργικό κλήρο και μικρά αστικά κέντρα. (Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, 2007-2013:6)

Οι περιοχές της Κυπριακής υπαίθρου σε γενικές γραμμές παρουσιάζουν έντονες τάσεις αστυφιλίας και γήρανσης του πληθυσμού τους, με εξαίρεση τους οικισμούς που γειτνιάζουν με τα αστικά κέντρα είτε έχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα. (ΣΣΑ, 2007-2013:161)

Η εικόνα αυτή αντανακλάται με βάση τις απογραφές πληθυσμού και την μελέτη της ηλικιακής σύνθεσης ανά περιοχή.

Σημαντικό παράγοντα για το μαρασμό της Κυπριακής υπαίθρου αποτελεί η εξάρτηση από τη γεωργία, παράγοντας που παρουσιάζει πτωτικές τάσεις (χαμηλό εισόδημα των νοικοκυριών που διαμένουν στις περιοχές της υπαίθρου) σε συνδυασμό με την έλλειψη επαρκών οικονομικών δραστηριοτήτων. (ΣΣΑ, 2007-2013:162).

Σημαντικοί παράγοντες για την αναπτυξιακή υστέρηση των περιοχών της Κυπριακής υπαίθρου όπως εντοπίζονται μέσα από την έκθεση αναθεώρησης της Δήλωση Πολιτικής, είναι οι ακόλουθοι:

- α. Ο μικρής σημασίας μεταποιητικός τομέας που λειτουργεί στην ύπαιθρο.
- β. Μειωμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος.
- γ. Η προσπελασιμότητα χαρακτηρίζεται προβληματική, ως αποτέλεσμα των ελλείψεων και ασυνεχειών του περιφερειακού κυρίως οδικού δικτύου. Ελλείψεις επίσης παρουσιάζονται στη σύνδεση συγκεκριμένων περιφερειών της υπαίθρου με τα αστικά κέντρα.
- δ. Οι ανεπαρκείς δημόσιες συγκοινωνίες που καθιστούν την προσβασιμότητα ακόμη πιο δύσκολη. Η ανεπαρκής παροχή υπηρεσιών σε γενικό επίπεδο, αλλά ιδιαίτερα των κοινωνικών υπηρεσιών και υπηρεσιών ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.
- ε. Οι σχετικά περιορισμένες υποδομές εκπαίδευσης, ειδικότερα σε ότι αφορά την δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- στ. Μειωμένες δυνατότητες πρόσβασης στην σύγχρονη τεχνολογία και κοινωνία της γνώσης στους πληθυσμούς πολλών περιφερειών της υπαίθρου.
- ζ. Ελλείψεις σε ειδικές πολιτιστικές και άλλες τουριστικές υποδομές για ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

- η. Ανεπαρκής αξιοποίηση αξιόλογων περιοχών της υπαίθρου, από πλευράς φυσικού περιβάλλοντος, σημαντικού φυσικού και πολιτιστικού τοπίου και αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Αντ' αυτού εμφανίζονται φαινόμενα καταπόνησης και αλλοίωσης του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. (Εκθεση Αναθεώρησης ΔΠ, 2008: 11-13).

3.7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Με βάση την ανάλυση των Ευρωπαϊκών και Εθνικών πολιτικών για την ύπαιθρο που προηγήθηκε μετά την ένταξη τα Κύπρου στην Ε.Ε το 2004, διαπιστώνονται τα ακόλουθα:

- α. Μέσα από τα διάφορα προγράμματα γίνεται μια γενική θεώρηση του χαρακτήρα της Κυπριακής υπαίθρου, εντοπίζοντας τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Παράλληλα δίνονται κατευθύνσεις και μέτρα που θα μπορούσαν να συμβάλουν μεταξύ άλλων στην βελτίωση του περιβάλλοντος, της ποιότητας ζωής και γενικά στην αύξηση της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών.
- β. Υπάρχουν σημαντικές πολιτικές και προγράμματα (ΕΣΠΑ, ΕΠΑΑ, ΡΣΑ) τα οποία μπορούν να δώσουν ώθηση στην αναζωογόνηση της υπαίθρου για μείωση των χωρικών και οικονομικών ανισοτήτων μεταξύ των πόλεων και της υπαίθρου, των χωριών, αλλά και μεταξύ των επιμέρους περιφερειών της υπαίθρου.
- i. Μείωση της υποβάθμισης σημαντικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων.
 - ii. Αναβάθμιση, διαφύλαξη και προβολή των περιοχών της υπαίθρου.
 - iii. Αναβάθμιση των υποδομών συμβάλλοντας έτσι στην τόνωση της ελκυστικότητας τους.
 - iv. Δημιουργία βιώσιμων τοπικών κοινωνιών.
 - v. Ανάδειξη του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας και του Αγροτικού Χώρου γενικότερα.

Παράλληλα διαπιστώνεται πως οι περισσότερες ενέργειες που αποσκοπούν στην υλοποίηση προγραμμάτων για αναβάθμιση των περιοχών της υπαίθρου στην Κύπρο, αποτελούν τομεακές κυρίως παρεμβάσεις στο χώρο και δεν είναι το αποτέλεσμα συντονισμένων ενεργειών, λόγω της απουσίας ενός εθνικού χωρικού σχεδιασμού (Island Plan). Ως εκ τούτου η έλλειψη Εθνικού Χωροταξικού Σχεδίου, το οποίο θα παρείχε βασικές κατευθυντήριες στρατηγικές γραμμές για την ολοκληρωμένη

‘Βιώσιμη Ανάπτυξη’ της Κύπρου, αποτελεί βασικό μειονέκτημα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι διάφορες πολιτικές που λαμβάνονται στα κατώτερα επίπεδα σχεδιασμού να είναι αποσπασματικές και να μην οδηγούν όλες στον ίδιο βαθμό επιτυχίας.

Κεφάλαιο 4

Περιοχή Μελέτης

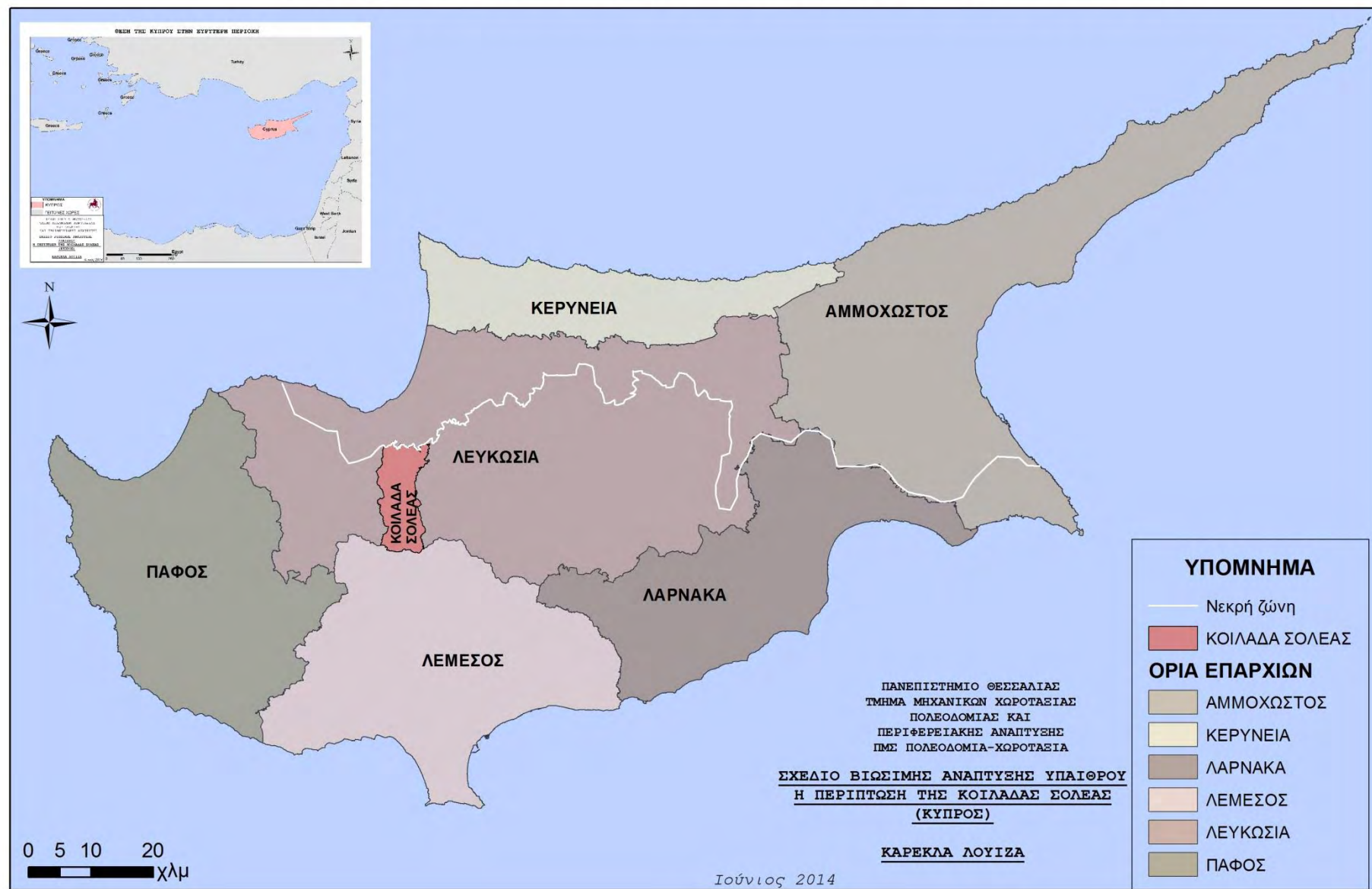
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ:

Η Κοιλάδα Σολέας η οποία αποτελεί την περιοχή μελέτης και περιγράφεται πιο κάτω, εμπίπτει στα Διοικητικά Όρια της Επαρχίας Λευκωσίας και αποτελεί μέρος του Κυπριακού αγροτικού χώρου (ύπαιθρος). Παρουσιάζει χαρακτηριστικά και ομοιότητες της φυσιογνωμίας της Κυπριακής υπαίθρου που περιγράφονται στην ενότητα 3.6 (Κεφαλαίου 3) της παρούσας εργασίας, αλλά διατηρεί τα δικά της χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες που της προσδίδουν τη δική της ταυτότητα. Στην ενότητα που ακολουθεί γίνεται μια εκτενής ανάλυση και περιγραφή της περιοχής μελέτης, η οποία δομείται σε οκτώ κύριες ενότητες με τις υποενότητες τους. Αρχικά παρουσιάζονται τα γενικά χαρακτηριστικά της περιοχής και στη συνέχεια παρατίθεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή μέσα από εγκυκλοπαίδειες και βιβλία που αναφέρονται στην Κοιλάδα Σολέας. Ακολούθως παρουσιάζεται το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, η κοινωνική και οικονομική φυσιογνωμία της περιοχής, καθώς και τα πολεοδομικά χαρακτηριστικά με το θεσμικό πλαίσιο και τις πολεοδομικές ζώνες. Στη συνέχεια καταγράφονται τα συμπεράσματα τα οποία εξάγονται από τα ερωτηματολόγια που δόθηκαν στις Τοπικές Αρχές, ενώ στη συνέχεια γίνεται ανάλυση και ομαδοποίηση των πλεονεκτημάτων, μειονεκτημάτων, ευκαιριών και απειλών που εντοπίζονται στην περιοχή, μέσω του εργαλείου της SWOT ανάλυσης. Τέλος παρουσιάζεται η σύνοψη του κεφαλαίου με τις διαπιστώσεις που πηγάζουν από την ανάλυση της περιοχής.

Καθοριστική συμβολή για την μελέτη της περιοχής αποτελεί η επίσκεψη στο πεδίο, και κυρίως η συνεργασία με τις τοπικές αρχές των κοινοτήτων όπου μέσα από συνεντεύξεις και τη συμπλήρωση ερωτηματολογίων γίνεται καταγραφή των σημαντικών στοιχείων που χρήζουν αξιοποίησης, όπως και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν. Επικουρικά έχουν συμβάλει το Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Τροόδους, τα Ρυθμιστικά Σχέδια των κοινοτήτων Λινού, Φλάσου, Ευρύχου, Γαλάτα και Κακοπετριά, στοιχεία από το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως καθώς και οι αναφορές που επισημαίνονται στο κείμενο.

Χάρτης 1: ΘΕΣΗ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΣΟΛΕΑΣ ΣΤΟΝ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΧΩΡΟ

4.2 ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΑ ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΣΟΛΕΑΣ

Η Κοιλάδα Σολέας εμπίπτει διοικητικά στην Επαρχία Λευκωσίας και βρίσκεται στη βόρεια πλαγιά της Οροσειράς του Τροόδους. Διασχίζεται από τον ποταμό Καρκώτη (Κλάριο) ο οποίος πηγάζει βορειοανατολικά του Τροόδους και χύνεται στον κόλπο Μόρφου. Στα νότια ορίζεται από την κορυφογραμμή της περιοχής Καρβουνά με υψόμετρο περίπου 1200 μέτρα και στα βόρεια καταλήγει στην ημιορεινή περιοχή Καλού Χωρίου με υψόμετρο 250 περίπου μέτρων. Δυτικά συνορεύει με την Κοιλάδα Μαραθάσας και Ανατολικά με την κορυφογραμμή που περιβάλλει τον ποταμό Καρκώτη. (Χρυσάνθου, 2007: 21· Παυλίδης, 2011). Καλύπτει έκταση 160 km² και περιλαμβάνει τις διοικητικές περιοχές (με κατεύθυνση από βόρεια προς νότια): Κατύδατα, Λινού, Φλάσου, Άγιος Θεόδωρος, Άγιος Επιφάνειος, Ευρύχου, Κοράκου, Τεμβριά, Σινά Όρος, Καλλιάνα, Γαλάτα, Κακοπετριά και Σπήλια.

Η παρούσα μελέτη της Κοιλάδας Σολέας δεν περιλαμβάνει την ευρύτερη περιοχή η οποία περιγράφεται πιο πάνω, αλλά περιλαμβάνει τις κοινότητες εκείνες που είναι κατά μήκος του ποταμού Καρκώτη λόγω της ομοιογένειας που παρουσιάζουν στο φυσικό τοπίο και ορίζονται ως μέρος της κοιλάδας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι κοινότητες Άγιος Θεόδωρος και Σπήλια να μην περιλαμβάνονται στην περιοχή μελέτης⁵. Έτσι η έκταση της υπό μελέτη περιοχής είναι 107.3 km². (Παράρτημα III, χάρτης πρώτος) Παράλληλα επισημαίνεται ότι η περιοχή των εκβολών του ποταμού, καθώς και τρεις από τις κοινότητες (Άγιος Νικόλαος, Άγιος Γεώργιος και Καλό Χωρίο) που θεωρούνται μέρος της οργανικής κοιλάδας βρίσκονται στο βορειότερο μέρος τμήμα του οποίου ελέγχεται από τα Ηνωμένα Έθνη και το υπόλοιπο από τα τουρκικά στρατεύματα. (Παράρτημα III, Χάρτης 7)

4.2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΣΟΛΙΑΣ

Η Σολέα ή Σολιά αποτελούσε μέρος του Βασιλείου των Σόλων. Πήρε το όνομά της από τον Αθηναίο σοφό Σόλωνα ο οποίος είχε επισκεφθεί την περιοχή κατά τον 6^ο αιώνα π.Χ. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, ο Σόλωνας συμβούλεψε το βασιλιά Φιλόκυπρο να μεταφέρει την πόλη Αίπεια βορειότερα προς την πεδιάδα. Έτσι ο Φιλόκυπρος έκτισε τους Σόλους δίνοντας στη νέα πόλη το όνομα του Αθηναίου πολιτικού και όλη η περιοχή πήρε την ονομασία Σολέα ή Σολιά. (Χρυσάνθου, 2007: 25,123, · Παυλίδης, 2011).

⁵ Οι δύο αυτές κοινότητες εμπίπτουν στην παράλληλη κοιλάδα του ποταμού Ατσά.

Η περιοχή μελέτης είναι πλούσια σε ιστορικές αναφορές από το 300π.Χ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το πιο ξακουστό μέρος της Σολιάς, η Φουκάσα, ονομαζόταν σύμφωνα με τον Όμηρο «Βούκασα» που σημαίνει πως είχε πολλά βόδια που έβοσκαν στα λιβάδια της κοιλάδας του Κλάριου⁶ - Καρκώτη ποταμού. (Χρυσάνθου, 2007:127)

Η εκμετάλλευση της Φουκάσας πλούσια σε κοιτάσματα χαλκού σύμφωνα με ιστορικά δεδομένα υπολογίζεται ότι άρχισε το 3000π.Χ. Μέσα από τις ανασκαφές που γίνονται στην ευρύτερη περιοχή, δείχνουν πως τα Κατύδατα, η Λινού – Φλάσου και ο Ατσάς φιλοξένησαν τους πιο πάνω αρχαίους οικισμούς της περιοχής. Η περιοχή εκτιμάται ότι είχε πληθυσμιακή ακμή μετά το 1200π.Χ. όταν οι Αθηναίοι (Ελληνες) ίδρυσαν τους Σόλους και επιδόθηκαν μεθοδικά στην εκμετάλλευση του χαλκού της Φουκάσας. Ιστορικά μετά τη «Βούκασα» το ως τώρα αρχαιότερο όνομα της περιοχής είναι η Φλάσου, σύμφωνα με επιγραφή που αναφέρει «..*Νώνων επίτροπον μετάλλων χαλκού κατά τας κόμας Λασ... και Φλάσου..*». Αξιοσημείωτο είναι πως και το όνομα της κοινότητας Λινού, σύμφωνα με μια εκδοχή σχετίζεται με τη λατρεία, κατά την αρχαιότητα, του Λίνου, γιου του Απόλλωνα και της Ψαμάθης. Τέλος το όνομα του ποταμού Κλάριου (Καρκώτη) πιθανότατα οφείλεται στον Κλάριο Απόλλωνα, θεό των αρχαίων Ελλήνων. (Χρυσάνθου, 2007:81,127 · Παυλίδης, 2011· Ιστοσελίδα coliacy)

Η Κοιλάδα της Σολέας στα Ρωμαϊκά χρόνια πρέπει να είχε εποικιστεί παντού γιατί μέχρι και στα Σπήλια ανακαλύφθηκαν ρωμαϊκοί τάφοι. Σημαντική πόλη της κοιλάδας μέχρι και το 1100μ.Χ. περίπου φαίνεται να ήταν η Λαμπαδού (ή Λαμπάδης ή Λαμπαδιστός) που πιθανόν, να βρισκόταν στα σημερινά ανατολικά όρια των κοινοτήτων Γαλάτα και Κακοπετριά. (Χρυσάνθου, 2007:129)

Μετά το 1200μ.Χ. διάφορα μνημεία και εκκλησίες που κτίστηκαν στην περιοχή αποτελούν αντιπροσωπευτικά στοιχεία της Πρωτοχριστιανικής, Βυζαντινής και Φράγκικης περιόδου. Μερικοί από τους ναούς της είναι ευρωπαϊκής ή και παγκόσμιας ακτινοβολίας. Δυο ναοί, ο Άγιος Νικόλαος της Στέγης στην Κακοπετριά και η Παναγία η Ποδίθου στη Γαλάτα έχουν περιληφθεί στα μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Δύο άλλοι ναοί έχουν περιληφθεί στον κατάλογο των μνημείων της Ευρώπης: είναι η Παναγία Χρυσοκουρδαλιώτισσα στο Κούρδαλι (πλησίον Σπήλια) και ο Άγιος Σωζόμενος στη Γαλάτα. (Ιστοσελίδα χωριού Γαλάτα · Ιστοσελίδα χωριού Κακοπετριά · Χρυσάνθου, 2007:49,55)

⁶ Κλάριος ή Καρκώτης, ονομασία του ίδιου ποταμού

Κατά το 1878 η Σολιά είχε περίπου τρεις χιλιάδες κατοίκους. Η λειτουργία του μεταλλείου του Αμιάντου το 1904, της Φουκάσας το 1914 και του Χρωμίου το 1924 έδωσε στη Σολιά πολλές ευκαιρίες απασχόλησης, πράγμα που οδήγησε σε πληθυσμιακή ακμή που έφτασε στο αποκορύφωμα της το 1960 όπου η Σολιά αριθμούσε πέραν των οκτώ χιλιάδων κατοίκων (υπολογιζόμενων και των κατεχόμενων χωριών, Πέτρας, Καλού Χωρίου, Αγίου Γεωργίου και Αγίου Νικολάου (Παυλίδης, 2011).

Αξιοσημείωτο της περιόδου 1900-1930 είναι η λειτουργία του σιδηρόδρομου ο οποίος φτάνει μέχρι την Ευρύχου το 1915. Έτσι η Σολιά συνδέεται με τη Μόρφου, τη Λευκωσία και την Αμμόχωστο. Το τρένο μετέφερε για λίγο καιρό, μετάλλευμα από τη Φουκάσα στην Αμμόχωστο. Ο σιδηρόδρομος έκανε δύο σταθμούς στη Σολιά: στη Φουκάσα και στην Ευρύχου, όπου βρισκόταν και το τέρμα του. Ο σταθμός στην Ευρύχου έγινε ένα καλό εμπορικό κέντρο και ένας σημαντικός διαμετακομιστικός σταθμός που διέθετε γραφεία, αποθήκες, καφενεία και ξενώνα. Στον περίγυρο του δραστηριοποιούνταν διάφοροι τεχνίτες και παραγωγοί που οργάνωναν παζάρι. Ο σταθμός έκλεισε το 1931 μετά τα Οκτωβριανά επεισόδια. (Χρυσάνθου, 2007: 71· Ιστοσελίδα coliacy· Παυλίδης, 2011).

4.3 ΦΥΣΙΚΟ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η περιοχή μελέτης παρουσιάζει πλούσιο φυσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα κατά μήκος του Ποταμού Καρκώτη, ο οποίος είναι ενταγμένος στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο προστασίας φυσικών περιοχών για είδη χλωρίδας, πανίδας, πτηνών και οικοτόπων. NATURA 2000.

4.3.1 ΓΕΩΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΕΛΑΦΟΥΣ

Η νότια περιοχή της Κοιλάδας Σολέας γεωλογικά ανήκει στην Οφιολιθική Οροσειρά του Τροόδους (Παράρτημα III Χάρτης: 2), ως εκ τούτου κυριαρχούν οι σερπεντίνες, οι γάββροι, οι χαρτζβουργίτες και δουνίτες. Στα πετρώματα αυτά αναπτύχθηκαν προσχωσιγενή και πυριτιούχα εδάφη, ενώ παράλληλα σε ορισμένα σημεία παρατηρούνται και διαβάσεις. (Παράρτημα III, Χάρτης 2: ένθετο) Η κεντρική περιοχή ανήκει στα ηφαιστειακά πετρώματα όπου συναντώνται κυρίως λάβες, βασάλτες και διαβάσεις και εκτιμάται ότι αναπτύχθηκαν εδάφη κυρίως προσχωσιγενή πυριτιούχα και φυτοχώματα. Στις βόρειες περιοχές όπου το ανάγλυφο του εδάφους είναι πιο πεδινό

συναντώνται τα ηφαιστειακά πετρώματα τα οποία αποτελούνται από προσκεφαλωειδή λάβες και ροές λαβών.

4.3.2 ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ ΕΔΑΦΟΥΣ

Η μορφολογία του εδάφους της Σολιάς χαρακτηρίζεται από ποικιλόμορφο ανάγλυφο. Στο νότιο τμήμα που συνορεύει με τον ορεινό όγκο του Τροόδους συναντώνται ψηλές βουνοκορφές εκατέρωθεν του ποτάμιου συστήματος του Καρκώτη. Στο βόρειο τμήμα δηλαδή στα χωριά της κάτω Κοιλάδας Σολέας εντοπίζονται μικρές πεδινές εκτάσεις. Σύμφωνα με το Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης στην ευρύτερη περιοχή Σολέας δεν υπάρχουν εμφανίσεις προβληματικών γεωλογικών σχηματισμών, σημεία κατολισθήσεων ή έντονης διάβρωσης. (Παράρτημα ΙΙΙ, Γεωμορφολογικός Χάρτης (3)).

Στα βόρεια της περιοχής μελέτης υπάρχει ενεργό μεταλλείο χαλκού (περιοχή Φουκάσας) το οποίο λειτουργούσε από την αρχαιότητα και συνδέεται άμεσα με την ονομασία της Κύπρου (*cuprum*).

4.3.3 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Ο ποταμός Καρκώτης, στον οποίο συμβάλλουν όλοι οι παραπόταμοι της περιοχής, είναι από τους λίγους στην Κύπρο με συνεχή ετήσια ροή, γεγονός που ευνοεί τη δημιουργία ενός μωσαϊκού φυσικών οικοτόπων και καλλιεργείων και κατ'επέκταση ενός ιδιαίτερης ποικιλότητας αγροτικού τοπίου και ιδιαίτερων συνθηκών ενδιαιτήματος. (I.A.CO, Σύνοψη Διαχειριστικών Σχεδίων NATURA, 2012: 69).

Στην περιοχή της Κοιλάδας Καρκώτη σύμφωνα με την καταγραφή που έγινε κατά την εκπόνηση του Διαχειριστικού σχεδίου CY2000012 «Κοιλάδα Καρκώτη» απαντώνται οικότοποι με αντιπροσωπευτικούς πληθυσμούς από υπολειμματικά αλλουβιακά δάση (*residual alluvial forests of Oriental alder*) με κυρίαρχο είδος το *Alnus orientalis*, καθώς και παραποτάμιοι οικότοποι. Επίσης απαντώνται αντιπροσωπευτικοί πληθυσμοί του υποείδους *Quercus infectoria*. Και τύπος 92CO δάση ανατολικής πλατάνου , τύπος 92DO θερμομεσογειακές παραποτάμιες στοές, τύπος 92AO *Salix alba* galleries και τύπος 9540 μεσογειακά δάση Πεύκης με κυρίαρχο είδος την *Pinus brutia*). (I.A.CO, Σύνοψη Διαχειριστικών Σχεδίων NATURA, 2012 :68)

Παράλληλα καταγράφονται πέντε σημαντικά είδη χλωρίδας που είναι ενδημικά της Κύπρου (*Allium willeianum*, *Carlina involucrate* ssp. *Cyprica*, *Euphorbia veneris*, *Mentha longifolia* ssp. *Cyprica*, *Onopordum cyprium*). (I.A.CO, Σύνοψη Διαχειριστικών Σχεδίων NATURA, 2012 :68)

Εντοπίζονται είδη κοινοτικής σημασίας, (SCI)⁷ όπως η Αιγυπτιακή νυχτερίδα (*Rousettus aegypticus*), το *Miniopterus schreibersii* καθώς και τα ενδημικά είδη πουλιών Σκαλιφούρτα (*Oenanthe cypriaca*) και Τρυπομάζης (*Sylvia melanothorax*) (Ι.Α.ΚΟ, Σύνοψη Διαχειριστικών Σχεδίων NATURA 2012 :69) (Παράρτημα Ι εικόνες 1-6., Παράρτημα ΙΙΙ χάρτης 5)

4.3.4 ΚΛΙΜΑ

Σε γενικές γραμμές το κλίμα της Κοιλιάδας είναι ήπιο. Χαρακτηρίζεται από Μεσογειακό κλίμα με ξηρά και θερμά καλοκαίρια και υγρούς και ψυχρούς χειμώνες. (Ιστοσελίδα ΤΜΚ). Στην περιοχή είναι σημαντική η επίδραση του υψόμετρου καθώς προκαλεί πτώση της θερμοκρασίας και αύξηση των κατακρημνισμάτων (βροχοπτώσεων). Κατά τους θερινούς μήνες χαρακτηρίζεται σχετικά ήπιο με μέσες ημερήσιες θερμοκρασίες γύρω στους 32⁰C - 35⁰C ενώ κατά τους χειμερινούς μήνες οι μέσες ημερήσιες θερμοκρασίες κυμαίνονται από 4⁰C - 8⁰C. Σε υψόμετρα πάνω από 550 μέτρα σημειώνονται χιονοπτώσεις κάθε χειμώνα.

4.3.5 ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η περιοχή της Κοιλιάδας, έχει μακρά ιστορία και φαίνεται ότι έχει κατοικηθεί ήδη από την αρχαιότητα, όπως μαρτυρούν οι ιστορικές αναφορές (Όμηρος) και τα ευρήματα (επιγραφές). Η πλούσια ιστορική και πολιτιστική παράδοση της περιοχής τεκμηριώνεται από τα θρησκευτικά μνημεία, τα γεωγραφικά τοπωνύμια και τα ήθη και έθιμα που παραμένουν αναλλοίωτα στο πέρασμα των χρόνων.

Τα μνημεία του δομημένου περιβάλλοντος, όπως και στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος, προσδιορίζουν την ταυτότητα κάθε περιοχής και λειτουργούν ως η κοινή μνήμη των κατοίκων και ισχυρός δεσμός με το χώρο. Τέτοια στοιχεία συμβάλλουν στην αναγνώριση και αναγνωσιμότητα του χώρου και τα πλείστα συνδέονται με την πολιτιστική κληρονομιά.⁸ (Προκαταρκτική Έκθεση ΤΠΟ 2009: Τοπικό Σχέδιο Επαρχίας Αμμοχώστου).

⁷ SCI: Sites of Community Importance: ορίζονται ως τόποι οι οποίοι συνεισφέρουν σημαντικά στη διατήρηση ή αποκατάσταση φυσικών οικοτόπων του Παραρτήματος Ι ή/και ειδών του Παραρτήματος ΙΙ της Ευρωπαϊκής Οδηγίας 92/43/ΕΚ., (ιστοσελίδα Τμήμα Περιβάλλοντος (Κύπρος)2014).

⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο μέρος της Κοιλιάδας Σολέας έχει χαρακτηριστεί από ειδικούς σε εργαστήριο της Ε.Ε που έγινε το 2005 'ως ένα εξαιρετο πολιτιστικό τοπίο'.

Σύμφωνα με το παράρτημα Ζ' της ΔΠ 2014, όλα τα χωριά της περιοχής χαρακτηρίζονται ως χωριά τα οποία παρουσιάζουν ειδικό αρχιτεκτονικό, ιστορικό ή άλλον ενδιαφέρον, ή χαρακτήρα γεγονός που τους προσδίδει μια σημαντική διάσταση στο χώρο.

Στοιχεία αναφοράς για την περιοχή της Κοιλάδας Σολέας αποτελούν οι Αρχαιολογικοί χώροι, οι εκκλησίες, τα σχολεία, τα μνημεία, τα μουσεία, τα παραδοσιακά και διατηρητέα κτίρια και οι πυρήνες των οικισμών. Τα στοιχεία αυτά είναι διάσπαρτα σε όλες τις κοινότητες της περιοχής και αναφέρονται στους πίνακες 2,3 και 4 όπως καταγράφονται στο Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Τροόδους. (Παράρτημα II Πίνακες).

4.4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Η περιοχή της Κοιλάδας Σολέας μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '60 άκμαζε σε όλους τους τομείς. Η γεωργική παραγωγή μπορούσε εύκολα να πωληθεί σε κοντινές αγορές κυρίως των χωριών του διαμερίσματος Μόρφου. Επιπρόσθετα μεγάλος αριθμός των κατοίκων της περιοχής εργαζόταν στα μεταλλεία της Σκουριώτισσας, Χρωμίου και Αμιάντου. Σημαντική ήταν επίσης και η συμβολή του εσωτερικού / παραθεριστικού κυρίως τουρισμού που είχε ήδη αρχίσει να αναπτύσσεται κυρίως στα χωριά Γαλάτα και Κακοπετριά. (Παυλίδης, 2011· Χρυσάνθου, 2007:139· Εταιρεία Αναπτύξεως Μαραθάσας, 2006:29)

Σημαντικό πλήγμα στην κοινωνικό-οικονομική εξέλιξη της περιοχής αποτέλεσε η Τουρκική εισβολή του 1974 που επέφερε αρκετές αρνητικές συνέπειες στην περιοχή. Πιο συγκεκριμένα η κατοχή μεγάλου τμήματος της Νήσου και ειδικότερα της περιοχής του διαμερίσματος Μόρφου, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των θέσεων εργασίας για τους κατοίκους των κοινοτήτων της Κοιλάδας Σολέας, αφού μεγάλος αριθμός αυτών απασχολούνταν στη περιοχή της Μόρφου λόγω και της μικρής απόστασης.

Επίσης, η τουρκική εισβολή και κατοχή είχε σαν αποτέλεσμα την απώλεια μεγάλου μέρους των αγορών που απορροφούσαν τα τοπικά προϊόντα της περιοχής, (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Τροόδους, 2008:14) καθώς επίσης και των χωριών Άγιος Νικόλαος, Καλό Χωριό και Πέτρα που αποτελούν σήμερα το κατεχόμενο τμήμα της περιοχής Σολέας. Ιδιαίτερα, το κλείσιμο των μεταλλείων Σκουριώτισσας και Μαυροβουνίου είχε πλήξει τους κατοίκους των χωριών της Κάτω Σολέας, οι οποίοι άρχισαν να αναζητούν εργασία σε άλλες περιοχές. Η κατάσταση επιδεινώθηκε μετά το κλείσιμο των μεταλλείων του Χρωμίου το 1982 και του Αμιάντου το 1986, και αναπόφευκτα

αυξήθηκε σημαντικά το φαινόμενο της αστυφιλίας και της εσωτερικής μετανάστευσης. (Χρυσάνθου, 2007: 139) Μετά την τουρκική εισβολή μεγάλος αριθμός προσφύγων είχε εγκατασταθεί προσωρινά στις κοινότητες της περιοχής. Στη συνέχεια όμως οι πρόσφυγες αυτοί μετακινήθηκαν προς τα μεγάλα αστικά κέντρα Λευκωσίας και Λεμεσού. (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Τροόδους, 2008:16).

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι σήμερα (2014) βρίσκεται σε εξέλιξη δικοινοτικός διάλογος κάτω από την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών για επίλυση του Κυπριακού προβλήματος. Σε περίπτωση επίλυσης του (εξαρτάται βέβαια και από την μορφή της λύσης), η περιοχή Σολέας θα αποκτήσει σημαντικό όφελος. Καταρχήν, ολοκληρώνεται η φυσική ενότητα (εδαφική) με την ενσωμάτωση των τριών κατεχομένων χωριών και με μεγάλη πιθανότητα εγκατάστασης πρόσθετου αριθμού μόνιμων κατοίκων. (Παράρτημα III, Χάρτης 7) Παράλληλα διανοίγονται οι προοπτικές αμφίδρομης κίνησης ανθρώπινου δυναμικού και προϊόντων και ιδιαίτερα επαναλειτουργεί η οδική σύνδεση της περιοχής με την περιοχή του διαμερίσματος Μόρφου. Αυτό εκτιμάται ότι θα έχει ως συνέπεια την οικονομική αναζωογόνηση της περιοχής κυρίως με διεύρυνση της αγοράς εργασίας και εμπορίου για τα τοπικά προϊόντα. Επιπλέον αναμένεται να δοθεί ευκαιρία εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων χαλκού που βρίσκονται στη νεκρή ζώνη (ενδιάμεση ζώνη κατάπαυσης του πυρός) με επαναλειτουργία δύο άλλων μεταλλείων της ευρύτερης περιοχής (Μαυροβούνι, Απλίκη) που παραμένουν κλειστά από το 1974.

Επομένως μια τέτοια εξέλιξη επίλυσης του Κυπριακού προβλήματος δημιουργεί συνθήκες ασφάλειας και κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των κατοίκων των δύο πλευρών. Ειδικά για την Κοιλιάδα Σολέας αυτό το πλαίσιο εκτιμάται να οδηγήσει σταδιακά στην επίτευξη οικονομικής συνεργασίας κάτι το οποίο απουσιάζει από την περιοχή από το 1974.

Σήμερα η κοινωνικοοικονομική εξέλιξη της περιοχής όπως προέκυψε και από την έρευνα πεδίου που έγινε, βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στον εσωτερικό τουρισμό λόγω του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος ιδιαίτερα για σκοπούς αναψυχής. Επιπρόσθετα συμβολή στην τοπική οικονομία διαδραματίζει και ο πρωτογενής τομέας λόγω εκμετάλλευσης σε μεγάλο βαθμό της συνεχούς ροής του ποταμού Καρκώτη που δίνει την δυνατότητα καλλιέργειας φρουτόδεντρων και κηπευτικών και ελαιόδεντρων.

Συγχρόνως στην τοπική οικονομία συμβάλει η μικρής κλίμακας μεταλλευτική δραστηριότητα στη βόρεια περιοχή Σκουριώτισσας – Κατυδάτων.

4.4.1 ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΑ

Η περιοχή μελέτης αποτελείται από έντεκα (11) κοινότητες εκ των οποίων η μια (Άγιος Επιφάνειος) είναι εγκαταλελειμμένη γι' αυτό δεν εμφανίζεται στην ανάλυση των πληθυσμιακών μεταβολών. Από τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία (Πίνακας 5) παρατηρείται θετική πληθυσμιακή μεταβολή στις περισσότερες από τις κοινότητες της Κοιλιάδας Σολιάς την περίοδο 1973 – 1982 και αυτό οφείλεται κυρίως στην προσωρινή εγκατάσταση αριθμού προσφύγων από τη κατεχόμενη περιοχή. Μετά το 1982 αρχίζει η πτωτική πληθυσμιακή τάση με αποτέλεσμα το 1992 να καταγράφονται αρνητικές δημογραφικές εξελίξεις σε όλες τις κοινότητες της περιοχής, με εξαίρεση την κοινότητα Σινά Όρου. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και την περίοδο 1992-2001.

Με βάση την απογραφή του 2011 (Πίνακας 5) ο μόνιμος πληθυσμός της περιοχής αριθμούσε 4644 άτομα και ο πληθυσμός αυτός αποτελεί περίπου το 5,3% του πληθυσμού της υπαίθρου της Επαρχίας Λευκωσίας.⁹ Εξετάζοντας την μεταβολή του πληθυσμού σε επίπεδο κοινοτήτων 2001 – 2011 διαπιστώνεται ότι σε ορισμένες από αυτές υπάρχει μικρή θετική πληθυσμιακή μεταβολή, σε άλλες σταθερή έως μικρή θετική πληθυσμιακή τάση και σε άλλες φθίνουσα πληθυσμιακή μεταβολή. Συμπεραίνεται ότι δημιουργούνται κοινότητες δύο ταχυτήτων. Την πληθυσμιακή συρρίκνωση βιώνουν εντονότερα οι κοινότητες της βόρειας Κοιλιάδας Σολέας. (Παράρτημα ΙΙΙ, χάρτης 6, πληθυσμιακή κατανομή)

Από την ανάλυση των διαθέσιμων στοιχείων και την ηλικιακή διάρθρωση (απογραφή 2011) προκύπτει ότι η περιοχή Κοιλιάδας Σολέας χαρακτηρίζεται από ψηλά ποσοστά πληθυσμού ηλικίας 15-64 ετών, συγκεντρώνοντας το 61% του πληθυσμού της περιοχής ενώ η ηλικιακή ομάδα άνω των 65 συγκεντρώνει ποσοστό 26%. Μια σύντομη διαπίστωση σε σχέση με την ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού είναι ότι τα μειωμένα ποσοστά γηρασμένου πληθυσμού δημιουργούν θετικές προοπτικές σε ότι αφορά τη συγκράτηση, τη σταθεροποίηση, καθώς και ενδεχόμενη σταδιακή αύξηση του μόνιμου πληθυσμού της περιοχής.

⁹ Αγροτική Περιοχή Επαρχίας Λευκωσίας 87709 (ΥΣΤΑΤ 2011)

Σχεδιάγραμμα 3: Ηλικιακή διάρθρωση πληθυσμού

Πίνακας 5: Πληθυσμιακές μεταβολές ανά κοινότητα

		ΑΠΟΓΡΑΦΗ					
A/A	ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	1960	1973	1982	1992	2001	2011
1	Κακοπετριά	1200	1270	1403	1251	1198	1274
2	Γαλάτα	860	863	962	769	653	581
3	Σινά Όρος	167	214	224	228	233	228
4	Καλιάνα	358	346	277	227	177	200
5	Τεμβριά	690	703	837	643	540	498
6	Κοράκου	548	473	618	584	500	521
7	Ευρύχου	950	892	979	876	819	827
8	Φλάσου	525	366	434	296	261	240
9	Άγιος Επιφάνειος ¹⁰	66	0	0	0	0	0
10	Λινού	338	300	332	237	207	161
11	Κατύδατα	366	314	287	203	186	114
	ΣΥΝΟΛΟ	6068	5749	6353	5314	4774	4644

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία

4.4.2 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Σύμφωνα με τα υφιστάμενα στατιστικά στοιχεία του Πίνακα 6 (απογραφή οικονομικά ενεργού πληθυσμού ανά κοινότητα 2011), ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός Κοιλιάδας Σολέας ανέρχεται σε 1884 άτομα και αποτελεί το 40.5% του πληθυσμού της περιοχής. Σε ότι αφορά την απασχόληση ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας, με βάση τα στοιχεία της απογραφής του 2011, στον πρωτογενή τομέα απασχολείται το 6,5% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, στον δευτερογενή τομέα το 22% και στον τριτογενή τομέα το 71,5%. (Διάγραμμα 2- Παράρτημα II)

¹⁰ Ο Άγιος Επιφάνειος κατοικείτο από Τούρκους της Κύπρου οι οποίοι εγκατέλειψαν την κοινότητα το 1963 με τις ενδοκοινοτικές διαταραχές.

Πίνακας 6: Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός ανά Κοινότητα

Τόπος διαμονής - επαρχία, δήμος/κοινότητα	Σύνολο οικονομικά ενεργού πληθυσμού	Σύνολο ανέργων	Σύνολο εργαζομένων	ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ			
				Σε Πρωτο γενή Τομέα	Σε Δευτε ρογεν ή Τομέα	Σε Τριτογ ενή Τομέα	Δε δηλώθ ηκε
Κακοπετριά	575	44	531	20	112	393	5
Γαλάτα	223	14	209	16	62	131	0
Σινά Όρος	97	10	87	4	35	48	0
Καλιάνα	66	5	61	1	16	43	1
Τεμβριά	184	18	166	12	39	115	0
Κοράκου	213	23	190	27	54	109	0
Ευρύχου	353	32	321	21	55	244	0
Φλάσου	82	7	75	17	16	42	0
Λινού	60	8	52	2	17	33	0
Κατύδατα	31	0	31	2	6	23	0
ΣΥΝΟΛΟ	1884	161	1723	122	412	1181	6

Πηγή: ΥΣΑΤ 2011

Σε επίπεδο κοινοτήτων, ο τριτογενής τομέας στηρίζει τις οικονομίες όλων των κοινοτήτων και θεωρείται ο κυρίαρχος τομέας οικονομικής δραστηριότητας. Ο δευτερογενής τομέας παραγωγής εμφανίζει ομοιόμορφη κατανομή σχεδόν σε όλες τις κοινότητες ενώ ο πρωτογενής τομέας δείχνει μειωμένη κατανομή με χαμηλό ποσοστό απασχολούμενων. (Διάγραμμα 2, Παράστημα II). Αξίζει να σημειωθεί ότι περίπου το 30% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της Κοιλάδας Σολέας σύμφωνα με την ΥΣΤΑΤ 2005 (απογραφή επιχειρήσεων) διακινείται καθημερινά εκτός της περιοχής για απασχόληση. Αυτό αποδεικνύει ότι η περιοχή δεν προσφέρει θέσεις απασχόλησης για όλο τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό. Σύμφωνα με την ίδια πηγή χαρακτηριστικό της απασχόλησης στις περιοχές της υπαίθρου επικρατούν μικρές επιχειρήσεις που απασχολούν μικρό αριθμό ατόμων 1-5, πράγμα που φανερώνει τον οικογενειακό κυρίως χαρακτήρα των επιχειρήσεων (ΥΣΤΑΤ: 2005 απογραφή επιχειρήσεων)¹¹. Για τριτογενή τομέα Πίνακες 7,8 Παράρτημα II)

¹¹ Εκτιμάται ότι η εν λόγω διαπίστωση ισχύει και για την υπό μελέτη περιοχή

4.4.3 ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η Κοιλάδα Σολέας παρόλο που θεωρείται αγροτική περιοχή, ο πρωτογενής τομέας δεν αποτελεί σημαντική πηγή απασχόλησης των κατοίκων όπως διαφαίνεται και από την ανάλυση του πίνακα 6. Κατά την απογραφή γεωργίας – κτηνοτροφίας του 2003, η περιοχή συγκεντρώνει 969 εκμεταλλεύσεις οι οποίες κατέχουν γεωργική έκταση 28.562 δεκαρίων¹². Παρατηρείται επίσης ότι οι περισσότερες εκτάσεις αφορούν τόσο μόνιμες αλλά και ετήσιες καλλιέργειες. Λίγες εκτάσεις αφιερώνονται σε ετήσιες καλλιέργειες αγρανάπαυσης και οικογενειακούς λαχανόκηπους (ΥΣΤΑΤ, 2003 απογραφή γεωργίας).

Οι ετήσιες καλλιέργειες αφορούν κυρίως σιτηρά λαχανικά και κηπευτικά. Οι μόνιμες καλλιέργειες είναι η δεντροκαλλιέργεια και η καλλιέργεια φαρμακευτικών φυτών. Η δεντροκαλλιέργεια αποτελείται από οπωροφόρα δέντρα, αμυγδαλιές, ελαιόδεντρα, μηλιές νεκταρινιές εσπεριδοειδή ψυχανθή κλπ. (ΥΣΤΑΤ 2003, απογραφή γεωργίας).

Σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο τα πιο πάνω επιβεβαιώνονται, και αξίζει να σημειωθεί ότι τα ελαιόδεντρα αποτελούν τα κύρια δέντρα της περιοχής από την κοινότητα Κοράκου μέχρι την περιοχή Κατυδάτων και η παραγωγή ελαιολάδου είναι από τα κύρια αγροτικά προϊόντα.

Η Κοιλάδα Σολέας όπως αναφέρθηκε πιο πάνω διασχίζεται από τον ποταμό Καρκώτη τα νερά του οποίου χρησιμοποιούνται για την άρδευση των γεωργικών εκτάσεων. Σύμφωνα με τα ερωτηματολόγια- συνεντεύξεις υπάρχουν αρδευτικά δίκτυα τα οποία εξυπηρετούν ολόκληρη την περιοχή τα οποία διακλαδώνονται σε όλες τις επιμέρους κοινότητες. Επίσης κατά μήκος της κοίτης του ποταμού υπάρχουν υπόγεια νερά τα οποία αξιοποιούνται με γεωτρήσεις για την άρδευση καλλιεργειών. Σε όλες τις κοινότητες της περιοχής υπάρχει αρδευτικό δίκτυο διασωληνομένο ή αυλάκια (κανάλια). (Παράρτημα Ι εικόνες 7,8,)

Πρόσφατα (2013) έχει ολοκληρωθεί η κατασκευή εξωποτάμιας δεξαμενής (υδατοφράκτης) 4.5 εκατομμύριων κυβικών στην τοποθεσία Μερράς του χωριού Λινού. Το εν λόγω έργο εκτιμάται ότι θα συμβάλει θετικά στην αύξηση της παραγωγικότητας του τομέα της γεωργίας. (Παράρτημα Ι, Εικόνα 9)

Μέρος του πρωτογενούς τομέα αποτελεί και η δραστηριότητα των μεταλλείων και λατομείων. Στο βόρειο τμήμα της Κοιλάδας λειτουργεί μεταλλείο χαλκού το οποίο συμβάλει θετικά στην απασχόληση παρέχοντας εργασία σε αριθμό τοπικού πληθυσμού.

¹² Δεκάριο Μονάδα Μέτρησης: 1δεκάριο = 1000m²

Ωστόσο από τη δραστηριότητα αυτή παρατηρείται αλλοίωση του φυσικού τοπίου που δημιουργείται κυρίως από την τοποθέτηση στείρων μπάζων στους χώρους του μεταλλείου. (Παράρτημα I, Εικόνες 10,11)

4.4.4 ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Η μεταποίηση και γενικότερα ο δευτερογενής τομέας παραγωγής αποτελεί σημαντική οικονομική δραστηριότητα, επειδή μεταξύ άλλων προσφέρει ευκαιρίες για απασχόληση στον τοπικό πληθυσμό και συμβάλλει στην εισροή εισοδημάτων καθώς και σημαντική ενίσχυση της τοπικής οικονομίας.

Στην Περιοχή Κοιλάδας Σολέας ο δευτερογενής τομέας στον οποίο εμπίπτει η βιομηχανία, η βιοτεχνία και τα εργαστήρια με βάση σχετικά στατιστικά στοιχεία της απογραφής 2011 παρέχει εργασία σε 412 άτομα, τα οποία δραστηριοποιούνται εντός της Περιοχής Μελέτης. (Παράρτημα II διάγραμμα 1 και Πίνακας 6).

Σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο στη περιοχή μελέτης δραστηριοποιούνται μόνο μικρές βιοτεχνικές μονάδες και εργαστήρια. Δεν υπάρχουν οργανωμένες βιομηχανικές μονάδες. Οι βιοτεχνίες και τα εργαστήρια σύμφωνα με τα ερωτηματολόγια αναπτύχθηκαν, άσχετα από οποιαδήποτε λειτουργικά και περιβαλλοντικά κριτήρια, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται διάφορα προβλήματα όχλησης σε περιοχές κατοικίας, όπως ηχητική, οπτική όχληση και κυρίως περιβαλλοντική ρύπανση. (Παράρτημα I Εικόνες 12-16)

Συνολικά στη Περιοχή Μελέτης σύμφωνα με τα ερωτηματολόγια δραστηριοποιούνται 50 περίπου υποστατικά εργαστηριακού τύπου (Παράρτημα II, Πίνακες από ερωτηματολόγια, Πίνακας 12) και περιλαμβάνουν αρτοποιεία, ξυλουργεία, αλουμινοκατασκευές, σιδηρουργεία, αγγειοπλαστική, μωσαϊκά, συνεργεία αυτοκινήτων κ.λπ. Επίσης καταγράφονται μικρές επιχειρήσεις κατασκευής παραδοσιακών προϊόντων όπως αλλαντικών, τυροκομικών, γλυκών κ.λπ.

Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι σήμερα παραδοσιακά προϊόντα που βρίσκονται σε αφθονία όπως το ελαιόλαδο, τα τυροκομικά, τα φαρμακευτικά και αρωματικά φυτά δεν έχουν τύχει βιοτεχνικής και εμπορικής αξιοποίησης.

Σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο (ΔΠ, 2014) η οργάνωση των μεταποιητικών μονάδων πρέπει να χωροθετείται κατά κανόνα σε βιοτεχνικές ζώνες (Ε1 περιοχές) και απαγορεύεται η δημιουργία υποστατικών και κυρίως οχληρών στις περιοχές που σήμερα απαντώνται τα υποστατικά αυτά. Σημειώνεται ότι μέσα από τα ερωτηματολόγια

διαπιστώνεται η επιθυμία των Κοινοτικών Συμβουλίων για ίδρυση και λειτουργία βιοτεχνικής περιοχής που να περιλαμβάνει τα απαραίτητα έργα και υποδομές ώστε να γίνει η σταδιακή μεταστέγαση σε ένα σύγχρονο περιβάλλον δίνοντας τη δυνατότητα μεγέθυνσης και εκμετάλλευσης των οικονομιών κλίμακας που θα προσφέρεται. Ήδη το πρώτο στάδιο σχεδίασης έχει ολοκληρωθεί το 2011 από το ΤΠΟ με διαχωρισμό 65 περίπου βιοτεχνικών οικοπέδων ωστόσο όμως η υλοποίηση του έργου παραμένει σε στασιμότητα. (Παράρτημα III, Χάρτης: 10).

4.4.5 ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ.

Ο τριτογενής τομέας παραγωγής αποτελεί σημαντικό παραγωγικό τομέα από άποψη απασχόλησης στο ευρύτερο εθνικό και επαρχιακό επίπεδο. Αυτό επιβεβαιώνεται και μέσα από την κατανομή του οικονομικά ενεργού πληθυσμού ανά κοινότητα. Συγκεκριμένα όπως φαίνεται και στον Πίνακα 6 στον τομέα αυτό απασχολούνται 1181 άτομα, ποσοστό που καλύπτει το 62,68% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής. Επιπλέον ο τριτογενής τομέας της οικονομίας θεωρείται για την περιοχή μελέτης ο πιο δυναμικός από άποψη απασχόλησης αφού παρέχει εργασία σε 957 άτομα. Σύμφωνα επίσης με στοιχεία του πίνακα 7 (Παράρτημα II, Επιχειρήσεις Τριτογενή Τομέα ανά Κλάδο και Κοινότητα), διαπιστώνεται ότι το 76% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην περιοχή ανήκουν στο τριτογενή τομέα αποδεικνύοντας τη μεγάλη συμβολή του στη διάρθρωση και εξέλιξη της τοπικής οικονομίας. Ειδικότερα με βάση τα στοιχεία των πινάκων 7 και 8 (Επιχειρήσεις Τριτογενή Τομέα ανά Κλάδο και Κοινότητα, Απασχόληση Τριτογενή Τομέα Ανά Κλάδο και Κοινότητα) αντίστοιχα, στην περιοχή λειτουργούν 438 επιχειρήσεις στις οποίες απασχολούνται 957 άτομα με σπουδαιότερο κλάδο των ξενοδοχείων / εστιατορίων με 107 επιχειρήσεις και 271 εργαζομένους, και το κλάδο του χοντρικού και λιανικού εμπορίου με 115 επιχειρήσεις και 147 εργαζομένους αντίστοιχα.

Επισημαίνεται ότι τα πλέον πρόσφατα στατιστικά δεδομένα είναι τα στοιχεία που παρέχει η ΥΣΤΑΤ με την απογραφή επιχειρήσεων του 2005 και ως εκ τούτου γίνεται η παραδοχή ότι η τάση αυτή εξακολουθεί να παραμένει ίδια.

Σε επίπεδο κοινοτήτων όπως παρουσιάζονται στο (Παράρτημα II πίνακας 7 και διάγραμμα 4), ο μεγαλύτερος αριθμός επιχειρήσεων συγκεντρώνεται στη κοινότητα Κακοπετριά (169) και ακολουθεί η κοινότητα Ευρύχου με 77 και Γαλάτα με 53. Στις υπόλοιπες κοινότητες της περιοχής συγκεντρώνεται λιγότερος αριθμός επιχειρήσεων.

Γενικά σε όλες τις κοινότητες η επιχειρηματική δραστηριότητα επικεντρώνεται στους κλάδους του χοντρικού και λιανικού εμπορίου, των εστιατορίων – καφενείων και των μεταφορών. Ξενοδοχεία παρατηρούνται στη κοινότητα Κακοπετριά. Συμπερασματικά αναφέρεται ότι κύριο χαρακτηριστικό του τριτογενούς τομέα είναι η επικράτηση μικρών επιχειρήσεων που απασχολούν μικρό σχετικά αριθμό εργαζομένων πράγμα που φανερώνει τον οικογενειακό κυρίως χαρακτήρα τους. Παράλληλα οι κοινότητες Κακοπετριά και Ευρύχου αναδεικνύονται ως κοινότητες παροχής υπηρεσιών. (Παράρτημα II, πίνακας 13)

4.4.5.1 ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Όπως αναφέρεται στην πιο πάνω παράγραφο η συμβολή του τριτογενή τομέα στην τοπική οικονομία είναι σημαντική αφού περίπου γύρω στο 62% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού απασχολείται στον συγκεκριμένο τομέα. (Παράρτημα II διάγραμμα 2). Από την ανάλυση του τομέα αυτού φαίνεται η μεγάλη συμβολή του τουριστικού κλάδου σε συνδυασμό με τις συμπληρωματικές υπηρεσίες των εστιατορίων και του κλάδου εμπορίου. Σύμφωνα με τα ερωτηματολόγια οι καλές κλιματολογικές συνθήκες και το φυσικό περιβάλλον αποτελούν τους κύριους λόγους ανάπτυξης της υφιστάμενης τουριστικής δραστηριότητας στην περιοχή. Επίσης, σημαντικό χαρακτηριστικό στοιχείο της περιοχής είναι η ανάπτυξη της παραθεριστικής κατοικίας, ιδιαίτερα στις κοινότητες Κακοπετριά και Γαλάτα επειδή βρίσκονται πλησίον της δασικής περιοχής του Τροόδους.

Παράλληλα επισημαίνεται ότι οι τουριστικές δραστηριότητες εμφανίζουν εποχικότητα με επίκεντρο τους καλοκαιρινούς μήνες, τα σαββατοκύριακα καθώς και τις γιορτές Χριστουγέννων και Πάσχα, όπου μεγάλος αριθμός αποδήμων επισκέπτεται τα χωριά της περιοχής.

Τα τουριστικά καταλύματα και οι χώροι εστίασης αποτελούν τη σημαντικότερη υποδομή που υπάρχει στην Κοιλάδα Σολέας. Συνολικά λειτουργούν 7 ξενοδοχειακές μονάδες (4 τριών αστέρων) δυναμικότητας 460 κλινών και ένα αγροτουριστικό κατάλυμα δυναμικότητας 18 κλινών. Επιπλέον στη περιοχή υπάρχουν συνολικά 35 εστιατόρια και καφετέριες που λειτουργούν ως συμπληρωματικές χρήσεις εξυπηρετώντας τους επισκέπτες. (ΚΟΤ, 2013), (Παράρτημα II Πίνακας 13)¹³

¹³ Τα στοιχεία του Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού δεν συμπίπτουν ακριβώς με αυτά των ερωτηματολογίων επειδή ο διαχωρισμός στις μονάδες υποδομών είναι διαφορετικός

Σημαντική διαπίστωση της ενότητας του τουρισμού, είναι η μονοσήμαντη διάσταση του τουριστικού προϊόντος που επικρατεί με έμφαση στον παραθερισμό. Ωστόσο ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος με άλλες ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως πολιτιστικός, θρησκευτικός, φυσιολατρικός, οικοτουρισμός, αγροτικός, κλπ που μπορεί να υποστηρίξει η Κοιλάδα Σολέας, λόγω του διαθέσιμου πλούτου της είναι δυνατό να ενδυναμώσει και αναπτύξει ακόμη περισσότερο τον τουριστικό τομέα.

4.4.6 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Οι πληροφορίες για τις τεχνικές υποδομές λήφθηκαν από τα επιμέρους ερωτηματολόγια την επίσκεψη πεδίου, καθώς επίσης και από τις διαθέσιμες πηγές στατιστικών δεδομένων και συνοψίζονται στα ακόλουθα:

α. Οδικό Δίκτυο:

Το οδικό δίκτυο της περιοχής Σολέας είναι γενικά ικανοποιητικό με αρκετά καλές διασυνδέσεις με τα μεγάλα αστικά κέντρα Λευκωσίας και Λεμεσού. Το ίδιο συμβαίνει και με το περιφερειακό οδικό δίκτυο. Σημαντικές βελτιώσεις χρήζει το τοπικό δίκτυο και κυρίως το αγροτικό δίκτυο.

β. Ύδρευση, Άρδευση και Αποχέτευση:

Οι κοινότητες της Κοιλάδας Σολέας υδροδοτούνται από τεχνικές πηγές και γεωτρήσεις, το νερό των οποίων καλύπτει όλες τις υδρευτικές ανάγκες των κατοίκων. Η άρδευση των καλλιεργούμενων εκτάσεων γίνεται από το νερό του ποταμού Καρκώτη, καθώς και από ιδιωτικές γεωτρήσεις που υπάρχουν κατά μήκος κυρίως του ποταμού. Η άρδευση πραγματοποιείται, μέσω αρδευτικών καναλιών, που υπάρχουν σε όλες τις κοινότητες της περιοχής κάτω από τη διαχείριση αρδευτικών επιτροπών. Σημειώνεται επίσης ότι έχει ολοκληρωθεί η κατασκευή υδατοφράκτη στην κοινότητα Λινού χωρητικότητας 4.5 κυβικών μέτρων, εκκρεμούν όμως τα έργα αρδευτικών δικτύων για εκμετάλλευση του νερού του υδατοφράκτη. (Παράρτημα I εικόνα9), (Παράρτημα III χάρης 8)

γ. Αποχετευτικά Δίκτυα:

Στην περιοχή μελέτης δεν υπάρχουν δίκτυα αποχέτευσης εκτός από τις κοινότητες Γαλάτα Κακοπετριά. Ωστόσο βρίσκεται σε εξέλιξη η μελέτη σχεδίου του αποχετευτικού δικτύου που θα καλύψει τις ανάγκες όλων των κοινοτήτων της περιοχής. Σήμερα οι ανάγκες καλύπτονται από απορροφητικούς και σηπτικούς βόθρους. Αναφορικά με τα όμβρια ύδατα, τα αρδευτικά κανάλια που

υπάρχουν σε όλες τις κοινότητες λειτουργούν και ως αντιπλημμυρικά έργα υποβοηθώντας στη διοχέτευσή των όμβριων.

δ. Εκπαίδευση:

Η γενική κατάσταση στο τομέα της εκπαιδευτικής υποδομής θεωρείται ικανοποιητική σε σχέση με τον αριθμό των μαθητών. Στην περιοχή λειτουργούν σύμφωνα με πληροφορίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού τα ακόλουθα εκπαιδευτικά ιδρύματα:

- i. Δημοτικό σχολείο Κακοπετριάς.
- ii. Περιφερειακό Δημοτικό Σχολείο Γαλάτας εξυπηρετώντας τις κοινότητες Γαλάτα, Σινά Όρος, Καλιάννα.
- iii. Περιφερειακό Δημοτικό Σχολείο Ευρύχου, εξυπηρετώντας τις κοινότητες (Ευρύχου, Τεμβριά, Φλάσου, Λινού, Κατύδατα).
- iv. Δημοτικό Σχολείο Κοράκου.
- v. Γυμνάσιο Σολέας στην Ευρύχου.
- vi. Λύκειο Σολέας στην Ευρύχου. (Ιστοσελίδα Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού)

ε. Αθλητισμός:

Στον τομέα του αθλητισμού, και γενικά της οργανωμένης άθλησης, εκτιμάται ότι οι υφιστάμενες αθλητικές εγκαταστάσεις γήπεδα, εγκαταστάσεις αθλητικών σωματείων και σχολείων της περιοχής ικανοποιούν επαρκώς τις ανάγκες του πληθυσμού σε κάθε επιμέρους κοινότητα.

Σημειώνεται επίσης ότι στις κοινότητες Κακοπετριά και Κοράκου, λειτουργούν γήπεδα ποδοσφαίρου τα οποία διαθέτουν χορτοτάπητα με στίβους για αθλητικές δραστηριότητες.

στ. Κοινωνική μέριμνα:

Όσον αφορά τις δημόσιες υπηρεσίες και τις υποδομές κοινωνικής μέριμνας, παρατηρείται πως αυτές συγκεντρώνονται κυρίως στις κοινότητες Ευρύχου και Κακοπετριά. Στην κοινότητα Κακοπετριά υπάρχει γραφείο της ΑΤΗΚ, ΑΗΚ και αστυνομικός σταθμός, ενώ στην κοινότητα Ευρύχου υπάρχει κέντρο υγείας πυροσβεστικός σταθμός και αποτελεί την έδρα της αστυνομικής διεύθυνσης Μόρφου, της μητροπολιτικής περιφέρειας Μόρφου και όλων των παραρτημάτων των Τμημάτων και Υπηρεσιών του κράτους.

Σε όλες τις κοινότητες υπάρχουν κτίρια κοινοτικών συμβουλίων και ταχυδρομικά πρακτορεία. Επιπρόσθετα στην κοινότητα Ευρύχου λειτουργεί Συμβούλιο Κοινοτικής Ευημερίας (ΣΚΕ).

4.4.7 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Γενικά η περιοχή δεν εμφανίζει σημαντικές πολιτιστικές υποδομές. Εξαιρέση αποτελούν τρία μικρά μουσεία, ένα στην κοινότητα Κατυδάτων, για την μεταλλευτική κληρονομιά, ένα στην κοινότητα Γαλάτα για τη Λαϊκή Τέχνη και ένα στην κοινότητα Κακοπετριά που παρουσιάζει την παρασκευή ψωμιού, λαδιού. Επίσης σε όλα τα χωριά υπάρχουν κοινοτικές βιβλιοθήκες. Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες στους περισσότερους οικισμούς διοργανώνονται μικρές πολιτιστικές εκδηλώσεις με την υποστήριξη των κοινοτικών συμβουλίων και των συνδέσμων αποδήμων. Επίσης στο χωριό Φλάσου διοργανώνεται με ιδιωτική πρωτοβουλία το Φεστιβάλ Ροκ μουσικής και στο χωριό Κατύδατα διοργανώνεται πολιτιστική εκδήλωση για ψυχαγωγικούς σκοπούς.

4.5 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΗΚΑ - ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ - ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ

Όπως αναφέρεται στο Κεφάλαιο 3 της παρούσας εργασίας, το σχέδιο που εφαρμόζεται για τον έλεγχο και ανάπτυξη στην υπαίθρο χώρα της Κύπρου είναι η Δήλωση Πολιτικής. Επομένως και η περιοχή της Κοιλιάδας Σολέας ως μέρος του συνόλου αυτού, διέπεται από τις αντίστοιχες πολιτικές του εν λόγω σχεδίου και οποιαδήποτε αίτηση για ανάπτυξη αξιολογείται με βάση τις πρόνοιες της Δήλωσης Πολιτικής αφού ελεγχθούν οι χρήσεις γης και οι συντελεστές δόμησης. Η ανάπτυξη υλοποιείται μετά την έκδοση Πολεοδομικής και Οικοδομικής Άδειας. Αρμόδια αρχή για την έκδοση πολεοδομικών αδειών είναι το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως (ΤΠΟ), ενώ για την έκδοση οικοδομικών αδειών είναι ο έπαρχος (στην περίπτωση της Κοιλιάδας Σολέας ο Έπαρχος Λευκωσίας).

Οι εκτάσεις και κατηγορίες των πολεοδομικών ζωνών εμφανίζονται στο Παράρτημα II πίνακας 10. Από την ανάλυση των στοιχείων του πίνακα 11 το μεγαλύτερο τμήμα της περιοχής καλύπτεται από τη Ζώνη Υπαίθρου με τον κωδικό Γ3 με ποσοστό 46%, η οποία αν και φέρει την ονομασία Γεωργική / Αγροτική Ζώνη, στην πραγματικότητα μόνο μέρος της ζώνης αυτής αξιοποιείται για γεωργικούς σκοπούς. Η Ζώνη Γ3 δεν

παρουσιάζει κανένα περιβαλλοντικό ή οικολογικό ενδιαφέρον και συνήθως χρησιμοποιείται για επεκτάσεις υφιστάμενων οικιστικών ζωνών ή δημιουργία άλλων ζωνών ανάπτυξης όπως παραθερισμού, κτηνοτροφίας, βιομηχανίας κλπ.

Τη δεύτερη σε έκταση καταλαμβάνουν οι Ζώνες προστασίας που φέρουν το κωδικό Ζ (Ζ1 και Ζ3) με ποσοστό 39%. Οι ζώνες αυτές αφορούν κυρίως περιοχές κρατικών δασών και άγριας βλάστησης, τη κοίτη, την παρόχθια περιοχή κατά μήκος του ποταμού Καρκώτη καθώς και μικρό ποσοστό της αρδευόμενης γης κυρίως των χωριών Φλάσου και Λινού. Αξιοσημείωτο είναι ότι στις ζώνες προστασίας Ζ3 των χωριών Γαλάτα και Κακοπετριά εμπίπτει μέρος της περιοχής του Ευρωπαϊκού Δικτύου προστασίας της φύσης NATURA 2000 του εθνικού Δασικού Πάρκου Τροόδους, ενώ η Ζώνη προστασίας Ζ3 του ποταμού Καρκώτη έχει ενταχθεί ολόκληρη στο δίκτυο NATURA 2000. (Παράρτημα ΙΙΙ, χάρτης, χάρτης 5)

Ακολουθούν στη συνέχεια οι Οικιστικές Ζώνες και οι Ζώνες παραθεριστικής κατοικίας με ποσοστό περίπου 8% . Οι Οικιστικές ζώνες φέρουν το κωδικό Η και αποτελούν τις περιοχές γύρω από τους βασικούς οικισμούς της περιοχής όπου επιτρέπεται βασικά η ανέγερση κατοικίας καθώς και άλλες χρήσεις ανάλογα με τις πρόνοιες της Δήλωσης Πολιτικής. Οι Ζώνες Παραθεριστικής Κατοικίας εντοπίζονται στις κοινότητες Ευρύχου και Κακοπετριά. Με βάση το ίδιο σχέδιο ανάπτυξης η τουριστική ανάπτυξη επιτρέπεται μέσα στις Οικιστικές Ζώνες.

Πέραν των πιο πάνω Ζωνών στην περιοχή υπάρχει Μεταλλευτική/ Λατομική Ζώνη που καλύπτει τη περιοχή του μεταλλείου Σκουριώτισσας (χαλκού) στα Κατύδατα και στη Λινού. Επίσης εντοπίζονται κτηνοτροφικές Ζώνες Δ1 στις κοινότητες Κοράκου και Τεμβριά. Τέλος στη περιοχή μελέτης υπάρχουν δύο βιοτεχνικές Ζώνες με κωδικό Ε1 πολύ περιορισμένης έκτασης στις οποίες δεν δραστηριοποιείται καμία βιοτεχνία (Ευρύχου και Γαλάτα) ενώ μια μεγαλύτερης έκτασης Βιοτεχνική Ζώνη έχει πρόσφατα καθοριστεί στην περιοχή της κοινότητας Λινού. Η ζώνη αυτή εκτιμάται ότι παρουσιάζει μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης γιατί έχει χωροθετηθεί σε κοινοτική γη, και έχει εκπονηθεί σχέδιο διαχωρισμού για 65 περίπου βιοτεχνικά οικόπεδα. (Παράρτημα ΙΙΙ, χάρτης 10)

4.5.1 ΟΙΚΙΣΤΙΚΙΕΣ ΖΩΝΕΣ – ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ

Οι οικιστικές ζώνες που καθορίστηκαν στην περιοχή μελέτης καταλαμβάνουν έκταση 940,4ha με χωρητικότητα 31090 περίπου κατοίκων . Η κατανομή των ζωνών αυτών

κατά διοικητική περιοχή παρουσιάζεται στο Παράρτημα II πίνακας 11: Χαρακτηριστικά Οικιστικών Ζωνών ανά κοινότητα.

Από τη σχέση έκτασης και χωρητικότητας διαφαίνεται ότι στις καθορισμένες οικιστικές ζώνες παρέχεται δυνατότητα για τη στέγαση πληθυσμού πολλαπλάσιου εκείνου που διαμένει στην περιοχή μελέτης. Ωστόσο τα στοιχεία αυτά είναι θεωρητικά λόγω των προβλημάτων που παρατηρούνται στις υφιστάμενες οικιστικές ζώνες αλλά και στον τρόπο ανάπτυξης/εκμετάλλευσης των τεμαχίων. (Ρυθμιστικά Σχέδια Κοινοτήτων 2010). Ελλείψεις οδικών δικτύων, κήποι με οπωροφόρα δέντρα, ελαιώνες, αρδευόμενες περιοχές, εύφορη και παραγωγική γη και σε αρκετές περιπτώσεις εδάφη με έντονες κλίσεις, αποτελούν αποτρεπτικούς παράγοντες για την οικιστική αξιοποίηση των τεμαχίων που είναι ενταγμένα στις Ζώνες αυτές. Σ' αυτούς προστίθενται τα προβλήματα κατοχής της γης από μικρό αριθμό ατόμων καθώς και οι εκτάσεις γης Τουρκοκυπριακής ιδιοκτησίας ιδιαίτερα στα χωριά της Κάτω Σολέας.

4.5.2 ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ

Οι οικισμοί που περιλαμβάνονται στην Κοιλιάδα Σολέας παρουσιάζουν ομοιότητες και αναλογίες μεταξύ τους, αναφορικά με τη δομή και την οργάνωση τους. (Διαπίστωση από επίσκεψη στο πεδίο). Η σημαντικότερη ομοιότητα αφορά τη διάκριση των παραδοσιακών ιστορικών πυρήνων του κάθε επιμέρους οικισμού, από τις νεώτερες περιοχές ανάπτυξης, οι οποίες ποικίλουν σε σχέση με την έκταση που καταλαμβάνουν και την κατεύθυνση τους την οποία αναπτύσσονται.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί βρίσκονται συνήθως στον πυρήνα του οικισμού της κάθε κοινότητας και είναι δομημένοι με το συνεχές σύστημα δόμησης. Σε πολλούς οικισμούς της περιοχής υπάρχουν παραδοσιακά κτίρια κατοικιών κατασκευασμένα κυρίως με πέτρα και πήλινους πλίνθους, διατηρώντας ξύλινα μπαλκόνια στη πρόσοψη. Εντός των παραδοσιακών πυρήνων των οικισμών, αρκετά παραδοσιακά κτίρια έχουν υποστεί αλλοιώσεις από 'άστοχες παρεμβάσεις' (Παράρτημα I εικόνες 22-25). Παράλληλα σημειώνεται ότι αρκετές κατοικίες με αξιόλογο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν φθορές που οφείλονται κυρίως στην εγκατάλειψή τους από τους κατοίκους. (Παράρτημα I εικόνες 17-21)

Αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό γνώρισμα των οικισμών της περιοχής είναι η σταδιακή επέκτασή τους σε άμεσο συσχετισμό με την μορφολογία – τοπογραφία των επιμέρους περιοχών. Επίσης οι οικισμοί τόσο ανατολικά όσο και δυτικά του ποταμού Καρκώτη

έχουν επεκταθεί διαχρονικά προς την κατεύθυνση ενός αλλήλου με αποτέλεσμα τη δημιουργία δύο συνεχόμενων περιοχών ανάπτυξης οι οποίες δεν διαθέτουν σημαντικό βάθος από τους οδικούς άξονες που ενώνουν τους οικισμούς μεταξύ τους. Διακοπή παρουσιάζει ο ανατολικός οικισμός μεταξύ Ευρύχου – Φλάσου, ενώ το ίδιο σκηνικό επαναλαμβάνεται γραμμικά του οδικού άξονα Φλάσου – Κατυδάτων.

Πρόβλημα σε ότι αφορά το χαρακτήρα των οικισμών είναι, πως στις νέες επεκτάσεις δεν επαναλαμβάνεται ο παραδοσιακός τρόπος δόμησης και δεν γίνεται προσπάθεια διατήρησης του παραδοσιακού ιστού με αποτέλεσμα να παρατηρούνται αλλοιώσεις στη δομή των οικισμών. Στη περιοχή Κατυδάτων (Σκουριώτισσα), (Παράτημα Ι εικόνες 26,27) υπάρχει μικρός οικισμός με τα κτίρια διοίκησης της τότε μεταλλευτικής εταιρίας (1974) καθώς και εγκαταλειμμένος μικρός οικισμός εργατικών κατοικιών στις οποίες διέμεναν παλαιότερα μεταλλωρύχοι. Σήμερα ο οικισμός αυτός ανήκει στην Μητρόπολη Μόρφου.

Τα κυριότερα προβλήματα που παρουσιάζουν οι οικισμοί της περιοχής σε σχέση με το δομημένο περιβάλλον των κοινοτήτων σύμφωνα με τα ρυθμιστικά σχέδια αλλά και εκτιμήσεις πεδίου συνοψίζονται στα ακόλουθα.

- α. Μέτρια συντήρηση υφιστάμενων οικοδομών.
- β. Αλλοίωση των παραδοσιακών αρχιτεκτονικών στοιχείων παλαιών κατοικιών ενώ μεγάλο ποσοστό των κτισμάτων του πυρήνα βρίσκεται σε κακή κατάσταση λόγω εγκατάλειψης.
- γ. Υπέργειες εγκαταστάσεις δικτύων κοινής ωφελείας που αλλοιώνουν την παραδοσιακή εικόνα του οικισμού.
- δ. Απουσία οργανωμένων δημόσιων χώρων, και δημόσιων χώρων στάθμευσης,¹⁴ ανάμειξη χρήσεων (βιοτεχνικά υποστατικά μέσα σε περιοχές κατοικίας) με αποτέλεσμα την ποιοτική υποβάθμιση τόσο του δομημένου περιβάλλοντος αλλά κυρίως και του φυσικού, αφού κονιορτός, σκόνη, λήμματα καταλήγουν στην ατμόσφαιρα ή στα κανάλια άρδευσης.
- ε. Προβληματική ανάδειξη και σύνδεση των σημείων αναφοράς των χωριών ιδιαίτερα για τους πεζούς.

Ένα από τα κυριότερα προβλήματα που παρατηρείται στην περιοχή μελέτης αλλά και γενικότερα στην ύπαιθρο χώρα της Κύπρου είναι η ελαστική πολιτική της

¹⁴ Εξαιρέση αποτελούν κάποιες κοινότητες οι οποίες διατηρούν υποτυπώδη υποδομή.

Δήλωσης Πολιτικής (Σχέδιο Ανάπτυξης Υπαίθρου), η οποία επιτρέπει την ανέγερση κατοικίας έξω από τις καθορισμένες περιοχές ανάπτυξης με μόνο κριτήριο το τεμάχιο γης να εφάπτεται δημοσίου εγγεγραμμένου δρόμου. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα όχι μόνο την επέκταση της παρόδιας δόμησης έξω από τους οικισμούς αλλά και τη διασπορά της ανάπτυξης κατοικιών μέσα σε γεωργικές εκτάσεις ή λόφους και σε μακρινές αποστάσεις χωρίς να υπάρχει καμία λειτουργική σύνδεσή τους με τον κύριο οικισμό. Ως εκ τούτου δημιουργείται αλλοίωση του πολεοδομικού ιστού των κοινοτήτων ενώ παράλληλα εκτιμάται ότι επιβαρύνεται σημαντικά ο κοινοτικός προϋπολογισμός από την ανάγκη που δημιουργείται για παροχή υπηρεσιών πχ συλλογή απορριμμάτων, υδατο –προμήθεια κλπ.

4.6 ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ ΜΕ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΑΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Η συνέντευξη μέσω ερωτηματολογίων σχεδιάστηκε με σκοπό να συλλεχθούν από τις δέκα τοπικές αρχές των κοινοτήτων της περιοχής μελέτης (Κοιλιάδας Σολέας) οι απαραίτητες πληροφορίες. Χαρακτηρίζεται ως τύπου συνέντευξης καθώς τα δεδομένα που καταγράφονται σε αυτά ειπώθηκαν κατά την επίσκεψη στο πεδίο, ωστόσο όμως τα ερωτηματολόγια αφέθηκαν για συμπλήρωση σε τακτική συνεδρία με τα μέλη των κοινοτικών συμβουλίων.

Το ερωτηματολόγιο (Παράρτημα IV) είναι οργανωμένο σε μικρές ενότητες με απλές ερωτήσεις, ώστε να γίνεται εύκολα αντιληπτό. Στόχος του είναι, αφενός μέσα από την εμπειρία και την γνώση των Τοπικών Αρχών να εντοπιστούν τα κυριότερα χαρακτηριστικά και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει καθημερινά η κάθε κοινότητα ξεχωριστά και αφετέρου να διαφανεί το όραμα και ο τρόπος σκέψης για το μέλλον της περιοχής σε θέματα ανάπτυξης.

Με βάση τις απαντήσεις που δόθηκαν προέκυψαν τα ακόλουθα σημαντικά στοιχεία για την περιοχή ακολουθώντας τη δομή του ερωτηματολογίου:

- α. Έλλειψη θέσεων εργασίας που οδηγεί στην αστυφιλία ή την αναζήτηση εργασίας από νέους κυρίως σε άλλες περιοχές.
- β. Στον πρωτογενή τομέα παρουσιάζονται κυρίως διαρθρωτικά προβλήματα οργανωτικού χαρακτήρα εμπορίας (ψηλό κόστος μεταφοράς και διάθεσης των παραγόμενων προϊόντων).

- i. Παράγεται ποικιλία προϊόντων κυρίως φρούτων και κηπευτικών, ωστόσο υπάρχει εξειδίκευση στην παραγωγή ελαιόλαδου και παραδοσιακών προϊόντων όπως τυροκομικών (χαλούμι – αναρή).
- ii. Δεν υπάρχει σωστή αξιοποίηση του νερού για αρδευτικούς σκοπούς λόγω των ελλείψεων που υπάρχουν στην υποδομή.
- γ. *Στον δευτερογενή τομέα και ιδιαίτερα για τις μικρές βιοτεχνικές μονάδες και αποθήκες:*
 - i. Διασπείρονται ανεξέλεγκτα εντός των οικισμών με αποτέλεσμα τη δημιουργία όχλησης και ρύπανσης ή περιβαλλοντικής υποβάθμισης (ιδιαίτερα των ελαιοτριβείων).
 - ii. Καταγράφεται η αναγκαιότητα και επιθυμία για δημιουργία οργανωμένου χώρου για μετεγκατάσταση των βιοτεχνιών και αποθηκών.
- δ. *Στο τριτογενή τομέα:*
 - i. Καταγράφεται ευρύ φάσμα παρεχόμενων υπηρεσιών που καλύπτουν σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες ολόκληρης της περιοχής.
 - ii. Στον τομέα του τουρισμού, η τουριστική υποδομή συγκεντρώνεται κυρίως σε δύο κοινότητες (Κακοπετριά, Γαλάτα).
 - iii. Το τουριστικό προϊόν επαληθεύει τον μονόπλευρο χαρακτήρα του που έχει άμεση σχέση με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής και τις καλές κλιματικές συνθήκες (τουρισμός ορεινών θέρετρων) καθώς και στην εποχικότητα.
 - iv. Καταγράφεται ένα ευρύ φάσμα από αξιοθέατα όπως μνημεία, εκκλησίες γεφύρια τα οποία διασπείρονται σε όλες τις κοινότητες.
- ε. *Αναφορικά με τις κοινωνικές υποδομές:*
 - i. Η κατανομή των υπηρεσιών δεν είναι ομοιόμορφη ωστόσο οι δημόσιες υπηρεσίες εντοπίζονται κυρίως στην κοινότητα Ευρύχου.
 - ii. Βασικές υπηρεσίες όπως Κοινοτικά γραφεία, Ταχυδρομείο, Συνεργατικές Τράπεζες και μικρές βιβλιοθήκες παρέχονται σε όλες τις κοινότητες της περιοχής.
 - iii. Στις πλείστες κοινότητες λειτουργούν αθλητικοί σύλλογοι. Σε ορισμένες καταγράφονται πολιτιστικοί σύλλογοι ωστόσο σχεδόν όλοι αναφέρονται σε συλλόγους αποδήμων πράγμα που αποδεικνύει

την επιθυμία για ενδυνάμωση των δεσμών των αποδήμων με τον τόπο καταγωγής τους.

- iv. Κυριότερα παραδοσιακά επαγγέλματα που έχουν εξαφανιστεί από την περιοχή αναφέρονται αυτά του αγγειοπλάστη, του μεταξά, του τσαγκάρη, του κομωδρόμου¹⁵, μεταξουργού του βροχάρη¹⁶ και του στρατουρά¹⁷.
- στ. *Αναφορικά με το οδικό δίκτυο:* Το περιφερειακό οδικό δίκτυο κρίνεται ικανοποιητικό, ωστόσο προβλήματα εντοπίζονται στο τοπικό οδικό δίκτυο αναφορικά με τη συντήρηση και τη διάνοιξη νέων δρόμων στις οικιστικές περιοχές, ώστε να ενεργοποιηθεί η αδρανούσα γη. Όλες οι κοινότητες επισημαίνουν την αναγκαιότητα αναβάθμισης του εθνικού οδικού άξονα που συνδέει την περιοχή με τα αστικά κέντρα.
- ζ. *Στην ενότητα περιβάλλον:* επισημαίνεται πως ενώ έχει εκπονηθεί Σχέδιο Διαχείρισης της περιοχής Κarkώτη (CY 2000012) του Ευρωπαϊκού Δικτύου NATURA 2000 δεν έτυχε εφαρμογής του από τους αρμόδιους φορείς του εν λόγω σχεδίου.
- η. *Στην ερώτηση αν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των κοινοτήτων:* Διαπιστώνεται ότι υπάρχει μια θετική αντιμετώπιση και πρόθεση για συνεργασία μεταξύ των επιμέρους κοινοτήτων της Κοιλιάδας Σολέας, αφού έχουν όμοια προβλήματα τα οποία χρήζουν επίλυσης. Συνεργασία υπάρχει ήδη σε θέματα περιφερειακής εμβέλειας, όπως αυτά της συλλογής απορριμμάτων, της δημιουργίας βιοτεχνικής περιοχής, καθώς και της δημιουργίας κοινού αποχετευτικού συστήματος.
- θ. *Έργα και δραστηριότητες για περεταίρω συνεργασία:* Επισημαίνεται μεταξύ άλλων η δημιουργία μονοπατιού της φύσης, κοινές πολιτιστικές εκδηλώσεις και αναβάθμιση της υποδομής υπηρεσιών υγείας. Επιπλέον όλες οι κοινότητες βλέπουν θετικά τη δημιουργία ενιαίου σχεδίου προβολής και ανάδειξης της ευρύτερης περιοχής Σολέας και ιδιαίτερα την προβολή των πλεονεκτημάτων και του πλούτου της.

¹⁵ Κωμοδρόμος: το επάγγελμα του σιδηρουργού. Οι κωμοδρόμοι κατασκεύαζαν και επιδιόρθωναν μεταλλικά εργαλεία και εξαρτήματα που χρησιμοποιούσαν άλλοι επαγγελματίες. (ιστοσελίδα e_vilages.org)

¹⁶ Βροχάρης: Για επεξεργασία Λιναριού.

¹⁷ Στρατουράς: Ο τεχνίτης που κατασκευάζει τα σαμάρια. (Ιστοσελίδα e_village.org)

1. *Άλλες μορφές ανάπτυξης:* Άλλες μορφές ανάπτυξης που εισηγούνται έχουν έμμεση σχέση με την προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού όπως αγροτουρισμού, θρησκευτικός τουρισμός και περιβαλλοντικός (οικοτουρισμός). Επίσης επισημαίνεται η ανάγκη δημιουργίας συνεταιρισμού αγροτικών προϊόντων, καθώς και την παραγωγή εξειδικευμένων γεωργικών προϊόντων.

4.7 ΑΝΑΛΥΣΗ S W O T

Στην ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζεται η S W O T ανάλυση, δηλαδή η ανάλυση των δυνατών σημείων – πλεονεκτημάτων (Strengths), αδυναμιών – μειονεκτημάτων (Weaknesses), ευκαιριών (Opportunities) και απειλών – κινδύνων (Threats) της περιοχής μελέτης έπειτα από την αποτύπωση της υπάρχουσας κατάστασης.

Η ανάλυση αυτή αποτελεί ένα καθιερωμένο εργαλείο στρατηγικού σχεδιασμού για την καταγραφή των κυριότερων συμπερασμάτων που προκύπτουν από την ανάλυση του εσωτερικού και του εξωτερικού περιβάλλοντος της εκάστοτε υπό μελέτη περιοχής, προκειμένου να καθοριστούν οι άξονες παρέμβασης που θα δώσουν ώθηση στις παραμέτρους που καθιστούν την ανάπτυξη αναποτελεσματική. (Kajanus, et all 2003)

Συγκεκριμένα για τη SWOT ανάλυση που ακολουθεί, λαμβάνονται στοιχεία από την αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης που προηγήθηκε, τα οποία ομαδοποιούνται σε έξι επιμέρους κατηγορίες. Αναλυτικότερα, για τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα λαμβάνονται υπόψη οι εσωτερικές συνθήκες και δεδομένα που αφορούν την Κοιλάδα Σολέας, ενώ αντίστοιχα για τις ευκαιρίες και απειλές λαμβάνονται υπόψη οι υφιστάμενες ή πιθανές μελλοντικές συνθήκες που αφορούν το εξωτερικό περιβάλλον της και εκτιμάται ότι θα λειτουργήσουν θετικά ή ανασχετικά προς την ανάπτυξη της. Σημειώνεται ότι η κατηγοριοποίηση δεν λαμβάνει υπόψη κριτήρια προτεραιότητας αλλά αποτελεί απλή παράθεση τους.

	ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ		ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	
	ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ	ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
Θεσμικό	Ύπαρξη θεσμοθετημένου σχεδίου Ανάπτυξης (ΔΠ) το οποίο καθοδηγεί την ανάπτυξη στην ύπαιθρο	(ΔΠ) Απροσδιόριστος ο ρόλος του στην περιφέρεια και έλλειψη εθνικού Χωροταξικού Πλαισίου με αναγκαία ιεράρχηση σχεδιασμού	Εκπόνηση τοπικού σχεδίου Κοιλάδας Σολέας	
	Ύπαρξη προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης , τουριστική πολιτική κλπ	Απροσδιόριστες τομεακές παρεμβάσεις τους στο χώρο	Χρηματοδοτικές ευκαιρίες που προκύπτουν από την εθνική και ευρωπαϊκή στρατηγική	
	Ύπαρξη στρατηγικών Σχεδίων και Ρυθμιστικών σχεδίων (ορισμένων κοινοτήτων)		Αξιοποίηση των προτάσεων (δράσεων) που προκύπτουν από τα Ρυθμιστικά Σχέδια για αναζωογόνηση των κοινοτήτων της υπαίθρου	
Διοικητικό		Αδυναμία συντονισμένων δράσεων των τοπικών αρχών της Κοιλάδας Σολέας	Συμπλεγματοποίηση κοινοτήτων και συνεργασία για επίτευξη κοινών στόχων και επίλυση κοινών προβλημάτων	Μείωση πιθανοτήτων για αξιοποίηση αναπτυξιακών στρατηγικών

Δημογραφικά	Γενική πληθυσμιακή ισορροπία με οριακές τάσεις αύξησης	Πληθυσμιακή αποψίλωση μέρους των βόρειων κοινοτήτων με ενίσχυση της τάσης αστυφιλίας		
	Σταθεροποίηση και οριακή αύξηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού	Έλλειψη θέσεων εργασίας για απασχόληση. Τάση φυγής και αστυφιλίας.		Απορρόφηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού από άλλες περιοχές
Κοινωνική υποδομή	Έπαρξη κοινωνικών υποδομών (εκπαίδευση, αστυνομία, πυροσβεστική ΑΤΗΚ, ΑΗΚ, άρδευση)	Ανεπαρκής παροχή υπηρεσιών στον τομέα της υγείας	Οι κοινωνικές υποδομές ενισχύουν την πιθανότητα προσέλκυσης πληθυσμού	
Αναπτυξιακή και Οικονομική Ταυτότητα	Έπαρξη οικονομικής δραστηριότητας σε όλους του τομείς με έμφαση στον τριτογενή τομέα (τομέας παροχής υπηρεσιών)	Μείωση της απασχόλησης του πρωτογενούς τομέα και σταδιακή υποβάθμιση του		

	Δημιουργία οργανωμένης βιοτεχνικής περιοχής (πάρκο), δίνει τη δυνατότητα ευκαιριών απασχόλησης στον τοπικό πληθυσμό.		Προσέλκυση νέου πληθυσμού στην περιοχή. Ενισχύονται οι πιθανότητες για προσέλκυση ξένων επενδύσεων στην περιοχή	
	Δυνατότητα αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας παρέχοντας την ευκαιρία σε τοπικές επιχειρήσεις να μετεξελιχτούν ή να δημιουργήσουν νέες.	Παρατηρείται υποβάθμιση του πολεοδομικού ιστού από τη λειτουργία μικρών βιοτεχνιών και εργαστηρίων		
	Εμφάνιση τάσης οριζόντιας συνεργασίας μεταξύ των κοινοτήτων (συλλογή σκυβάλων, δημιουργία κοινού αποχετευτικού συστήματος)	Έλλειψη ισχυρών τοπικών οριζόντιων σχέσεων και συνεργασιών	Δυνατότητα ενίσχυσης του προφίλ της περιοχής δίνοντας στην περιοχή ισχυρότερο λόγο προς τις αρχές	

	Ποικιλία παραγόμενων αγροτικών προϊόντων, αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, ελαιόλαδο	Απουσία συντονισμού/ συνεργασίας για τυποποίηση και προώθησής τους	Αναγνώριση των τοπικών τυποποιημένων προϊόντων ως παραδοσιακής προέλευσης (πχ ελαιόλαδο) διάθεσή τους στις πόλεις	Ανταγωνιστικότητα από άλλες περιοχές με ίδιου τύπου προϊόντα
	Μεταλλευτική δραστηριότητα και παραγωγή χαλκού	Περιβαλλοντική πίεση – υποβάθμιση (θόρυβος, σκόνη)	Συμβολή στην ανάπτυξη και προβολή της μεταλλευτικής κληρονομιάς	
	Παροχή τουριστικής υποδομής (διαμονή, χώρων εστίασης , ψυχαγωγία)	Χαμηλής ποιότητας παρεχόμενων τουριστικών υποδομών (δυνατότητες βελτίωσης)	Δυνατότητα συνεργασίας με την ευρύτερη περιοχή Τροόδους (Μαραθάσα, Κρασοχώρια)	Ύπαρξη ανταγωνισμού από άλλες περιοχές. Αλλοίωση του τοπικού τουριστικού προϊόντος στα πρότυπα μαζικού τουρισμού.
	Ικανοποιητική ποιότητα περιφερειακού οδικού δικτύου			

Οδικό Δίκτυο υποδομές	Ύπαρξη εθνικού οδικού δικτύου		Προώθηση κατασκευής αυτοκινητόδρομου για μείωση της χρονοαπόστασης από το αστικό κέντρο Λευκωσίας	
	Ύπαρξη αγροτικών δρόμων για εξυπηρέτηση των γεωργικών δραστηριοτήτων	Δεν είναι εγγεγραμμένοι οι υφιστάμενοι αγροτικοί δρόμοι	Προώθηση εγγραφής τους	Πιθανότητα κατακερματισμού του τοπίου με διασπορά οικιστικής ανάπτυξης
	Ικανοποιητικές υποδομές δικτύων ύδρευσης , αποχέτευσης (στις κοινότητες Κακοπετριά Γαλάτα) και όμβριων	Έλλειψη αποχετευτικού συστήματος στους υπόλοιπους οικισμούς της Κοιλάδας		
	Ικανοποιητικό επίπεδο βασικών δημόσιων και άλλων υπηρεσιών (αστυνομία, πυροσβεστική, ΑΤΗΚ, ΑΗΚ, τράπεζα)	Αδυναμία παροχής επαρκών υπηρεσιών υγείας	Δυνατότητα προσέλκυσης πληθυσμού	
	Φράγμα Σολιάς: Ενίσχυση αρδευτικών αναγκών όλων των κοινοτήτων			

Φυσικό & Πολιτιστικό περιβάλλον	Καλές κλιματολογικές συνθήκες που ευνοούν την ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων (τουρισμός, γεωργία)		Αξιοποίηση κονδυλίων που ενισχύουν τους Κύπριους αγρότες. Δυνατότητα προσέλκυσης τουρισμού όλες τις εποχές	
	Πλούσια ποικιλία φυσικού περιβάλλοντος (NATURA 2000)	Αδυναμίες σύνδεσης με το παρεχόμενο τουριστικό προϊόν	Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος (μονοπάτια της φύσης. Αξιοποίηση του Σχεδίου Διαχείρισης NATURA 2000 του ποταμού Καρκώτη	Κίνδυνος από πυρκαγιές
	Αξιόλογα μνημεία ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς εκκλησίες, μύλοι, γεφύρια, μικρά μουσεία	Περιορισμένη αξιοποίηση και προβολή των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς	Ανάπτυξη θεματικών διαδρομών που να περιλαμβάνουν τα μνημεία αυτά για προσέλκυση τουρισμού	
	Αξιόλογα κτίσματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς σε όλους τους πυρήνες των οικισμών	Φθορά, κακή συντήρηση και άστοχες επεμβάσεις Υποβάθμιση της αισθητικής εικόνας των πυρήνων	Δυνατότητα αξιοποίησης προγραμμάτων χρηματοδότησης για διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς	

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

4.8 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Από την ανάλυση των χαρακτηριστικών της περιοχής μελέτης διαπιστώνεται ότι η Κοιλάδα Σολέας, διαθέτει ένα πλούσιο ιστορικό παρελθόν, καθώς και ένα αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Ωστόσο σήμερα παρατηρούνται μεγάλες αποκλίσεις ως προς το βαθμό ανάπτυξης μεταξύ του βόρειου τμήματος (Κατύδατα, Λινού, Φλάσου) και του νότιου τμήματος από Ευρύχου μέχρι Κακοπετριά. Υπάρχουν δηλαδή ανισότητες που δημιουργούν την εικόνα ενός *έντονου δυϊσμού*. Οι κοινότητες του βόρειου τμήματος παρουσιάζουν πληθυσμιακή αποδυνάμωση, αδυναμία ανανέωσης του πληθυσμού και του εργατικού δυναμικού τους. Έχουν οικονομικό προορισμό την ενασχόληση τους με το γεωργικό τομέα. Η εικόνα αυτή αντικατοπτρίζει το φαινόμενο που παρατηρείται σε Ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο και αφορά τις περιοχές που χαρακτηρίζονται από μαρασμό και εγκατάλειψη λόγω του μονοδιάστατου χαρακτήρα της οικονομίας και απουσίας/εκμετάλλευσης του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας και του αγροτικού χώρου.

Αντίθετα στις κοινότητες του νότιου τμήματος της Κοιλάδας συγκεντρώνεται το 78% περίπου του συνολικού πληθυσμού της περιοχής και η δημογραφική της κατάσταση παρουσιάζεται σταθερή, με οριακή αυξητική τάση. Επίσης η οικονομία της στηρίζεται πρώτιστα στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών.

Μια άλλη διαπίστωση είναι, πως η περιοχή ως σύνολο παρουσιάζει δυνατότητες και προοπτικές για ενδογενή ανάπτυξη / αναγέννηση αφού διαθέτει τους αναγκαίους πόρους που μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία για ένα τέτοιο εγχείρημα. Ωστόσο χρήζει άμεσης συνεργασίας των φορέων και των δρώντων που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τα βασικά σημεία στήριξης της τοπικής και ενδογενούς ανάπτυξης. Η πρόθεση για συνεργασία μεταξύ των κοινοτικών συμβουλίων αποτελεί θετική εξέλιξη αφού έχει ήδη εκδηλωθεί μέσα από διάφορες δράσεις στην περιοχή.

Κεφάλαιο 5

Πρόταση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΡΟΤΑΣΗ:**ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ ΔΙΑΒΙΩΣΗΣ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΝΟΔΟ ΤΟΥ ΒΙΟΤΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΠΡΟΣ ΩΦΕΛΟΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ**

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται η πρόταση που εκτιμάται ότι θα συνεισφέρει στην τόνωση της 'βιώσιμης' ανάπτυξης των κοινοτήτων της Κοιλάδας Σολέας, λαμβάνοντας υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στην ανάλυση που προηγήθηκε. Εκτιμάται ότι μπορεί να συμβάλει στην προσπάθεια για αντιμετώπιση των προβλημάτων που παρουσιάζονται δίνοντας κατεύθυνση με μέτρα και δράσεις που αποσκοπούν στην αξιοποίηση των ευκαιριών / προοπτικών στο πλαίσιο της συνεργασίας των κοινοτήτων μεταξύ τους. Παράλληλα λαμβάνονται υπόψη οι πρόνοιες των εθνικών πολιτικών οι οποίες αφορούν την ύπαιθρο και περιλαμβάνονται στο Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης, στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητας και Αειφορίας. Σημειώνεται ότι η πρόταση δεν στοχεύει να παρουσιάσει ένα ολοκληρωμένο Στρατηγικό Σχέδιο γιατί αυτό αποτελεί μέρος διεπιστημονικής προσέγγισης και ξεπερνά το πλαίσιο της παρούσας εργασίας.

Σχεδιάγραμμα 4: Πρόταση

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Η πρόταση αποτελείται από 3 βασικούς στόχους που περιλαμβάνουν μέτρα και δράσεις. Με τον τρόπο αυτό επιχειρείται η οργάνωση και απόδοση ρόλων στις κοινότητες της Κοιλάδας Σολέας, ώστε να υπάρχει συμπληρωματικότητα των έργων

και δραστηριοτήτων τους αλλά και εξισορρόπηση των ενδογενών ανισοτήτων που επικρατούν. Σύμφωνα με το σχεδιάγραμμα 4 βασικός σκοπός της πρότασης είναι η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και η άνοδος του βιοτικού επιπέδου του τοπικού πληθυσμού της περιοχής μελέτης. Για την επίτευξη του βασικού αυτού σκοπού προτείνονται οι ακόλουθοι στόχοι:

- α. Προστασία ανάδειξη και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.
- β. Ενίσχυση των οικονομικών δραστηριοτήτων.
- γ. Απόδοση ρόλων στις κοινότητες της περιοχής.

Πιο κάτω αναλύονται περεταίρω οι στόχοι αυτοί, εντάσσοντας μέσα μέτρα και δράσεις που εκτιμάται ότι θα συμβάλουν θετικά στην αναπτυξιακή πορεία της Κοιλιάδας.

5.1 ΣΤΟΧΟΣ 1: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ – ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

Ο σκοπός του πιο κάτω στόχου αποσκοπεί στην αναβάθμιση, ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού, οικιστικού περιβάλλοντος, καθώς και της πολιτιστικής κληρονομιάς ώστε να ενισχυθεί ο κοινωνικοοικονομικός ιστός και να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής στις εισηγούμενες περιοχές παρέμβασης.

5.1.1 ΜΕΤΡΟ 1: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ – ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΔΡΑΣΕΙΣ:

- α. Δημιουργία μονοπατιού – διαδρομής ‘Φύσης και τοπίου’ Προτείνεται να γίνει μονοπάτι – διαδρομή κατά μήκος του ποταμού Καρκώτη που χαρακτηρίζεται Τόπος Κοινοτικής Σημασίας (SCI) και ακολούθως ενοποίηση του με τα υφιστάμενα των κοινοτήτων Γαλάτα, Κακοπετριά. Το μονοπάτι προτείνεται σε κατά τόπους σημεία να είναι προσπελάσιμο και για άτομα με αναπηρία ώστε η προσβασιμότητα από όλες τις κοινωνικές ομάδες να είναι εφικτή. Επίσης προτείνεται να είναι φωτισμένο σε σημεία με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. (Παράρτημα I, Εικόνες 43,44)
- β. Δημιουργία σημείων θέας σε επιλεγμένες τοποθεσίες των κοινοτήτων που προσφέρονται και έχει πρόσβαση στο κοινό. (Παράρτημα I Εικόνες 37-40 , Παράρτημα III, Χάρτης 12 Πρόταση)
 - i. Κακοπετριά: Στο δρόμο Κακοπετριάς – Αγίου Νικολάου (Γεράμπελα)

- ii. Σινά Όρος: Μούττη Σταυρού
- iii. Κοράκου: Άγιος Λουκάς
- iv. Τεμβριά: Πυρόβουνος
- v. Ευρύχου: Προφήτης Ηλίας
- vi. Φλάσου: Άγιος Γεώργιος Επιτυδιώτης
- vii. Λινού: Προφήτης Ηλίας (Δημήσταυρος)
- viii. Κατύδατα: Κοινοτικό πάρκο (ύψωμα)

Τα σημεία θέας θα εξοπλιστούν με στοιχειώδη έργα υποδομής όπως ξύλινα παγκάκια, ενημερωτικές πινακίδες κάδους κλπ.

- γ. Δημιουργία κέντρου Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης με ανάλογο εξοπλισμό για διαλέξεις και δραστηριότητες. Προτείνεται η δημιουργία τέτοιου κέντρου στην κοινότητα Φλάσου στο Δημοτικό Σχολείο Λινού – Φλάσου το οποίο δε λειτουργεί. Επιπλέον να ληφθούν υπόψη προτεινόμενες δράσεις του Διαχειριστικού Σχεδίου που έχει εκπονηθεί. Παράρτημα ΙΙΙ, Χάρτης 12 Πρόταση).

5.1.2 ΜΕΤΡΟ 2: ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ

ΔΡΑΣΕΙΣ:

- α. Οικιστική αναβάθμιση περιοχών με αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον σε όλους τους πυρήνες των οικισμών.
Σε όλους τους πυρήνες των οικισμών παρατηρούνται αξιόλογα στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, ως εκ τούτου προτείνονται οι ακόλουθες δράσεις:
 - i. Αποκατάσταση άμεσων διατηρητέων οικοδομών με αξιόλογο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον.
 - ii. Λιθοστρώσεις δρόμων πυρήνων οικισμών, πεζοδρόμων και λειτουργική σύνδεσή τους με τα αξιόλογα μνημεία δομημένου περιβάλλοντος του οικισμού. (Παράρτημα Ι, Εικόνες 41,42)
 - iii. Διαμορφώσεις και αναπλάσεις κοινόχρηστων χώρων εφαρμόζοντας μελέτες ανάπλασης προβλεπόμενες από τα ρυθμιστικά σχέδια.
- β. Ανάδειξη μνημείων και κτιρίων των οικισμών.
Στοιχεία αγροτικής υπαίθρου όπως νερόμυλοι:

- i. Αναστύλωση σειράς νερόμυλων στην κοινότητα Λινού (τοποθεσία μύλοι)
 - ii. Συντήρηση και αξιοποίηση τριών νερόμυλων στη Φλάσου, τριών στην Κοράκου, ένα στην Τεμβριά (Γερόβρυση), ένα στα Καλιάνα, δύο στην Ευρύχου.
- γ. Μοναστήρια – Εκκλησίες:
- i. Συντήρηση ανάδειξη και προβολή του θρησκευτικού πλούτου της Κοιλάδας με την δημιουργία θρησκευτικής διαδρομής.
- δ. Διαδρομή τρένου:
- i. Διενέργεια μελέτης για πιθανότητα αναβίωσης της διαδρομής του τρένου από την κοινότητα Κατύδατα μέχρι Ευρύχου. Ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα ξενάγησης κατά μήκος του ποταμού Καρκώτη βιώνοντας μια μοναδική εμπειρία για τα δεδομένα της Κύπρου. (Παράρτημα III χάρτης 12, πρόταση)
- ε. Μουσειακοί Χώροι:
- i. Συντήρηση και ανάδειξη των υφιστάμενων μουσείων αγροτικής και μεταλλευτικής κληρονομιάς που απαντώνται στις κοινότητες Γαλάτα Κακοπετριά και Κατύδατα μέσω μιας θεματικής διαδρομής πολιτισμού. Η διαδρομή θα μπορούσε να συμπεριλάβει ξενάγηση στο ενεργό μεταλλείο Σκουριώτισσας λόγω ύπαρξης αυθεντικού υλικού όπως γαλαρίες και αρχαία σκουριά.
- στ. Ενίσχυση στη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων:
- i. Οργάνωση κοινών πολιτιστικών εκδηλώσεων των κοινοτήτων με θεματικές ενότητες όπως:
 - Αναβίωση παλιών εθίμων
 - Μουσικές συναυλίες
 - Θεατρικές παραστάσεις από Κρατικό και Ιδιωτικά θέατρα
 - Φεστιβάλ σε συνεργασία με άλλες κοινότητες της Κύπρου διάρκειας δύο – τριών ημερών.

5.2 ΣΤΟΧΟΣ 2: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Ο στόχος αυτός προβλέπει παρεμβάσεις με σκοπό την ενίσχυση / αναβάθμιση των κλάδων της γεωργίας, της μεταποίησης (βιοτεχνίας) και του τουρισμού ώστε να

διερευνηθεί η οικονομική βάση της περιοχής και να προσφερθούν νέες θέσεις εργασίας. Για το σκοπό αυτό προτείνεται η λήψη των ακόλουθων μέτρων:

5.2.1 ΜΕΤΡΟ 1: ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ: ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΤΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΙΝΟΥ

ΔΡΑΣΕΙΣ:

- α. Προώθηση υλοποίησης του έργου βιοτεχνικής περιοχής στην κοινότητα Λινού στην οποία υπάρχει καθορισμένη Βιοτεχνική Ζώνη. Το σχέδιο εκπονήθηκε από το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως και προβλέπει τη δημιουργία εξήντα πέντε (65) βιοτεχνικών οικοπέδων με ανάλογες διευκολύνσεις όπως χώρους πρασίνου, στάθμευσης, κεντρικές λειτουργίες, εστιατόριο καφενείο και μικρή αίθουσα εκθέσεων. (Παράρτημα III Χάρτης 12)
 - i. Το έργο μπορεί να υλοποιηθεί κατά φάσεις νοουμένου ότι όλες οι εμπλεκόμενες κοινότητες δείξουν έμπρακτα το ενδιαφέρον τους.
 - ii. Το σχέδιο αυτό μπορεί να τύχει συγχρηματοδότησης των έργων υποδομής από το κράτος (4/5) Υπουργείο Εσωτερικών και Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου Βιομηχανίας και Τουρισμού και του συνόλου των κοινοτήτων κατά το (1/5).
 - iii. Το έργο αναμένεται να συνεισφέρει αφενός στην εξυγίανση των περιοχών ανάπτυξης και αφετέρου στη δημιουργία οργανωμένης υποδομής και ανάπτυξης της βιοτεχνικής δραστηριότητας. Παράλληλα δύναται να προσελκύσει νέες βιοτεχνίες δημιουργώντας πρόσθετες ευκαιρίες απασχόλησης του τοπικού πληθυσμού.
 - iv. Εκμετάλλευση κονδυλίων από την ΕΕ για ενίσχυση της νεανικής επιχειρηματικότητας με τη δημιουργία μονάδων συσκευασίας τοπικών και άλλων προϊόντων.

5.2.2 ΜΕΤΡΟ 2: ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ: ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΝΕΡΟΥ ΤΟΥ ΥΔΑΤΟΦΡΑΚΤΗ

ΔΡΑΣΕΙΣ:

- α. Προώθηση ορθολογικής χρήσης και αξιοποίησης νερού του υδατοφράκτη με τη δημιουργία αρδευτικών συστημάτων διανομής στα επιμέρους γεωργικά τεμάχια για αποφυγή απωλειών (εξάτμιση απορρόφηση).

- β. Δημιουργία αγροτικού δικτύου δρόμων με πλάτος μικρότερο των τεσσάρων (4) μέτρων για αποφυγή της μεμονωμένης κατοικίας ώστε να δοθεί πρόσβαση σε αγροτεμάχια κυρίως σε περιοχές των βόρειων κοινοτήτων όπου η μορφολογία του εδάφους το επιτρέπει.
- γ. Προώθηση της καλλιέργειας βιολογικών προϊόντων και συντονισμένη προσπάθεια για διάθεσή τους πρώτιστα στην τοπική αγορά (ξενοδοχεία, εστιατόρια, υπεραγορές κλπ).
- δ. Δημιουργία συνεργασίας παραγωγών ελαιολάδου με στόχο την πιστοποίηση και οργανωμένη εμπορία του.
- ε. Εξειδίκευση καλλιεργειών για τα οποία η περιοχή έχει παράδοση όπως ψυχανθή (κουκιά, λουβιά φασόλια μπιζέλι).
- στ. Ενίσχυση της καλλιέργειας αρωματικών φυτών.
- ζ. Διερεύνηση δημιουργίας Ινστιτούτου Γεωργικής Έρευνας και Εκπαίδευσης. Ένα τέτοιο κέντρο έρευνας θα μπορούσε να χωροθετηθεί στην περιοχή Σκουριώτισσας στη οποία υπάρχει κτηριακό απόθεμα όπως τα παλιά γραφεία της μεταλλευτικής εταιρείας και οι κατοικίες μεταλλωρύχων. Σε περίπτωση επίλυσης του πολιτικού προβλήματος το κέντρο αυτό θα μπορούσε να προωθήσει τη δικοινοτική συνεργασία στον τομέα της έρευνας. (Παράρτημα III χάρτης 12)
- η. Οριζόντια συνεργασία με τον τουριστικό τομέα (γεωργικός τουρισμός) όπως είναι η διοργάνωση μήνα του τρύγου της ελιάς στοχεύοντας στη συμμετοχή των επισκεπτών να ζήσουν από κοντά τη διαδικασία μαζέματος, μεταφοράς μέχρι την εξαγωγή του ελαιολάδου από τα ελαιοτριβεία.

5.2.3 ΜΕΤΡΟ 3: ΤΟΜΕΑΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Σκοπός του στόχου αυτού είναι να συντελέσει στην απόδοση ταυτότητας του τουριστικού προϊόντος της περιοχής. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η προσέλκυση ειδικών κατηγοριών επισκεπτών μέσα από την δημιουργία θεματικών δραστηριοτήτων όπως γνωριμία με το περιβάλλον, τους φυσικούς πόρους, τη λαϊκή παράδοση, την ιστορία και τέχνη της περιοχής.

ΔΡΑΣΕΙΣ:

- α. Δημιουργία ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού με στόχο τον εμπλουτισμό του υφιστάμενου τουριστικού προϊόντος της περιοχής με

ανάδειξη και εκμετάλλευση των φυσικών και πολιτιστικών της πόρων. Τέτοιες μορφές εναλλακτικού τουρισμού δύναται να αποτελέσουν:

- i. Δημιουργία διαδρομών περιήγησης δίνοντας τη δυνατότητα επίσκεψης σε όλες τις κοινότητες της ‘Κοιλάδας των Μύλων’¹⁸. Η διαδρομή μπορεί να περιλαμβάνει τρεις επιμέρους διαδρομές (Για όλες τις διαδρομές Παράρτημα III χάρτης13)

Διαδρομή 1: Κατύδατα μέχρι Φλάσου (προτείνεται η διαδρομή να είναι από βόρεια προς νότια). 4.305 χιλιόμετρα

Ξενάγηση στο μουσείο Μεταλλευτικής Κληρονομιάς – Μεταλλείο, περιδιάβαση κατά μήκος του ποταμού Καρκώτη και γνωριμία με τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος καθώς και τα μνημεία πολιτισμικού περιβάλλοντος όπως γεφύρια και μύλους της κοινότητας Λινού. Συνέχιση από το μονοπάτι κατά μήκος του ποταμού και είσοδος στην κοινότητα Φλάσου. Ξενάγηση στο περιβαλλοντικό κέντρο Λινού-Φλάσου (δημοτικό σχολείο). Στη συνέχεια ξενάγηση στους νερόμυλους της Φλάσου και τέλος από το γεφύρι (πετρογιόφυρο) κατάληξη στο μονοπάτι της φύσης.

Διαδρομή 2: Καλιάνα –Τεμβριά - Κοράκου - Ευρύχου (προτείνεται η διαδρομή να είναι με κατεύθυνση από νότια προς βόρεια). 5.106 χιλιόμετρα.

Ξενάγηση στο χάνι λαϊκής τέχνης και στη συνέχεια στο μύλο των Καλιανών. Η διαδρομή ακολουθεί μέσω μονοπατιού της φύσης κατά μήκος του ποταμού Καρκώτη για την κοινότητα Τεμβριά. Επίσκεψη στο νερόμυλο – γερόβρυση και ακολούθως συνέχιση της διαδρομής για την κοινότητα Κοράκου από το μονοπάτι. Στην είσοδο της κοινότητας υπάρχει το πέτρινο γεφύρι από το οποίο θα συνεχίσει η διαδρομή για επίσκεψη στη Βυζαντινή Εκκλησία Αγίου Λουκά που αποτελεί και σημείο Θέας. Ανατολικά βρίσκεται η κοινότητα Ευρύχου. Η διαδρομή για την κοινότητα Ευρύχου που ακολουθεί περιλαμβάνει πρώτα την επίσκεψη των νερόμυλων Κουμνά, Παλιομυλίτη και Ζωγράφου πριν

¹⁸ Γίνεται αναφορά της Κοιλάδας Σολέας ως Κοιλάδα των Μύλων καθώς σε όλες τις κοινότητες υπάρχει οι παλιοί νερόμυλοι. (Τουρισμός της Υπαίθρου: Κυπριακός Οργανισμός τουρισμού)

από την έξοδο από την κοινότητα Κοράκου. Τέλος, συνέχιση της διαδρομής και κατάληξη στην κοινότητα Ευρύχου. Επίσκεψη στο μουσείο σιδηροδρόμου και ακολούθως στους νερόμυλους Στυλλή και Λατσιοστός.

Διαδρομή 3: Κακοπετριά – Γαλάτα – Σινά Όρος (προτείνεται η διαδρομή να είναι από νότια προς βόρεια). 7.572 χιλιόμετρα

Αφετηρία της διαδρομής αποτελεί το Μοναστήρι Αγίου Νικολάου της Στέγης. Η διαδρομή συνεχίζει με περιδιάβαση στην παλιά Κακοπετριά και επίσκεψη στο νερόμυλο (της Γωνιάς) και στη συνέχεια στα μουσεία Ελαιόμυλος και Ληνός. Ακολούθως η διαδρομή συνεχίζει προς την κοινότητα Γαλάτα με επίσκεψη στο νερόμυλο Κυρίλλου (ιδιωτικός) και στο μουσείο Λαϊκής τέχνης. Ακολουθεί η επίσκεψη στο νερόμυλο της Ροδούς και από το ήδη υφιστάμενο μονοπάτι της φύσης κατάληξη στις Βυζαντινές εκκλησίες Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (UNESCO) Παναγίας της Ποδίθου και Αρχαγγέλου. Η διαδρομή συνεχίζει κατηφορικά από το μονοπάτι της φύσης προς τη κοινότητα Σινά Όρος στην οποία η διαδρομή συνεχίζει με κατεύθυνση ανατολική εντός πια της κοινότητας και καταλήγει στο σημείο θέας (Μούττη του Σταυρού) από που φαίνεται ολόκληρη η Κοιλάδα Σολέας μέχρι τον κόλπο Μόρφου όπου και καταλήγει.

- β. Προώθηση θρησκευτικού τουρισμού σε συνεργασία με τη Μητρόπολη Μόρφου για καλύτερη οργάνωση και ξενάγηση. Η επίσκεψη δυνατόν να συμπεριλάβει όλες τις αξιόλογες εκκλησίες που αναφέρονται στον πίνακα 2.
- γ. Προώθηση γεωργικού τουρισμού όπως αναφέρεται στην ενότητα 5.2.2. για εθελοντική εργασία από ομάδες τουριστών σε συγκεκριμένες γεωργικές εργασίες¹⁹.
- δ. Προώθηση του αγροτουρισμού με την δημιουργία μικρών αγροτουριστικών καταλυμάτων εκμεταλλευόμενοι το κτηριακό απόθεμα που υφίστανται στους οικιστικούς πυρήνες των κοινοτήτων αλλά στο πλαίσιο της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του κάθε χωριού.

¹⁹ Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι υπήρξε ενδιαφέρον για τον τρύγο ελιών από ομάδα Γερμανών τουριστών που έτυχε να βρίσκονται στη κοιλάδα Σολέας το καλοκαίρι του 2012. Αναφορά για τον γεωργικό τουρισμό γίνεται και στα ερωτηματολόγια.

- ε. Προώθηση δημιουργίας ζωνών παραθεριστικής κατοικίας στις κοινότητες Καλιάνα και Σινά Όρος όπου έχει εκδηλωθεί ενδιαφέρον από επενδυτές ανάπτυξης γης.
- στ. *Αθλητικός τουρισμός:*
Αξιοποίηση των υφιστάμενων αθλητικών εγκαταστάσεων και υποδομών (με χορτοτάπητα) που υπάρχουν στις κοινότητες Κοράκου και Κακοπετριά για περεταίρω προώθηση του αθλητικού τουρισμού. Δυνατότητα προπόνησης ομάδων ποδοσφαίρου είτε της Κύπρου είτε από εξωτερικό καθώς και διοργάνωση τουρνουά ποδοσφαίρου φιλικών συναντήσεων αγροτικών ομάδων.
- ζ. Η μελέτη για δημιουργία ενός κολυμβητηρίου εκτιμάται ότι θα προωθούσε περισσότερο τον αθλητικό τουρισμό στην περιοχή αλλά και γενικότερα θα εξυπηρετούσε τον τοπικό πληθυσμό για ψυχαγωγία. Ενδεικτικά προτείνεται στη κοινότητα Τεμβριά που βρίσκεται δίπλα από την κοινότητα Κοράκου η οποία έχει γήπεδο ποδοσφαίρου. Δημιουργείται με τον τρόπο αυτό ένα cluster (σύμπλεγμα) αθλητισμού σε δύο σχεδόν ενωμένες κοινότητες. (Παράρτημα III Χάρτης Πρότασης).
- η. Δημιουργία πράσινου σημείου το οποίο θα εξυπηρετεί όλες τις κοινότητες της Κοιλάδας Σολέας.

5.3 ΣΤΟΧΟΣ 3: ΑΠΟΔΟΣΗ ΡΟΛΩΝ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Ο 3^{ος} στόχος αποσκοπεί στο να αποδώσει διακριτούς ρόλους στις κοινότητες ώστε να μην είναι ανταγωνιστικές μεταξύ τους, αλλά να λειτουργούν συμπληρωματικά. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η δημιουργία κοινού οράματος των κατοίκων για την περιοχή και διευκολύνεται η επεξεργασία εξειδικευμένων δράσεων προωθώντας την οριζόντια μεταξύ τους συνεργασία. Παράλληλα μειώνεται ο κίνδυνος επιδείνωσης των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Πιθανοί ρόλοι: Οι ρόλοι κατανέμονται με βάση τα χαρακτηριστικά που έχουν παρατηρηθεί στο χώρο λαμβάνοντας υπόψη συγχρόνως και τα αποτελέσματα που προκύπτουν από τα ρυθμιστικά σχέδια που έχουν εκπονηθεί στη πλειοψηφία των κοινοτήτων.

5.3.1 ΡΟΛΟΣ 1: ΚΑΤΥΔΑΤΑ ΛΙΝΟΥ ΦΛΑΣΟΥ: ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Αποτελούν κατά κύριο λόγο αγροτικές κοινότητες (με έμφαση στην ανάπτυξη του γεωργικού κλάδου). Υπάρχουν εκτάσεις με γόνιμη και παραγωγική γη, πεδινό έδαφος που ευνοεί την παραγωγή αγροτικών προϊόντων. Παράλληλα παρατηρείται η μεταλλευτική δραστηριότητα λόγω της ύπαρξης κοιτασμάτων χαλκού. Ο ρόλος που δίνεται στις πιο πάνω κοινότητες είναι η συνέχιση και αναβάθμιση του γεωργικού τους χαρακτήρα. Η ύπαρξη επίσης κατάλληλου χώρου ο οποίος αναμένεται να διαμορφωθεί σε σύγχρονη βιοτεχνική περιοχή δίνει την ευκαιρία για ανάδειξη της βόρειας περιοχής σε βιοτεχνικό κέντρο της κοιλάδας.

5.3.2 ΡΟΛΟΣ 2: ΕΥΡΥΧΟΥ: ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η κοινότητα κατέχει κεντροβαρή θέση στο χώρο τόσο ως προς τη γεωγραφική της θέση όσο και ως προς τις υπηρεσίες. Συγκεντρώνονται όλες οι εκπαιδευτικές και διοικητικές δημόσιες λειτουργίες που παρέχουν υπηρεσίες σε όλες τις κοινότητες της περιοχής μελέτης. Στην κοινότητα βρίσκεται και η έδρα της Μητρόπολης Μόρφου από το 1974 όπου και μεταφέρθηκε εκεί.

5.3.3 ΡΟΛΟΣ 3: ΚΟΡΑΚΟΥ ΤΕΜΒΡΙΑ: ΚΕΝΤΡΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Η ανάπτυξη υποδομών αθλητικού χαρακτήρα δημιουργεί προοπτικές για απόδοση ρόλου αθλητικού κέντρου της περιοχής. Δίνεται ευκαιρία για αναβάθμιση και εμπλουτισμό των υποδομών με δημιουργία κολυμβητηρίου, κλειστού γηπέδου αθλοπαιδιών.

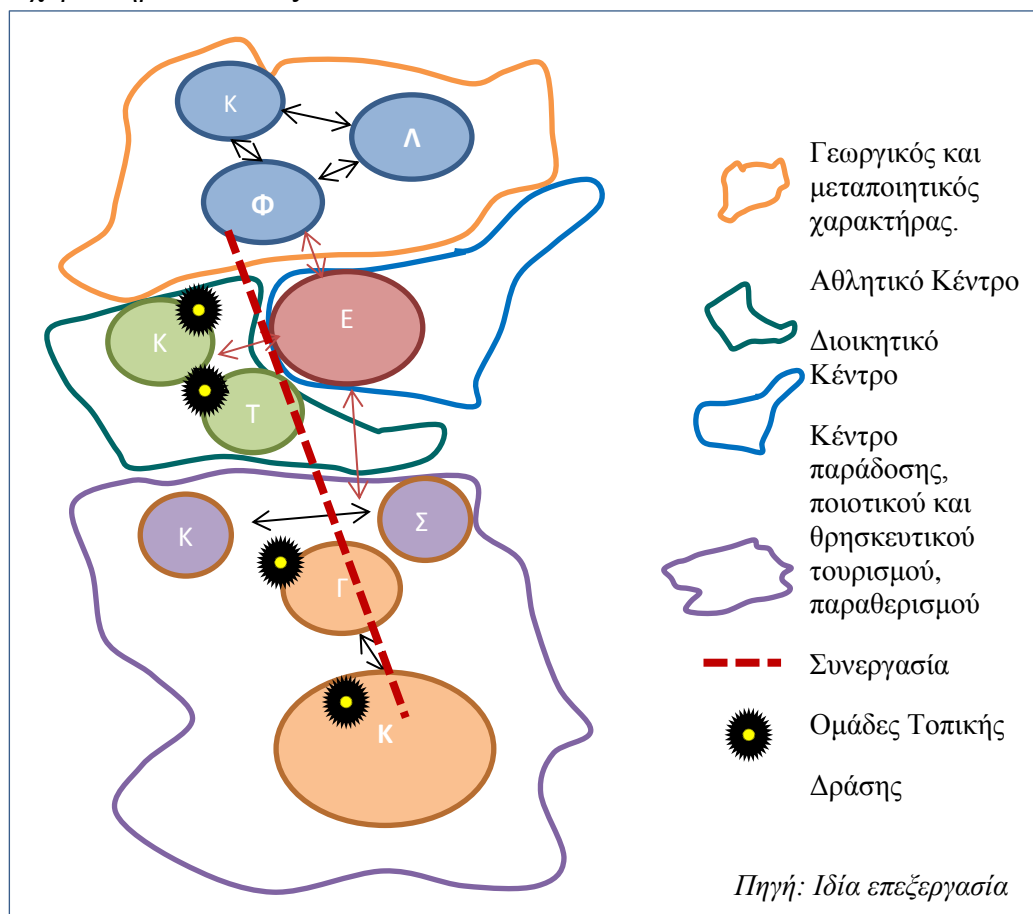
5.3.4 ΡΟΛΟΣ 4: ΚΑΛΙΑΝΑ ΣΙΝΑΟΡΟΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΡΑΘΕΡΙΣΤΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

Ευνοείται ο παραθεριστικός τουρισμός και η ανάπτυξη της παραθεριστικής κατοικίας. Ενδιαφέρον παρατηρείται από ξένους επενδυτές ανάπτυξης γης για δημιουργία περιοχών που περιλαμβάνουν κατοικίες με προορισμό τον παραθερισμό.

5.3.5 ΡΟΛΟΣ 5: ΓΑΛΑΤΑ ΚΑΚΟΠΕΤΡΙΑ: ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ, ΠΟΙΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Λόγω της εξειδίκευσης που παρουσιάζουν οι κοινότητες κυρίως στην παροχή υπηρεσιών του τριτογενούς τομέα με έμφαση στον τουρισμό και στους χώρους εστίασης μπορούν να μετεξελιχτούν με τις απαραίτητες και στοχευμένες παρεμβάσεις αναβάθμισης, σε κέντρο ποιοτικού και θρησκευτικού τουρισμού. Τα παγκόσμια πολιτιστικής κληρονομιάς μνημεία σε συνδυασμό με τον παραδοσιακό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα κατοικιών που απαντώνται στους πυρήνες των κοινοτήτων δίνουν την δυνατότητα να αποτελέσουν συνάμα και κέντρο παράδοσης της ‘Κοιλιάδας των Μύλων’. Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη αυτή, θεωρείται η διατήρηση της παραδοσιακής εικόνας των χωριών και κυρίως των πυρήνων των οικισμών αυτών. (Παράρτημα ΙΙΙ χάρτης 12)

Διάγραμμα 5: Απόδοση Ρόλων στις Κοινότητες Σολέας με βάση τα χαρακτηριστικά τους

Τα πιο πάνω μέτρα και δράσεις για να αποκτήσουν χωρική διάσταση θα πρέπει να ενσωματωθούν σε ένα ευρύτερο χωροταξικό σχεδιασμό για την περιοχή. Ως εκ τούτου κρίνεται αναγκαία η διαφοροποίηση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου το οποίο κατευθύνει τη χωροθετική πολιτική της ανάπτυξης της υπαίθρου (Δήλωση Πολιτικής), αναβαθμίζοντας την σε ένα ενιαίο χώρο στον οποίο δύναται να εκπονηθεί σχεδιασμός εμβέλειας ‘Τοπικού Σχεδίου’ σύμφωνα με τον όρο που χρησιμοποιείται τουλάχιστο σήμερα στον περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμο.

Κεφάλαιο 6

Επίλογος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην εργασία που παρουσιάστηκε, κεντρικό ζήτημα έχουν οι χωρικές διαμορφώσεις που αναπτύσσονται στο σύγχρονο αγροτικό χώρο με βάση τη νέα θεώρηση του χαρακτήρα της υπαίθρου. Η ύπαιθρος αναγνωρίζεται ως ο χώρος στον οποίο συνδυάζονται η γεωργική παραγωγή με τη χωρική κατανάλωση. Ο χώρος της υπαίθρου δεν περιορίζεται πλέον σε γεωργικές δραστηριότητες αλλά αποκτά μια νέα δυναμική διάσταση μέσα από την οποία παρέχεται η δυνατότητα αξιοποίησης πρόσθετων δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της πολυλειτουργικότητας που τον χαρακτηρίζει.

Στην περίπτωση της Κύπρου όπως διαφάνηκε από την ανάλυση της εργασίας η ύπαιθρος αντιμετωπίζεται ως ο χώρος έξω από τα αστικά συμπλέγματα, παρουσιάζοντας γενικά ομοιότητες με προβλήματα που χαρακτηρίζουν σχεδόν όλες τις εξωαστικές και ιδιαίτερα τις απομακρυσμένες περιοχές των υπολοίπων Ευρωπαϊκών χωρών. Παράλληλα η ύπαιθρος με τον πολυλειτουργικό χαρακτήρα που της αποδίδεται σήμερα, παρουσιάζει πέραν των προβλημάτων, ευκαιρίες και προοπτικές οι οποίες είναι διαφορετικές μεταξύ των υποπεριοχών της. Ως εκ τούτου τα συγκριτικά πλεονεκτήματα και οι ευκαιρίες, εντοπίζονται και αναδύονται έπειτα από μελέτη ενός χώρου ή μιας περιοχής. Αυτά αποτελούν ουσιαστικά τις παραμέτρους οι οποίες αφού σταθμιστούν σωστά στη συνέχεια αξιοποιούμενες είναι δυνατόν να συνεισφέρουν στην εσωτερική αναγέννηση και ανάπτυξη της υπό μελέτη περιοχής.

Ο εντοπισμός και η αξιολόγηση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών μιας περιοχής είναι μια διαδικασία που απαιτεί την ύπαρξη διαθέσιμων πληροφοριών για την όσο το δυνατό πληρέστερη κατανόηση και παρουσίαση της εικόνας της περιοχής. Ειδικά, όταν αυτά στοχεύουν στην βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής πρέπει να εκφράζονται και να ολοκληρώνονται μέσα από την ανάλυση των κύριων συνιστωσών της όπως είναι το περιβάλλον, η οικονομία, η κοινωνία και ο πολιτισμός. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο γίνεται ανάλυση των δεδομένων της Κοιλιάδας Σολέας.

Η Κοιλιάδα Σολέας, αν και θεωρείται ως προς τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά μια σχετικά μικρή και ομοιογενής περιοχή, παρουσιάζει ανισότητες ως προς το βαθμό ανάπτυξης μεταξύ των κοινοτήτων του βόρειου και του νότιου τμήματός της, δημιουργώντας την εικόνα ενός έντονου δυϊσμού. Η οικονομική δραστηριότητα του βορείου τμήματος εξαρτάται κυρίως από το γεωργικό κλάδο ενώ του νότιου τμήματος

καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει ο τριτογενής τομέας και κυρίως ο κλάδος του τουρισμού και των εστιατορίων. Ωστόσο η περιοχή διαθέτει ένα πλούσιο ιστορικό παρελθόν καθώς και ένα αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον το οποίο διασπείρεται σε όλους τους οικισμούς που την αποτελούν. Με άλλα λόγια επιβεβαιώνεται βασικά η εικόνα που χαρακτηρίζει τον αγροτικό χώρο αναδεικνύοντας ταυτόχρονα τον πολυλειτουργικό του χαρακτήρα που αναδύεται μέσα από τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά του.

Ο εντοπισμός και η αξιολόγηση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών και δυνατοτήτων οδηγούν σε μια συγκεκριμένη πρόταση η οποία αποσκοπεί στην τόνωση της βιωσιμότητας των επιμέρους κοινοτήτων ενώ παράλληλα εκτιμάται ότι συμβάλλει θετικά στην αναπτυξιακή πορεία ολόκληρης της περιοχής μελέτης. Η πρόταση αυτή στηρίζεται στην εκμετάλλευση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων και στην ενίσχυση και λειτουργική διασύνδεση των οικονομικών δραστηριοτήτων με απώτερο στόχο αφενός, την αύξηση της ελκυστικότητας της περιοχής και αφετέρου, τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του τοπικού πληθυσμού.

Για την επιτυχή εφαρμογή του συνόλου των μέτρων και δράσεων κρίνεται σημαντική η αξιοποίηση και ενδυνάμωση της οριζόντιας συνεργασίας μεταξύ των τοπικών αρχών οι οποίες μπορούν να εκμεταλλευτούν και αξιοποιήσουν τα προγράμματα που παρέχονται μέσα από τις τομεακές παρεμβατικές πολιτικές με ένα πνεύμα συναντίληψης, εξειδίκευσης ρόλων και συμπληρωματικότητας ανάμεσα στις οικονομικές δραστηριότητες. Μέσα από τη μελέτη αυτή, αποδεικνύεται τελικά ότι υπάρχουν οικισμοί της υπαίθρου οι οποίοι έχουν μέλλον παρόλη τη διαφορετικότητα που παρουσιάζουν στις κοινωνικές και οικονομικές τους συνθήκες και τη δυναμική που εκδηλώνουν στο τρόπο ανάπτυξής τους.

Μέσα στις συνθήκες αυτές αποδεικνύεται η σημασία του ρόλου της Χωροταξίας και του Χωρικού Σχεδιασμού αναφορικά με το σχεδιασμό και τον συντονισμό στο χώρο. Η χωροταξία είναι δυνατόν να προωθήσει το συντονισμό ανάμεσα σε διαφορετικούς τομείς πολιτικής, ακολουθώντας τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή την ισορροπία ανάμεσα στην ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική συνοχή και την ποιότητα ζωής και περιβάλλοντος. Τέλος, ένα σημαντικό ευόιωνο συμπέρασμα που εξάγεται, είναι πως οι περιοχές της υπαίθρου και ιδιαίτερα η Κοιλάδα της Σολέας έχει όλα τα εχέγγυα και μπορεί να υιοθετήσει και να αναπτύξει ολοκληρωμένα προγράμματα και

δράσεις έτσι ώστε να αποτελέσει ένα πρότυπο αναγεννημένο υπαίθρο χώρο που να οδηγεί σε μια αληθινή ‘ΕΝΤΟΠΙΑ’.²⁰

²⁰ ΕΝΤΟΠΙΑ: Σύνθετη λέξη που προέρχεται από το εν και τόπος και σημαίνει το μέρος που μπορεί να γίνει εφικτό. Χρησιμοποιήθηκε από τον Κ. Α. Δοξιάδη στο βιβλίο του με τίτλο ‘Building Entopia’ 1970.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ**

- Ανθοπούλου, Θ (2004) 'Τοπικές τεχνογνωσίες, καινοτομία και ανάπτυξη της υπαίθρου: Η ελαιουργία στη Λέσβο και η μεταξουργία στο Σουφλί', στο Ι. Σπιλάνης, Θ. Ιωσιφίδης και Α. Κίζος *Στρατηγικές ανάπτυξης σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές*, Αθήνα: Gutenberg, 203-233.
- Ανθοπούλου, Θ. και Μωυσίδης, Α., (2005) 'Εισαγωγή', στο Θ. Ανθοπούλου και Α. Μωυσίδης *Από τον Αγροτικό Χώρο στην Ύπαιθρο Χώρα: Μετασχηματισμοί και σύγχρονα δεδομένα του αγροτικού κόσμου στην Ελλάδα*, Αθήνα: Gutenberg, 11-38.
- Ανθοπούλου, Θ. (2005/2011) 'Πρόλογος στην ελληνική έκδοση', στο Μ. Woods (επ.) *Γεωγραφία της Υπαιθρου: Διαδικασίες, αποκρίσεις και εμπειρίες αγροτικής αναδιάρθρωσης*, Αθήνα: Κρητική, 15-22.
- Γοσποδίνη, Α. (2007) 'Χωρικές πολιτικές για το σχεδιασμό, την ανταγωνιστικότητα και τη βιώσιμη ανάπτυξη των Ελληνικών πόλεων', *Αειχώρος*, 6 (1) 1-53.
- Γούσιος, Δ. (1999) 'Ύπαιθρος, Αγροτικός Χώρος και Μικρή Πόλη: Από τη γεωργοποίηση στην Τοπική Ανάπτυξη', στο Δ. Οικονόμου και Γ. Πετράκος *Η Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων: Διεπιστημονικές προσεγγίσεις Αστικής Ανάλυσης και Πολιτικής*, Βόλος, Αθήνα: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, Gutenberg, 158-207.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1994). *Ευρώπη 2000+, Συνεργασία για τη Χωροταξία στην Ευρώπη*, Βρυξέλλες.
- Ευρωπαϊκή Ένωση, (2007) *ΕΣΠΑ Έθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς για την Πολιτική Συνοχής 2007-2013*, Κυπριακή Δημοκρατία.
- Ευρωπαϊκή Ένωση. (2007) 'Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αειφόρος Ανάπτυξη και Ανταγωνιστικότητα»' 2007-2013', Κυπριακή Δημοκρατία.
- Κορρές, Μ. και Κόκκινου, Α. (200*) 'Χωρικός Σχεδιασμός και Τοπική Ανάπτυξη στην Ελλάδα' *Εργαστήριο Οικονομικής Γεωγραφίας, Τοπικής Ανάπτυξης και Αστικού Σχεδιασμού: Πανεπιστήμιο Αιγαίου*.

- Κουτσούρης, Π. (2007) 'Στρατηγικές Ανάπτυξης σε ΛΕΠ: Η εμπειρία της Κ.Π LEADER' στο Θ. Κίζος, Θ. Ιωσιφίδης, Γ. Σπιλάνης *Ειδικά Θέματα Ανάπτυξης σε Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές*, Αθήνα: Gutenberg 69-93.
- Λουκάκης, Π. και Θεοδωρά, Γ. (2013) 'Αστική – Αγροτική Ανάπτυξη: Σύγχρονες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις', *11ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο Ελληνικής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης ERSA-Gr*.
- Λουκάκης, Π. (2005) 'Χωρική Σχεδιασμός και Αγροτική Ανάπτυξη' *Νέες Τεχνολογίες στη γεωργική παραγωγή και αγροτική ανάπτυξη, ΤΕΕ*.
- LEADER (2006) *Fact Sheet: Η προσέγγιση Leader βασικός οδηγός*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Μαρδάκης, Π. (2006) 'Μεταλλαγές και Ανασυνθέσεις των Χωρικών Συστημάτων στον Ύπαιθρο Χώρο', Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μπεριάτος, Η. και Ψαλτόπουλος, Δ. (2003) 'Ο Ρόλος της Περιβαλλοντικής Πολιτικής και Σχεδιασμού στην Ανάπτυξη της Υπαιθρου: Η Ελληνική Εμπειρία', στο Η. Μπεριάτος και Δ. Ψαλτόπουλος, *Περιβάλλον και Ανάπτυξη της Υπαιθρου: Οικονομικές, Γεωγραφικές και Περιβαλλοντικές Πτυχές*, Αθήνα : Θεμέλιο, 203- 224.
- Παυλίδης, Α., (επιμ) (επ) (1984/2011) *Αναθεωρημένη Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια*, Λευκωσία: Αροδάφνη Βιλλέ.
- Παπαδόπουλος, Α. και Πατρώνης, Β. (2003) 'Αειφόρος Αγροτική Ανάπτυξη: Πολυλειτουργικότητα της Γεωργίας και Κοινωνική Οικονομία', στο Η. Μπεριάτος και Δ. Ψαλτόπουλος, *Περιβάλλον και Ανάπτυξη της Υπαιθρου: Οικονομικές, Γεωγραφικές και Περιβαλλοντικές Πτυχές*, Αθήνα : Θεμέλιο, 181-202.
- Παπαδόπουλος, Α. και Άλλισον Κυριαζή, Ε. και Λιαράκος, Κ. (2007) 'Η Πολιτική Ανάπτυξης της Υπαιθρου και η σημασία της για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης: Αναζητώντας τη νέα Διακυβέρνηση της Υπαιθρου', στο Θ. Κίζος, Θ. Ιωσιφίδης, Γ. Σπιλάνης *Ειδικά Θέματα Ανάπτυξης σε Λιγότερο Ευνοημένες Περιοχές*, Αθήνα: Gutenberg 95-122.

- Παπαδόπουλος, Α. και Χατζημιχάλης, Κ. (2008) 'Οι «φαντασιώσεις/ αναπαραστάσεις» της Ευρωπαϊκής υπαίθρου: Μια κριτική εισαγωγική συζήτηση' *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, **125**
- Πουλάκη, Π. και Λαγός, Π. (2013) 'Η συμβολή του θρησκευτικού τουρισμού στην περιφερειακή ανάπτυξη: Η περίπτωση της Χίου' *11ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο Ελληνικής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης ERSA-Gr.*
- Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007- 2013 (2007), Λευκωσία: Γραφείο Προγραμματισμού - Κυπριακή Δημοκρατία.
- Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης 2007-2013 (2007), Λευκωσία: Γραφείο Προγραμματισμού – Κυπριακή Δημοκρατία.
- Σχέδιο Ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου (ΣΑΚΧ) (1999) *Προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επιστημονικών Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.
- Σωτηροπούλου, Ε. (2007) 'Νέες διαστάσεις και προοπτικές ανάπτυξης του σύγχρονου αγροτικού χώρου στην Ελλάδα: Μελέτη τριών χωριών σε λιγότερο ευνοημένες Περιοχές', στο Θ. Κίζος, Θ. Ιωσηφίδης, Γ. Σπιλάνης *Ειδικά Θέματα Ανάπτυξης σε λιγότερο ευνοημένες Περιοχές*, Αθήνα: Gutenberg, 37-67.
- Τζίκα, Τ. (2012) ' Η Διαχρονική εξέλιξη της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης'. *Ελληνικό Κέντρο Ευρωπαϊκών Μελετών*.
- Τσιάρτας, Π. και Στογιαννίδου, Μ. και Σταυρινούδης, Θ., (2004) 'Οι λιγότερο ευνοημένες Περιοχές ως τουριστικοί προορισμοί: Ζητήματα Οργάνωσης και Διαχείρισης', στο Ι. Σπιλάνης, Θ. Ιωσηφίδης και Α. Κίζος *Στρατηγικές ανάπτυξης σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές*, Αθήνα: Gutenberg, 295-306.
- Χρυσάνθου, Α., (2007) *Σολιά Παρελθόν, Παρόν & Μέλλον*, Λευκωσία: Έκδοση Ένωσης Κοινοτήτων Σολιάς.
- Woods, M., (επ.) (2005/2011) *Γεωγραφία της Υπαίθρου: Διαδικασίες, αποκρίσεις και εμπειρίες αγροτικής αναδιάρθρωσης*, Αθήνα: Κρητική.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Barke, M. and Newton, M. (1997) 'The EU LEADER Initiative and Endogenous Rural Development: the Application of the Programme in Two Rural Areas of Andalusia, Southern Spain', *Journal of Rural Studies*, 13 (3) 319-341.
- Europe, (1987), *'Report of the World Commission on Environment and Development'*, Oslo.
- European Commission (1999β), *Agenda 2000: Strengthening the Union and Preparing Enlargement*, Βρυξέλλες.
- European Commission (1999^α), *Agriculture, Environment, Rural Development: Facts and Features- A Challenge for Agriculture*, Βρυξέλλες.
- Gilbert, D. (1989) 'Rural tourism and marketing: Synthesis and new ways of working', *Tourist Management*, **10** (1) 39-50.
- Kajanus, M. and Kangas, Jyrki. and Kurttila, M. (2003) 'The use of the value focused thinking and the A'WOT hybrid method in tourism management', *Tourism Management* 25 499-506.
- Loureiro Correia, S M. (2014) 'The role of rural tourism experience economy in place attachment and behavioral intentions', *International Journal of Hospitality Management*, 40 1-9.
- OECD (1992) *Rural Development policies*, Paris
- OECD (1994) *Tourism strategies and rural development*, Paris
- OECD (2001) *Multifunctionality: Towards an analytical framework: Agriculture and foods*, France: OECD publication service.
- OECD, (2006) *The new rural paradigm: Policies and Governance*, Rural Policy Rewires: OECD publishing.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ – ΕΓΓΡΑΦΑ

- Δήλωση Πολιτικής για την Ύπαιθρο: *Έκθεση Αναθεώρησης 2008* (2008), Λευκωσία: Υπουργείο Εσωτερικών.

- Δήλωση Πολιτικής (2014), *Αναθεωρημένο κείμενο ΔΠ 2014 Β' Φάση*, Λευκωσία: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως.
- Έγγραφο Διαγωνισμού Ρυθμιστικών Σχεδίων (2007), *Εκπόνηση Ρυθμιστικών Σχεδίων (Σχεδίων Δράσης) Προγραμματικής Περιόδου 2007-20013*, Λευκωσία: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως.
- Ο Περί Πολεοδομίας και Χωροταξίας Νόμος του 1972, Λευκωσία: Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως.

ΣΧΕΔΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ - ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ

- Προκαταρκτική Έκθεση (2009), *Τοπικό Σχέδιο Επαρχίας Αμμοχώστου*, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως.
- Ρυθμιστικό Σχέδιο (2010), *Σχέδιο Δράσης για την Κοινότητα Γαλάτα*, Πολιτία Άρμος.
- Ρυθμιστικό Σχέδιο (2010), *Σχέδιο Δράσης για την Κοινότητα Ευρύχου*, Πολιτία Άρμος.
- Ρυθμιστικό Σχέδιο (2010), *Σχέδιο Δράσης για την Κοινότητα Κακοπετριά*, Πολιτία Άρμος.
- Ρυθμιστικό Σχέδιο (2010), *Σχέδιο Δράσης για την Κοινότητα Λινού*, Πολιτία Άρμος.
- Ρυθμιστικό Σχέδιο (2010), *Σχέδιο Δράσης για την Κοινότητα Φλάσου*, Πολιτία Άρμος.
- Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Τροόδους (2008), *Α Φάση: Ανάλυση Υφιστάμενης κατάστασης*, Εταιρεία Ανάπτυξης Μαραθάσας (Για εταιρεία ανάπτυξης Τροόδους).

ΙΣΤΟΤΟΠΟΙ

- Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Συντονισμού και Ανάπτυξης, Διαρθρωτικά Ταμεία, διαθέσιμα στο http://www.planning.gov.cy/planning/planning.nsf/dmlprogrammes_gr/dmlprogrammes_gr?OpenDocument Πρόσβαση 12 Μαρτίου 2014.

- Κοινότητες Επαρχίας Λευκωσίας, Γαλάτα, διαθέσιμη στο <http://www.galata.org.cy/> Πρόσβαση Σεπτέμβριος 2013.
- Κοινότητες Επαρχίας Λευκωσίας, Κακοπετριά, διαθέσιμη στο <http://www.kakopetria.eu/gr/message-tgr> Πρόσβαση Σεπτέμβριος 2013.
- Κοινότητες Επαρχίας Λευκωσίας, Λινού , διαθέσιμη στο <http://www.linou.org.cy/> Πρόσβαση Σεπτέμβριος 2013
- Κοινότητες Επαρχίας Λευκωσίας, Φλάσου, διαθέσιμη στο <http://www.flassou.org/gr/history-lgr> Πρόσβαση Σεπτέμβριος 2013.
- Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, διαθέσιμο στο http://www.visitcyprus.com/wps/portal/!ut/p/c4/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3hXN0fHYE8TIwMLQy8LayNXb1MvLyMTI0MLI_3glBz9gmXHRQDZ0y-k/?changeLang=el Πρόσβαση 20 Απριλίου 2014
- Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή γεωργίας (2003), διαθέσιμη στο http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/agriculture_51main_gr/agriculture_51main_gr?OpenForm&sub=5&sel=1 Πρόσβαση 20 Απριλίου 2014
- Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού (2011) ανά επαρχία/κοινότητα (Γ1) διαθέσιμα στο http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/populationcondition_22main_gr/populationcondition_22main_gr?OpenForm&sub=2&sel=2 Πρόσβαση 20 Απριλίου 2014.
- Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, Απογραφή πληθυσμού (2011) στο Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός κατά οικονομική δραστηριότητα και τόπο διαμονής (Γ6α), Διαθέσιμα στο http://www.cystat.gov.cy/mof/cystat/statistics.nsf/populationcondition_22main_gr/populationcondition_22main_gr?OpenForm&sub=2&sel=2 Πρόσβαση 20 Απριλίου 2014
- Τμήμα Μετεωρολογίας Κύπρου, Κλιματολογικοί Χάρτες, Ολική ετήσια βροχόπτωση διαθέσιμη στο [http://www.moa.gov.cy/moa/MS/MS.nsf/All/B5F958846F950FFCC2257ABD004F260A/\\$file/Hydro_Map_11_12_gr_with_spline_new.jpg?OpenElement](http://www.moa.gov.cy/moa/MS/MS.nsf/All/B5F958846F950FFCC2257ABD004F260A/$file/Hydro_Map_11_12_gr_with_spline_new.jpg?OpenElement) Πρόσβαση 7 Ιουνίου 2014.

- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (Ελλάδα), Προσέγγιση LEADER διαθέσιμο στο <http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/agrotourism/about-investing>. Πρόσβαση 20 Μαΐου 2014.
- Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Ιστορικό – Αποστολή/ Ιστορική Αναδρομή, διαθέσιμο στο http://www.moi.gov.cy/moi/tph/tph.nsf/page13_gr/page13_gr?OpenDocument. Πρόσβαση 5 Μαΐου 2014.
- Υπουργείο Εσωτερικών, Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως, Σχέδια Ανάπτυξης, διαθέσιμα στο http://www.moi.gov.cy/moi/tph/tph.nsf/page32_gr/page32_gr?OpenDocument Πρόσβαση 20 Μαρτίου 2011
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Κατάλογοι Σχολείων Δημοτικά, Γυμνάσια Λύκεια, Διαθέσιμα στο http://www.moec.gov.cy/dde/katalogoi_sxoleion.html Πρόσβαση 25 Μαΐου 2014.
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Αγροτικής Ανάπτυξης, Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης, Γεωλογία της Κύπρου Τρόδος, διαθέσιμο στο http://www.moa.gov.cy/moa/gsd/gsd.nsf/dmlTroodos_gr/dmlTroodos_gr?OpenDocument Πρόσβαση Σεπτέμβριος 2013.
- Υπουργείο Περιβάλλοντος και Αγροτικής Ανάπτυξης, Τμήμα Περιβάλλοντος, Προστασία της Φύσης NATURA 2000, διαθέσιμο στο <http://www.moa.gov.cy/moa/environment/environment.nsf/All/C616AEA921159FBAC22578010040DBF9?OpenDocument>. Πρόσβαση 5 Μαρτίου 2014.

Παράρτημα Ι
Εικόνες

Εικόνα 01: *Oenanthe cypriaca*

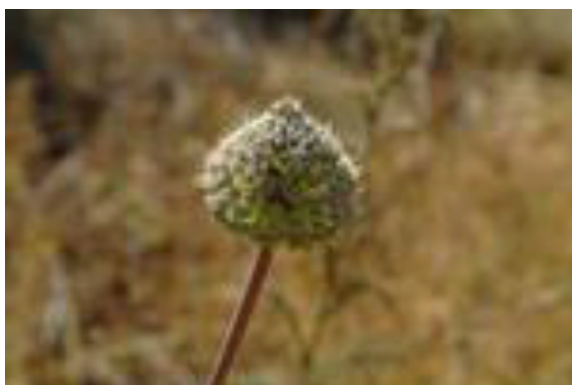
Πηγή: cyprusbiodiversityforkids.com

Εικόνα 02: *Sylvia melanothoracs*

Πηγή: <http://www.poulia.info>

Εικόνα 03: *Allium willeaenii*

Πηγή: Τμήμα Δασών Κύπρου

Εικόνα 04: *Carlina involucreta* ssp.

Πηγή: <http://floraofcyprus.zsl.org>

Εικόνα 05: *Pinus brutia*

Πηγή: www.google.com.cy

Εικόνα 06: *Euphorbia veneris*

Πηγή: www.google.com.cy

Εικόνες 07,08 πάνω: Κανάλια άρδευσης εντός κοινοτήτων. Εικόνα 09: Φράγμα στη
Περιοχή Μερράς - Λινού

Πηγή: Προσωπικό αρχείο Καρεκλά. Α, Καρεκλά. Μ

Εικόνες 10 , 11: Μεταλλείο «Σκουριώτισσας» στις κοινότητες Σκουριώτισσα Κατύδατα, Λινού

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο, Καρεκλά. Α

Καρεκλά Λουίτζα

Εικόνες 12,13,14,15,16 Βιοτεχνίες και εργαστήρια εντός των οικισμών καθώς και στοιχεία υποβάθμισης *Πηγή: Προσωπικό Αρχείο: Καρεκλά. Λ*

Καρεκλά Λουϊζα

Εικόνες 17,18,19,20,21: Στοιχεία εγκατάλειψης κτιριακού δυναμικού εντός πυρήνων οικισμών

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο: Καρεκλά. Α

Καρεκλά Λουϊζα

Εικόνες 22,23,24,25: Αλλοιώσεις στον παραδοσιακό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα των κοινοτήτων

Πηγή προσωπικό αρχείο Καρεκλά. Μ

Καρεκλά Λουϊζα

Εικόνες 26,27: Εγκαταλελειμμένος οικισμός μεταλλω-
ρύχων στη Σκουριώτισσα

Εικόνες 28,29,30: Οι κοινότητα Άγ. Γεώργιος Σολέας και η σήμανση εισόδου στη νεκρή
ζώνη.

Πηγή: Προσωπικό αρχείο Καρεκλά. Α

Καρεκλά Λουίζα

Εικόνες 31,32,33 (α, β, γ): Γεφύρια Φλάσου, Κακοπετριά, Ευρύχου.

Εικόνες 34,35,36 (δ, ε, στ): Νερόμυλοι, Φλάσου, Γαλάτα, Φλάσου

Πηγή: α, γ, δ, στ: Αρχείο Καρεκλά .Α· β, ε ιστοσελίδες κοινοτήτων

Καρεκλά Λουϊζα

Εικόνες 37,38,39,40: Σημεία θέας από κοινότητα Λινού οι πάνω, από Κοράκου και Γαλάτα οι κάτω.

Πηγή: Προσωπικό αρχείο Καρ. Λ

Εικόνες 41,42: Πρόταση ανάπλασης δρόμων πυρήνων οικισμών.

Πηγή: Προσωπικό αρχείο Καρεκλά. Α, Ιδία επεξεργασία

Εικόνες 42,43:Πρόταση για ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς / Δημιουργία μονοπατιού διαδρομής φύσης και τοπίου.

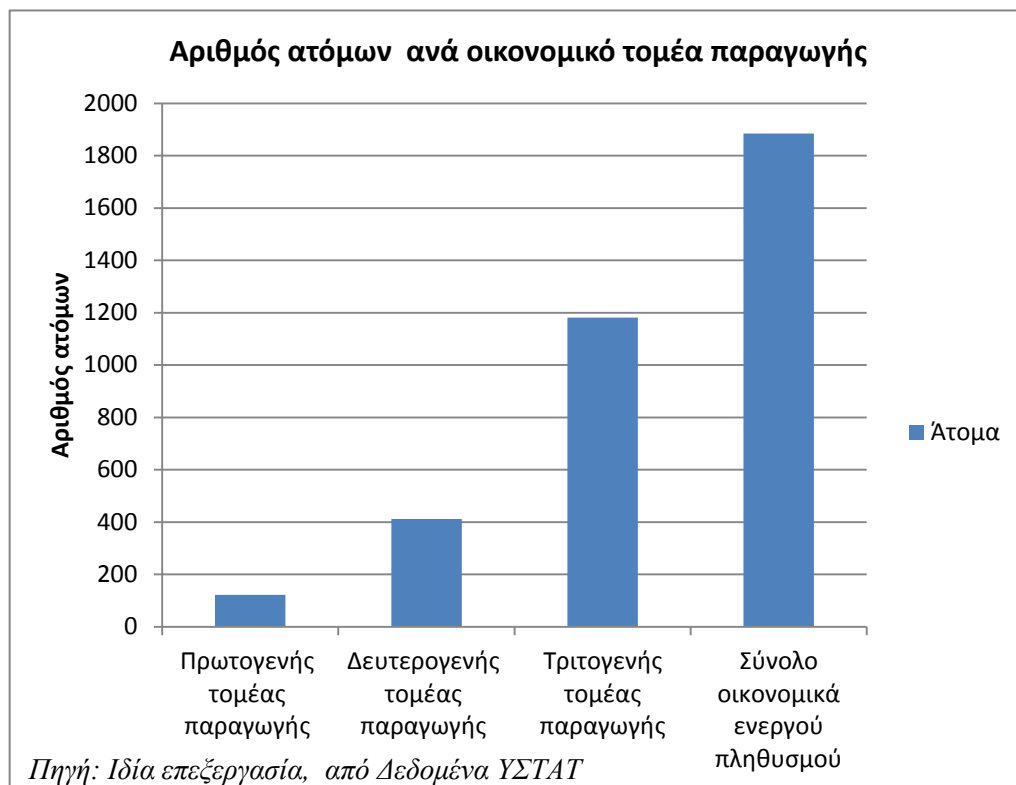
Πηγή: Προσωπικό αρχείο Καρεκλά. Α

Πηγή: Ρυθμιστικό Σχέδιο κοινότητας Φλάσου

Παράρτημα II
Διαγράμματα-
Πίνακες

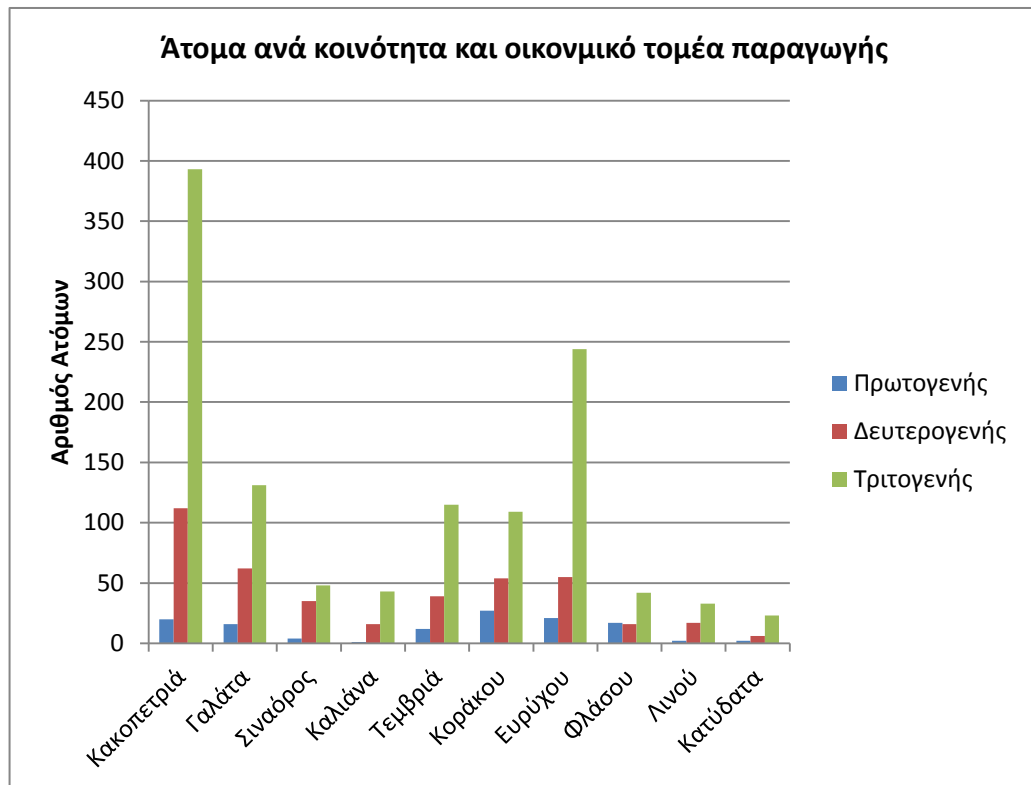
Διάγραμμα 1: Οικονομική διάρθρωση πληθυσμού ανά τομέα παραγωγής

Διάγραμμα 2: Ποσοστό Οικονομικής Διάρθρωσης πληθυσμού

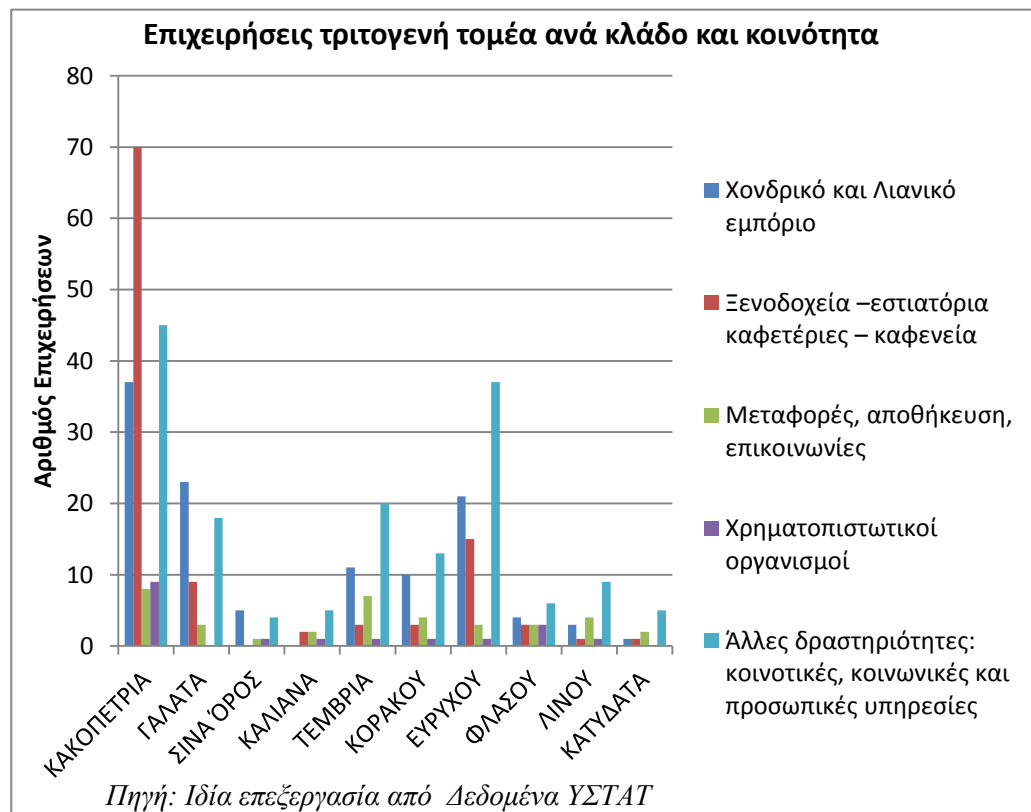

Διάγραμμα 3: Οικονομική Διάρθρωση πληθυσμού ανά κοινότητα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, από Δεδομένα ΥΣΤΑΤ

Διάγραμμα 4: Αριθμός επιχειρήσεων τριτογενή τομέα ανά κλάδο και κοινότητα

Πίνακας 2: Μνημεία – Αρχαιότητες ανά κοινότητα Κοιλιάδας Σολέας

	Κοινότητα	Μνημεία - Αρχαιότητες ²¹
ΚΟΙΛΙΑΔΑ ΣΟΛΕΑΣ	Κακοπετριά	Εκκλησία Παναγίας Θεοτόκου Εκκλησία Μεταμόρφωση του Σωτήρος Εκκλησία Αγίου Γεωργίου Περαιχωρίτη Εκκλησία Αγίου Νικολάου της Στέγης Οικία Λαϊκής Αρχιτεκτονικής Ληνός Νερόμυλος Ελαιόμυλος
	Γαλάτα	Εκκλησία Αρχαγγέλου Μιχαήλ Εκκλησία Παναγίας Ποδίθου Εκκλησία Αγίας Παρασκευής Εκκλησία Αγίου Γεωργίου Εκκλησία Αγίου Νικολάου Εκκλησία Αγίου Σωζόμενου Οικίες Λαϊκής Αρχιτεκτονικής
	Σινά Όρος	Εκκλησία Αγίου Ιωάννη
	Καλλιάνα	Το Πανδοχείο Εκκλησία Αγίας Άννας
	Τεμβριά	Εκκλησία Αγίας Παρασκευής Εκκλησία Τιμίου Σταυρού
	Κοράκου	Εκκλησία Παναγίας Εκκλησία Αγίας Βαρβάρας Εκκλησία Αγίου Λουκά Εκκλησία Αγίου Μάμα
	Ευρύχου	Εκκλησία Αγίου Κυριάκου Παλιός Σιδηροδρομικός Σταθμός
	Φλάσου	Εκκλησία Αγίου Γεωργίου Ερείπια Εκκλησίας της Παναγίας Νερόμυλος Εκκλησία Αγίου Γεωργίου Λαμπροφόρου Οικίες Λαϊκής Αρχιτεκτονικής Ο χώρος και τα κατάλοιπα οικισμού της Χαλκολιθικής εποχής στην τοποθεσία «Κουτρούλλη». Εκκλησία Παναγίας Κουσουλιότισσας Νερόμυλος
	Λινού	Εκκλησία Αγίας Μαρίας

²¹ Σύμφωνα με το Τμήμα Αρχαιοτήτων τα Μνημεία κατηγοριοποιούνται σε Μνημεία Α Πίνακα και Β Πίνακα. Τα Μνημεία Α ανήκουν στο κράτος και έχουν Απαλλοτριωθεί, ενώ τα Μνημεία Πίνακα Β ανήκουν σε ιδιώτες. Τα Μνημεία που φέρουν υπογράμμιση ανήκουν στην κατηγορία Α.

	Κατύδατα	Παλαιό Λουτρό Εκκλησία Αγίου Ιωάννη Θεολόγου Νερόμυλος

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Τροόδους 2008

Πίνακας 3: Μύλοι και γεφύρια Κοιλιάδας Σολέας

Περιοχή	Κοινότητα	Μύλοι	Γεφύρια
Κοιλιάδα Σολέας	Καλλιάνα	1. Ένας(1) Ελαιόμυλος 2. Ένας(1) Νερόμυλος	1. Ένα(1) Πέτρινο Γεφύρι
	Κοράκου	1. Τρείς(3) Μύλοι: α) Κούμνα β) Ζωγράφου γ) Παλαιομυλίτη	1. Ένα(1) Πέτρινο Γεφύρι στην είσοδο του χωριού
	Κακοπετριά	1. Ένας (1) Αλευρόμυλος 1. Τέσσερις(4) Νερόμυλοι:	- -
	Γαλάτα	α) Τροοδίτισσας β) Κύρίλλου γ) Ρόδους δ) Παύλαινας	-
	Ευρύχου	1. Ένας(1) Ελαιόμυλος του Στυλλή του Μυλωνά	-
	Λινού	1. Πέντε(5) ερειπωμένοι Αλευρόμυλοι	-
	Φλάσου	1. Ένας(1) Ανεμόμυλος	-
	Τεμβριά	1. Ένας(1) Ελαιόμυλος	1. Ένα(1) Πέτρινο Γεφύρι

Πηγή: Στρατηγικό Σχέδιο Τροόδους 2008

 Πίνακας 4: Αριθμός Διατηρητέων Οικοδομών ανά κοινότητα

Περιοχή	Κοινότητα	Αριθμός Διατηρητέων Οικοδομών
Σολέα	Γαλάτα	12
	Ευρύχου	16
	Κακοπετριά	33
	Καλλιάνα	2
	Κατύδατα	6
	Κοράκου	3
	Ληνού	4
	Σπήλια	4
	Τεμβριά	15
	Φλάσου	8
<hr/> <i>Πηγή: ΤΠΟ, Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Τροόδους 2008</i> <hr/>		

Πίνακας 7: Επιχειρήσεις τριτογενή τομέα ανά κλάδο και κοινότητα

A/A	Κλάδοι Τριτογενούς τομέα	ΚΑΚΟΠΕΤΡΙ Α	ΓΑΛΑΤΑ	ΣΙΝΑ ΟΥΡΟΣ	ΚΑΛΙΑΝΑ	ΤΕΜΒΡΙΑ	ΚΟΡΑΚΟΥ	ΕΥΡΥΧΟΥ	ΦΛΑΣΣΟΥ	ΛΙΝΟΥ	ΚΑΤΥΔΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ	%
1	Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο	37	23	5	-	11	10	21	4	3	1	115	26.2
2	Ξενοδοχεία – εστιατόρια καφετέριες – καφεενεία	70	9	-	2	3	3	15	3	1	1	107	24.3
3	Μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες	8	3	1	2	7	4	3	3	4	2	36	8.2
4	Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	9	-	1	1	1	1	1	3	1	-	18	4.3
5	Άλλες δραστηριότητες: κοινοτικές, κοινωνικές και προσωπικές υπηρεσίες	45	18	4	5	20	13	37	6	9	5	162	37.0
	ΣΥΝΟΛΟ	169	53	11	9	42	31	77	19	18	9	438	100.0

Πηγή: ΥΣΤΑΤ 2005, Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 8: Απασχόληση τριτογενούς τομέα ανά κλάδο και κοινότητα

A / A	Κλάδοι Τριτογενούς Τομέα	ΚΑΚΟΠΕΤΡ ΙΑ	ΓΑΛΑΤΑ	ΣΙΝΑ ΟΡΟΣ	ΚΑΛΙΑΝΑ	ΤΕΜΒΡΙΑ	ΚΟΡΑΚΟΥ	ΕΥΡΥΧΟΥ	ΦΛΑΣΣΟΥ	ΛΙΝΟΥ	ΚΑΤΥΛΑΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ
1	Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο	49	25	4	-	22	10	27	4	4	2	147
2	Ξενοδοχεία – εστιατόρια καφετέριες – καφεενεία	219	13	-	2	4	4	23	4	1	1	271
3	Μεταφορές, αποθήκευση, επικοινωνίες	15	1	1	-	35	1	2	1	2	1	59
4	Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	24	-	-	1	1	1	24	8	2	-	61
5	Άλλες δραστηριότητες: κοινοτικές, κοινωνικές και προσωπικές υπηρεσίες	62	28	6	3	20	18	251	10	12	9	419
	ΣΥΝΟΛΟ		67	11	6	82	34	327	27	21	13	957

Πηγή: ΥΣΤΑΤ 2005. Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 10: Εκτάσεις και κατηγορίες πολεοδομικών ζωνών

A/A	Κοινότητα	Η Ζώνη κατοικίας (ha)	Π1, Π1α- Ζώνη παραθεριστικής κατοικίας (ha)	Ε1 - Βιοτεχνική Ζώνη (ha)	ΛΖ- Λατομική Ζώνη (ha)	Δ1- Κτηνοτροφική Ζώνη (ha)	Γ3 Ζώνη Υπαιθρου (ha)	Ζ1, Ζ3, Ζ4 ΠΦ-Ζώνη Προστασίας (ha)	ΣΥΝΟΛΟ (ha)
1	Κακοπετριά	157.6	16				235.6	2845.3	3254.5
2	Γαλάτα	121.5		1.8			369.7	350.8	843.8
3	Σινά Όρος	83.9					0.3	263.9	348.1
4	Καλιάνα	65.2					414.5	502.5	982.2
5	Τεμβριά	94.3				121.6	259.6	73	548.5
6	Κοράκου	68.6				375.4	223.5	293.4	960.9
7	Ευρύχου	114.3	13.7	5			1123.2	116.7	1372.9
8	Φλάσου	56.2					346.8	87.9	490.9
9	Λινού	51.8		11.7	15.1		381.4	75.9	535.9
10	Κατύδατα	26.9			100.5		452.6	87.2	667.2
11	Άγιος Επιφάνειος						738.2		738.2
	Σύνολο	840.3	29.7	18.5	115.6	497	4545.4	4696.6	10743.1
<i>Πηγή: ΤΠΟ 2013, Ιδία επεξεργασία</i>									

Πίνακας 11: Χαρακτηριστικά Οικιστικών Ζωνών ανά κοινότητα

A/A	Κοινότητα	Υψόμετρο (m)	Συνολική έκταση (km ²)	Έκταση οικιστικών Ζωνών (δεκάρια)	Χωρητικότητα οικιστικών Ζωνών (άτομα)
1	Κακοπετριά	665	33.236	1573	5392
2	Γαλάτα	605	8.259	1216	4762
3	Σινά Όρος	590	3.537	838	3022
4	Καλιάνα	605	9.812	652	2648
5	Τεμβριά	455	5.401	944	3688
6	Κοράκου	410	9.657	686	2672
7	Ευρύχου	425	13.108	1144	4024
8	Φλάσου	320	4.931	563	1951
9	Λινού	290	5.372	519	1970
10	Κατύδατα	240	6.723	268	961
	ΣΥΝΟΛΟ	4605	100.036	8403	31090

Πηγή ΤΠΟ 2013, Ιδία επεξεργασία

Παράρτημα II
Πίνακες από
ερωτηματολόγια

Πίνακας 12: Τουριστικές Υποδομές Κοιλάδας Σολέας ανά τύπο και κοινότητα

Τουριστικές υποδομές Κοιλάδας Σολέας ανά κοινότητα							
Κοινότητες	Μονάδες	Αριθμός	Κλινες	Κοινότητες	Μονάδες	Αριθμός	Κλινες
Κακοπετριά	Ξενοδοχεία	4	200	Κοράκου	Ξενοδοχεία	0	0
	Ξενώνες/ Πανσιόν	0	0		Ξενώνες/ Πανσιόν	0	0
	Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	60	12		Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	0	0
	Αγροτουριστικό κατάλυμα	5	100		Αγροτουριστικό κατάλυμα	0	0
	Εστιατόρια/ καφετέριες	24	0		Εστιατόρια/ καφετέριες	1	
	Άλλα				Άλλα		
Γαλάτα	Ξενοδοχεία	0	0	Ευρύχου	Ξενοδοχεία	0	0
	Ξενώνες/ Πανσιόν	1	29		Ξενώνες/ Πανσιόν	0	0
	Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	0	0		Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	3	10
	Αγροτουριστικό κατάλυμα	1	10		Αγροτουριστικό κατάλυμα	0	0
	Εστιατόρια/ καφετέριες	8			Εστιατόρια/ καφετέριες	3	
	Άλλα/ Σπίτια προς ενοικίαση	25			Άλλα		
Σινά Όρος	Ξενοδοχεία	0	0	Φλάσου	Ξενοδοχεία	0	0
	Ξενώνες/ Πανσιόν	0	0		Ξενώνες/ Πανσιόν	0	0
	Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	0	0		Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	0	0
	Αγροτουριστικό κατάλυμα	0	0		Αγροτουριστικό κατάλυμα	0	0
	Εστιατόρια/ καφετέριες	0	0		Εστιατόρια/ καφετέριες	1	
	Άλλα				Άλλα	καφεενείο	
Καλιάνα	Ξενοδοχεία	0	0	Λινού	Ξενοδοχεία	0	0
	Ξενώνες/ Πανσιόν	0	0		Ξενώνες/ Πανσιόν	0	0
	Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	0	0		Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	0	0
	Αγροτουριστικό κατάλυμα	0	0		Αγροτουριστικό κατάλυμα	0	0
	Εστιατόρια/ καφετέριες	0	0		Εστιατόρια/ καφετέριες	0	0
	Άλλα/ Εξοχικά	40	-		Άλλα		
Τεμβριά	Ξενοδοχεία	0	0	Κατύδατα	Ξενοδοχεία	0	0
	Ξενώνες/ Πανσιόν	0	0		Ξενώνες/ Πανσιόν	0	0
	Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	0	0		Ενοικιαζόμενα Δωμάτια	0	0
	Αγροτουριστικό κατάλυμα	2	8		Αγροτουριστικό κατάλυμα	0	0
	Εστιατόρια/ καφετέριες				Εστιατόρια/ καφετέριες	1	
	Άλλα				Άλλα	καφεενείο	

Πηγή: Ιδία επεξεργασία από ερωτηματολόγια

Πίνακας 13: Επιχειρήσεις δευτερογενή τομέα ανά είδος και κοινότητα

Κοινότη-τες	Είδος ειχείρησης	Αριθμός Μονάδων	Κοινότη-τες	Είδος ειχείρησης	Αριθμός Μονάδων
Κακοπετριά	ψηγείο φρούτων	2	Κοράκου	εργαστήριο μεταλλικών κατασκευών	1
	εργαστήριο ζαχαροπλαστικής	1		βιοτεχία επίπλων/ ξυλουργείο	2
	βιοτεχία αλαντικών	1		ψηγείο φρούτων	1
	εργαστήριο ξυρών καρπών	1		εργαστήριο τυροκομικών	4
Γαλάτα				εργαστήριο αιθέριων ελαίων	1
	εργαστήριο μεταλλικών κατασκευών	2	Ευρύχου	βιοτεχνία επίπλων	2
	βιοτεχία επίπλων/ ξυλουργείο	2		ελαιοτριβείο	2
	ελασματοουργείο	1		εργαστήριο αιθέριων ελαίων	1
	βιοτεχία αλαντικών	1		φανοποιία	1
	αρτοποιείο	1		αρτοποιείο	1
Σινά Όρος				εργαστήριο ζαχαροπλαστικής	1
	εργαστήριο μεταλλικών κατασκευών	1	Φλάσου	Εργοστάσιο ηλιακών	1
	εργαστήριο αγγειοπλαστικής	1		ελαιοτροβείο	1
	βιοτεχία επίπλων/ ξυλουργείο	2		εργαστήριο τυροκομικών	1
				ψηγείο φρούτων	1
Καλιάννα	εμφιαλωτήριο νερού	1		εργαστήριο υδροροών	1
			Λινού	βιοτεχνία μωσαϊκών	1
				ελαιοτρβείο	1
Τεμβριά				ψηγεία κρεάτων	2
	εργαστήριο επισκευής αυτοκινήτων	1	Κατύδατα	—	0
	βιοτεχία επίπλων/ ξυλουργείο	2		—	0
	βαγοποιείο αυτοκινήτων	2		—	0
ΣΥΝΟΛΟ		22	ΣΥΝΟΛΟ		26

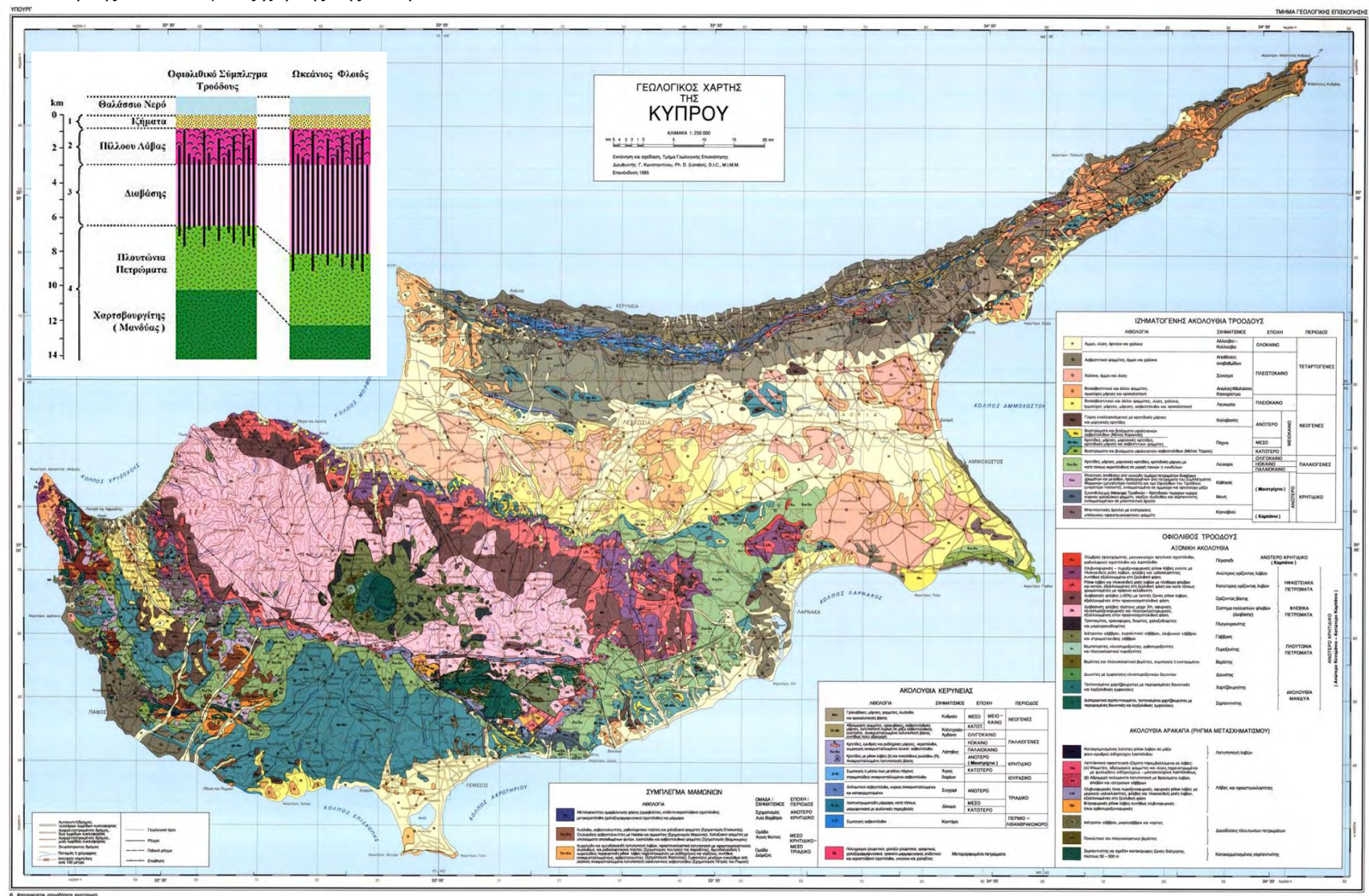
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Παράρτημα ΙΙΙ

Χάρτες

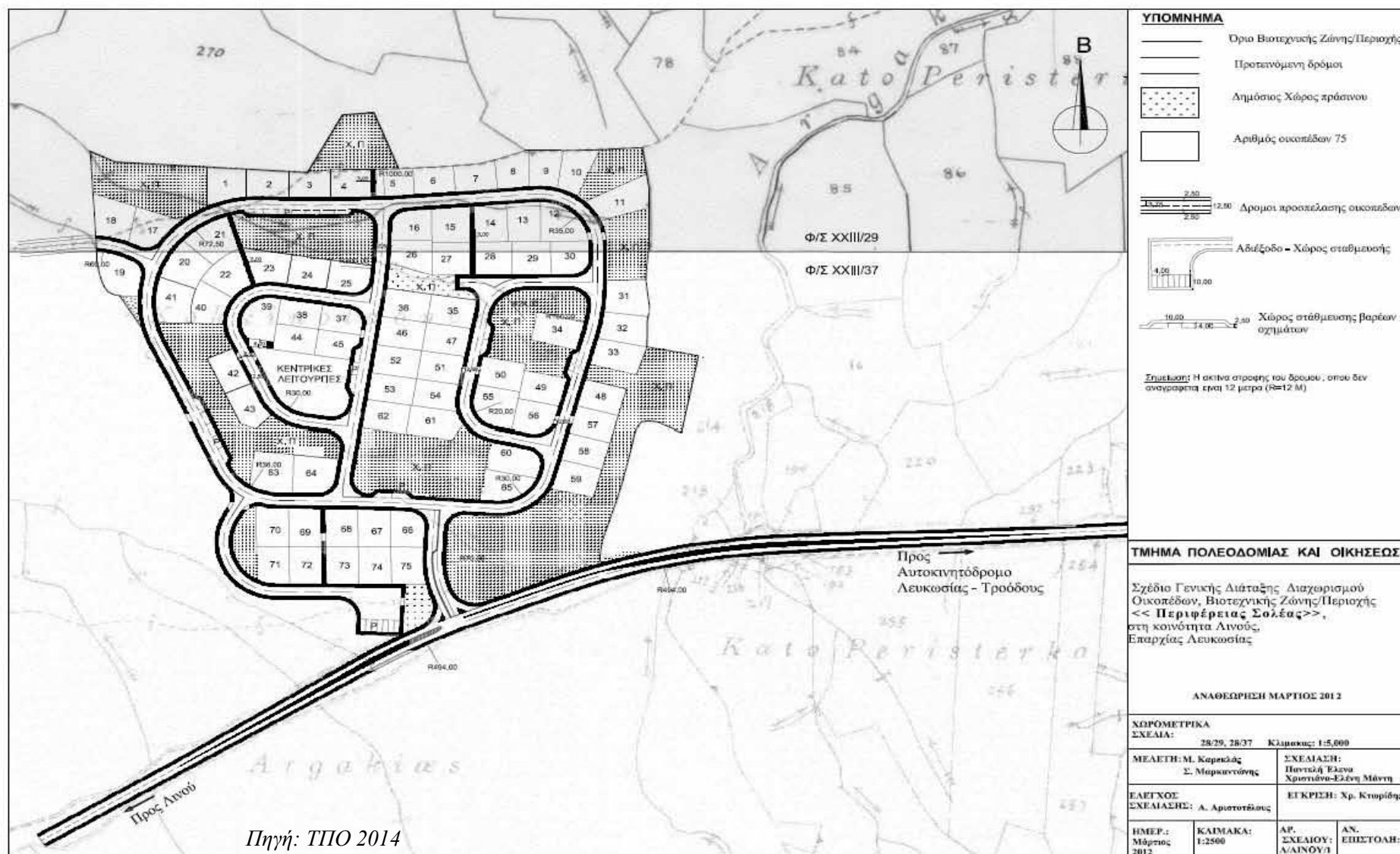
α/α	ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ όπως εμφανίζονται στο παράρτημα
1	Γεωλογικός χάρτης της Κύπρου
2	Διοικητικά όρια κοινοτήτων Κοιλιάδας Σολέας
3	Γεωμορφολογία της Κοιλιάδας Σολέας
4	Φυσικό περιβάλλον κοινοτήτων Κοιλιάδας Σολέας
5	Πληθυσμιακής κατανομή κοινοτήτων Κοιλιάδας Σολέας Εδαφική ενσωμάτωση των 3 κοινοτήτων της Κοιλιάδας
7	Σολέας
8	Εθνικό και Περιφερειακό Οδικό Δίκτυο Κοιλιάδα Σολέας
9	Πολεοδομικές Ζώνες Κοινοτήτων Σολέας
10	Σχέδιο βιοτεχνικής περιοχής στην κοινότητα Λινού
11	Πολιτιστικής κληρονομιάς
12	Πρότασης
13	Διαδρομών
14	Τρισδιάσταση απεικόνιση Κοιλιάδας Σολέας

Χάρτης 2: Γεωλογικός χάρτης της Κύπρου

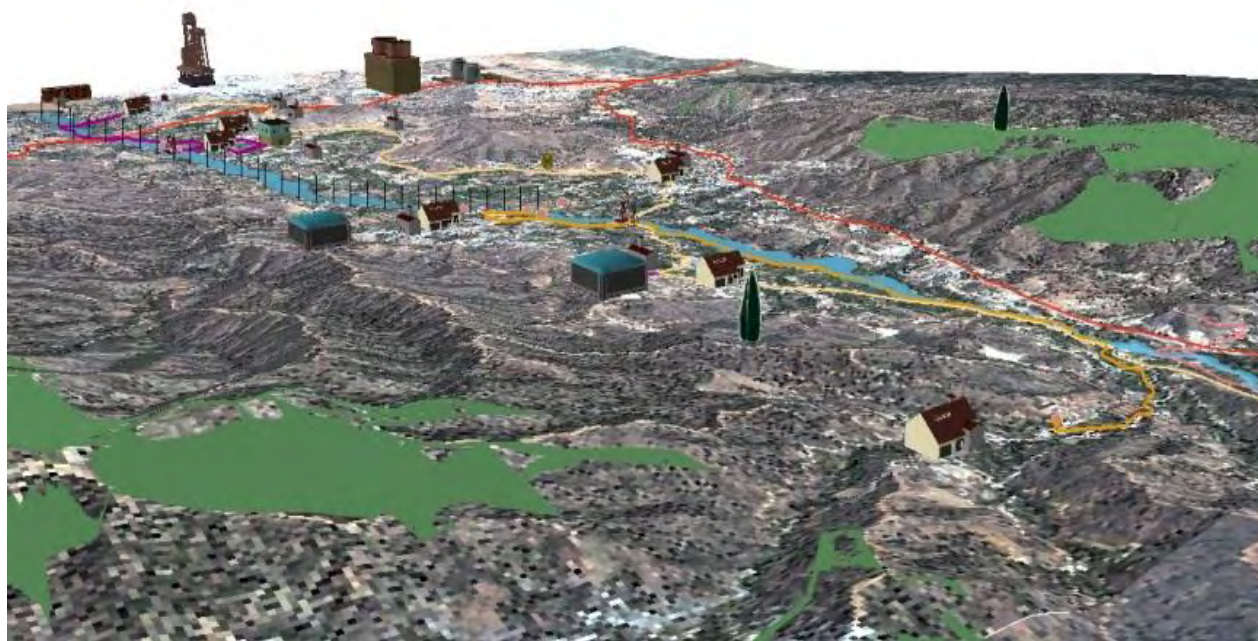

Πηγή: Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης

Χάρτης 10: Σχέδιο βιοτεχνικής περιοχής στη κοινότητα Λινού

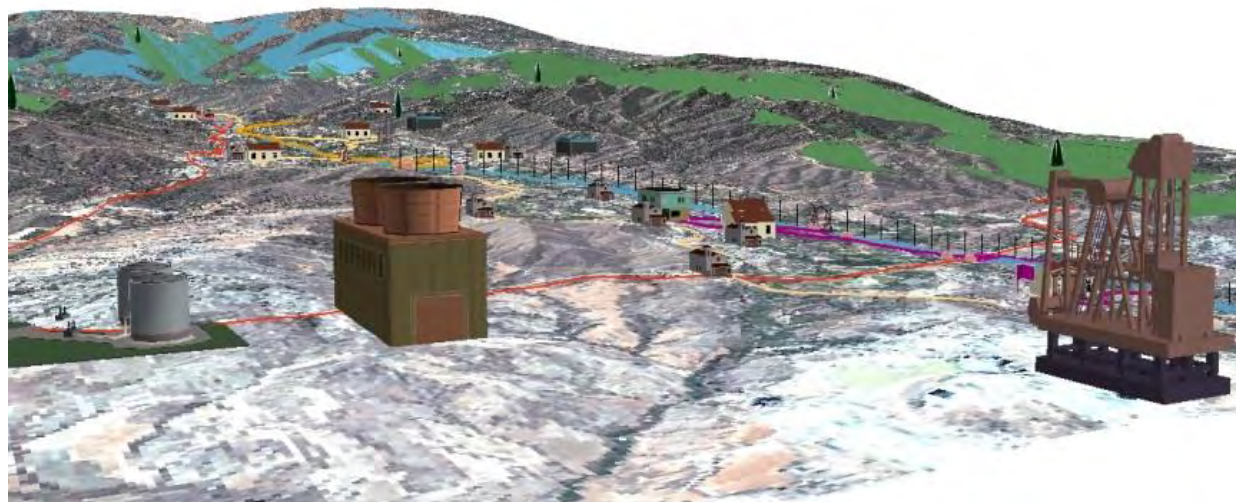
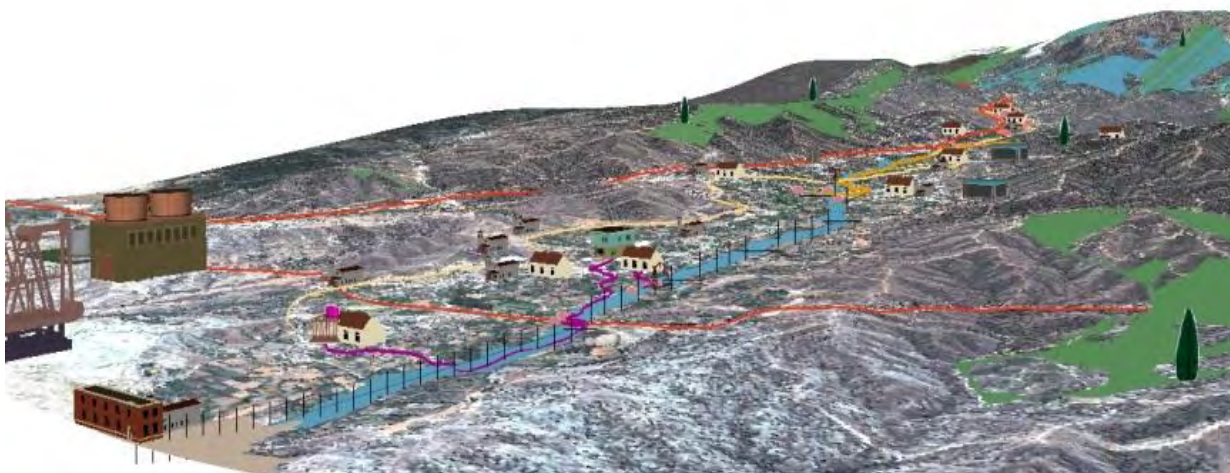

Τρισδιάστατη απεικόνιση της Κοιλιάδας Σολέας με τα υφιστάμενα και προτεινόμενα στοιχεία της. Προβολή από νότια -βόρεια

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Τρισδιάστατη απεικόνιση της Κοιλάδας Σολέας. Προβολή από βόρεια προς νοτιοανατολικά

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Παράρτημα IV

Ερωτηματολόγιο

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΜΣ «ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ – ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ»

Ερωτηματολόγιο στο πλαίσιο Διπλωματικής Εργασίας με θέμα:

ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ: Η ΠΕΡΙΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΣΟΛΕΑΣ (ΚΥΠΡΟΣ)

Φοιτήτρια: Καρεκλά Λουΐζα

Αξιότιμοι κύριοι/ες,

Το παρόν ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε στο πλαίσιο εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας με θέμα «**Σχέδιο Βιώσιμης Ανάπτυξης Υπαίθρου: Η περίπτωση της Κοιλάδας Σολέας (Κύπρος)**», με την παράκληση όπως αυτό συμπληρωθεί κατάλληλα και υπογραφεί από κάθε Κοινοτικό Συμβούλιο. Πιστεύεται ότι η θέση σας, η εμπειρία και η γνώση που διαθέτετε τόσο για την κοινότητά σας όσο και για την ευρύτερη περιοχή, θα βοηθούσαν ώστε να καταγραφούν τα βασικά χαρακτηριστικά της, τα προβλήματα που αναζητούν άμεσα λύση, καθώς και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που πρέπει να αξιοποιηθούν. Με τον τρόπο αυτό θα εντοπιστούν οι προοπτικές ανάπτυξης που θα δώσουν ώθηση και νέα αναπτυξιακή δυναμική στην περιοχή της κοιλάδας Σολέας.

Σε αυτό το πλαίσιο, σας παρακαλώ όπως απαντήσετε με τη μεγαλύτερη δυνατή σαφήνεια και ακρίβεια το ερωτηματολόγιο. Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη βοήθεια και συνεργασία και παραμένω στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε διευκρίνηση ή πληροφορία.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Όνομασία Κοινότητας:	
Όνοματεπώνυμο Κοινοτάρχη:	
Τηλέφωνο:	Φαξ:
Διεύθυνση :	Email:

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

1. Πόσους μόνιμους κατοίκους έχει η κοινότητά σας σήμερα;

2. Παραμένουν οι κάτοικοι στην κοινότητα; Αν όχι ποιοι είναι οι σημαντικότεροι λόγοι μετοίκησης;

α. _____

β. _____

γ. _____

3. Δέχεται η κοινότητα νέους κατοίκους; Αν ναι. Γιατί επιλέγουν την κοινότητά σας;

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ**Α. Πρωτογενής Τομέας Παραγωγής (Γεωργία, Κτηνοτροφία, Λατομεία)**

1. Ποιες είναι σήμερα οι κυριότερες καλλιέργειες;

Α/α	Είδος καλλιέργειας
1	
2	
3	
4	
5	

2. Υπάρχουν παραδοσιακά προϊόντα στην κοινότητά σας που μπορούν να πιστοποιηθούν ως παραδοσιακά; Αν ναι ποια είναι αυτά;

α. _____

β. _____

γ. _____

δ. _____

3. Υπάρχουν αρωματικά ή φαρμακευτικά φυτά στην κοινότητά σας; Αναφέρατε.

α. _____

β. _____

γ. _____

δ. _____

4. Από που εξασφαλίζεται νερό για αρδευτικούς σκοπούς στην κοινότητά σας;

5. Υπάρχει μεταλλευτική ή λατομική δραστηριότητα στην κοινότητά σας; Αν ναι αναφέρετε το είδος και προϊόντα εξόρυξης.

α. _____

β. _____

γ. _____

6. Ποιά προβλήματα αντιμετωπίζει ο πρωτογενείς τομέας (γεωργία, κτηνοτροφία, λατομεία) κατά την άποψή σας;

α. _____

β. _____

γ. _____

Β. Δευτερογενής Τομέας Παραγωγής (Βιομηχανία, Βιοτεχνία).

1. Λειτουργούν βιομηχανίες/βιοτεχνίες ή εργαστήρια εντός των διοικητικών ορίων της κοινότητάς σας; Αναφέρατε.

A/α	Είδος Επιχείρησης	Αριθμός Μονάδων
1		
2		
3		
4		
5		

2. Σε περίπτωση που λειτουργούν οι πιο πάνω μονάδες, πού είναι χωροθετημένες; Σε οργανωμένο σημείο ή διασπείρονται ανεξέλεγκτα;

3. Δημιουργούνται προβλήματα από τη λειτουργία τους; (πχ οχληρία, ρύπανση κα)

Γ. Τριτογενής Τομέας παραγωγής (υπηρεσίες, εμπόριο γραφεία).

1. Ποιές από τις πιο κάτω οικονομικές δραστηριότητες απαντώνται στην κοινότητά σας;

Είδος	Αριθμός /γραφείων καταστημάτων
Παντοπωλεία και περίπτερα	
Σούπερ Μάρκετ	

συνέχεια από προηγούμενη σελίδα

Είδος	Αριθμός /γραφείων καταστημάτων
Καφεενεία - Καφετέριες	
Εστιατόρια	
Ηλεκτρολόγοι	
Συνεργεία	
Υδραυλικοί	
Κουρεία - Κομμωτήρια	
Πρατήρια άρτου/ Ζαχαροπλαστεία	
Πρατήρια υγρών καυσίμων	
Διάφορα Εμπορικά Καταστήματα	
Οικοδομικές εργασίες	
Ιατρεία	
Φαρμακεία	
Φροντιστήρια	
Άλλα ελεύθερα επαγγέλματα δικηγόροι, λογιστές, γεωπόνοι	

2. Τουρισμός

2.1 Υπάρχει τουρισμός στην περιοχή σας; Αν ναι για ποιο/ους λόγο/ους πιστεύεται ότι επισκέπτονται την κοινότητά σας;

2.2 Υπάρχουν τουριστικές υποδομές στην κοινότητά σας;

Μονάδες	Αριθμός	Κλίνες
Ξενοδοχεία/ Ξενώνες		
Ενοικιαζόμενα Δωμάτια		
Αγροτουριστικό κατάλυμα		
Άλλα		

2.3 Ποια αξιοθέατα διαθέτει η κοινότητά σας που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν για σκοπούς επισκεψιμότητας;

Αξιοθέατο	Τοποθεσία - ονομασία
Θέσεις Θέασης	
Μονοπάτια	
Ξύλινα ή πέτρινα γεφύρια	
Νερόμυλοι	
Εκκλησίες	
Ξωκλήσια	
Μουσεία	
Αρχαιολογικοί Χώροι	
Ιστορικοί τόποι	
Κατασκηνωτικοί και εκδρομικοί χώροι	
Άλλες φυσικές ομορφιές (πχ ποτάμια, γεωλογικά φαινόμενα κα.)	
Άλλα μνημεία	

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ**1. Ποιες από τις πιο κάτω Δημόσιες Υπηρεσίες υπάρχουν στην κοινότητά σας;**

Υπηρεσία	Αριθμός
Γραφεία Δημόσια Διοίκησης	
Κοινοτικό γραφείο	
Αγροτικά Ιατρεία / νοσοκομεία	
Βιβλιοθήκες	
Πολιτιστικά Κέντρα	
Αστυνομικοί σταθμοί	
Ταχυδρομείο	
Υποκαταστήματα τραπεζών	
Συνεργατική Τραπεζα	
Πυροσβεστική Υπηρεσία	
ΑΤΗΚ	
ΑΗΚ	
Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολίτη	
Άλλη	

2. Πολιτιστικά**2.1 Ποιοι από τους πιο κάτω συλλόγους δραστηριοποιούνται στην κοινότητά σας;**

Α/α	Τύπος Συλλογού	Σημειώστε (ν)
1	Πολιτιστικός	
2	Αθλητικός	
3	Αποδήμων	
4	Επαγγελματικός	
5	Άλλος	

3. Ποιά είναι τα παραδοσιακά επαγγέλματα στην κοινότητά σας και ποια από αυτά έχουν εξαφανιστεί;

A/α	Επάγγελμα	Ενεργό	Έχει Εξαφανιστεί
1			
2			
3			
4			
5			

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΟΔΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ

4.1 Παρουσιάζονται προβλήματα στο τοπικό οδικό δίκτυο της κοινότητάς σας; Αναφέρατε.

4.2 Θεωρείται ικανοποιητικό το περιφερειακό οδικό δίκτυο; Αναφέρατε.

4.3 Θεωρείτε ικανοποιητική τη σύνδεση της κοινότητάς σας με το εθνικό οδικό δίκτυο; Αναφέρατε.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5: ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1. Τμήμα της Κοιλάδας του ποταμού Καρκώτη (Κλάριου) CY 2000012 έχει ενταχθεί στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Προστασίας της φύσης «NATURA 2000». Γνωρίζεται αν έχει τεθεί σε εφαρμογή το Σχέδιο Διαχείρισης που εκπονήθηκε;

2. Υπάρχει ενδιαφέρον για χρήση ή αξιοποίηση εναλλακτικών μορφών ενέργειας; (πχ ηλιακή, αιολική, βιομάζα κα).

ΕΝΟΤΗΤΑ 6: ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ – ΣΤΟΧΟΙ

1. Ποίοι είναι οι στόχοι της κοινότητάς σας και πώς τους ιεραρχείται από το 1-3; (1 Σημαντικότερος 3 Ασήμαντος).

	1	2	3
Διατήρηση γεωργικής γης			
Ανάπτυξη τουρισμού			
Διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα της περιοχής			
Διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος			
Βελτίωση του δικτύου άρδευσης			
Βελτίωση του δικτύου ύδρευσης			
Άλλο.....			

2. Υπάρχει ενδιαφέρον από επενδυτές που θέλουν να αναπτύξουν δραστηριότητες στην κοινότητά σας. Αν ναι σε ποιο τομέα;

3. Υπάρχει συνεργασία της κοινότητάς σας με τις υπόλοιπες της περιοχής Σολέας και σε ποια θέματα;

4. Εκτιμάτε ότι υπάρχουν έργα και δραστηριότητες που θα μπορούσαν να σχεδιαστούν – υλοποιηθούν σε συνεργασία με τις υπόλοιπες κοινότητες της περιοχής; Αναφέρατε.

A/α	Έργο / Δραστηριότητα
1	
2	
3	
4	
5	

5. Θα βλέπατε θετικά ή αρνητικά το ενδεχόμενο δημιουργίας ενός ενιαίου σχεδίου προβολής και ανάδειξης της ευρύτερης περιοχής Σολέας; Εξηγήσατε.

6. Υπάρχουν άλλες μορφές ανάπτυξης που θα μπορούσαν κατά την άποψή σας να δημιουργηθούν στην περιοχή Σολέας και δεν έχουν ληφθεί υπόψη στο παρόν ερωτηματολόγιο; Αναφέρατε.

Παρατηρήσεις – σχόλια για την κοινότητα σε θέματα που δεν έχουν περιληφθεί στο ερωτηματολόγιο.

ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΘΕΡΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ ΠΟΥ ΔΙΑΘΕΣΑΤΕ

Στοιχεία επικοινωνίας:

Καρεκλά Λουίζα	Email: l.karecla@gmail.com
Τηλέφωνο: ++30 6993353036	
ή ++ 35799407486	

**Πρόεδρος Κοινοτικού
Συμβουλίου**

Υπογραφή

